

**Koulu-seurayhteistyön liikuntakasvatukselliset arvot
urheiluseuran näkökulmasta
Aineiston tilastollinen tarkastelu (40op)**

Helsingin yliopisto
Luokanopettajan koulutus
Pro gradu -tutkielma
Kasvatustiede
Maaliskuu 2020
Elisa Pursiainen

Ohjaaja: Reijo Byman

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Kasvatustieteellinen tiedekunta		
Tekijä - Författare - Author Elisa Pursiainen		
Työn nimi - Arbetets titel Koulu-seurayhteistyön liikuntakasvatuksellisen arvot urheiluseuran näkökulmasta: Aineiston tilastollinen tarkastelu		
Title Values of school-based sports according to sport clubs: A quantative review		
Oppiaine - Läroämne - Subject Kasvatustiede		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu -tutkielma / Reijo Byman	Aika - Datum - Month and year Maaliskuu 2020	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 96 s + 12 liites.
<p>Tiivistelmä - Referat - Abstract</p> <p>Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää koulu-seurayhteistyön liikuntakasvatuksellinen arvopohja. Koulu-seurayhteistyötä tulee tarkastella omana arvopohjanaan, koska siinä risteävät koulun kasvatuksellinen arvopohja sekä urheiluseuran liikunta- ja urheilukulttuurista johtama arvopohja. LIITU-tutkimuksen (2019) mukaan koulun liikuntakerhoissa liikkuu 23 prosenttia lapsista ja nuorista. Lisäksi urheiluseuroissa harrastaa 62 prosenttia lapsista ja nuorista. Urheiluseurojen liikuntaa ohjaavat toimijat tavoittavat merkittävän määrän lapsia ja nuoria ja ovat siksi huomionarvoinen joukko kasvattajia. Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimii Shalom Schwartzin (1992) universaali arvoteoria, jonka mukaan arvot ovat yksilön tai yhteisön tavoitteita palvelevia päämääriä. Tutkimusasetelma pohjautuu Ilmasen, Jaakkolan ja Matilaisen (2010) tutkimukseen suomalaisen liikunnanopetuksen arvoista.</p> <p>Tutkimuksen aineisto kerättiin verkkokyselynä keväällä 2017. Kyselyyn vastasi 130 urheiluseurojen edustajaa. Vastajat arvioivat, kuinka samaa mieltä he ovat kyselyssä esitettyjen arvoja koskevien väitteiden kanssa. Aineistolle suoritettiin pääkomponenttianalyysi. Tulokseksi saatiin kahdentoista komponentit ratkaisu, josta kaksi komponenttia hylättiin heikon reliabiliteetin vuoksi. Jäljelle jääneistä kymmenestä komponentista muodostettiin summamuuttujat, jotka kuvaavat koulu-seurayhteistyön liikuntakasvatuksellisia arvoja. Iän yhteyttä arvoihin selvitettiin Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimella, sukupuolen yhteyttä Mann-Whitneyn U-testillä sekä liikunta- ja urheilualan ja kasvatus- ja opetusalan taustan yhteyttä Kruskal-Wallis testillä.</p> <p>Koulu-seurayhteistyön tärkeimmät liikuntakasvatukselliset arvot olivat hedonismi, liikunnallinen elämäntapa ja liikuntataidot sekä itseohjautuvuus ja sosiaalisuus. Aineistosta löydetty liikuntakasvatukselliset arvot vastasivat pääpiirteissään Schwartzin arvotyyppäjä sekä alkuperäisen liikunnanopetuksen arvomittarin arvoluokkia. Kasvatus- ja opetusalan tai liikunta- ja urheilualan koulutuksella ja työkokemuksella ei havaittu tilastollista yhteyttä arvoihin. Sukupuolella oli tilastollisesti merkitsevä yhteys yhdenmukaisuuden arvoon. Yhdenmukaisuus oli tärkeämpi miehille kuin naisille. Iällä oli tilastollisesti merkitsevä yhteys arvoihin perinteet ja luonto sekä liikunnallinen elämäntapa ja liikuntataidot. Molempien arvojen tärkeys korreloi positiivisesti vastaajan iän kanssa. Tämän tutkimuksen perusteella koulu-seurayhteistyön liikuntakasvatuksellinen arvopohja vastaa koulun liikuntakasvatuksellista arvopohjaa, jossa korostuvat positiiviset tunnekokemukset, liikunnalliseen elämäntapaan kasvattaminen sekä yhdessä toimiminen.</p>		
Avainsanat - Nyckelord Arvot, arvosuuntautuminen, liikuntakasvatus, liikunnanopetus, koulun liikunta, koulu-seurayhteistyö		
Keywords Values, value orientation, physical education, school-based sport, school and sport club cooperation		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Educational Sciences		
Tekijä - Författare - Author Elisa Pursiainen		
Työn nimi - Arbetets titel Koulu-seurayhteistyön liikuntakasvatuksellisen arvot urheiluseuran näkökulmasta: Aineiston tilastollinen tarkastelu		
Title Values of school-based sports according to sport clubs: A quantative review		
Oppiaine - Läroämne - Subject Education		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Master's Thesis / Reijo Byman	Aika - Datum - Month and year March 2020	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 96 pp. + 12 appendices
<p>Tiivistelmä - Referat - Abstract</p> <p>The purpose of this study was to examine the values of school-based sports organized by sport clubs. School-based sports has its own value orientation since it falls between physical education in school and junior sport in sport clubs. According to LIITU research (2019), 23 percent of pupils participate in school sport clubs. In addition, 62 percent of pupil do sports in sport clubs. Instructors in school sport clubs and sport clubs reach a significant portion of the child population and thus the are an important group of educators. The theoretical background of this research is Shalom Schwartz's Theory of Basic Values (1992) which describes values as desirable transsituational goals, that serve as guiding principles in the life of a person or other social entity. The setting of this study is based on Ilmanen, Jaakkola and Matilainen's (2010) study of values of Finnish physical education.</p> <p>The data consists of responses from 130 sports club instructors, who responded to an online survey in Spring 2017. Participants were asked to evaluate how much they agree with statements concerning values of school-based sports. The data was analysed with Principal Component Analysis. The result was twelve components of which two were discarded because of low reliability. The remaining ten components were computed into sum of variables which describe values of school-based sports. The association between values and age of respondents was measured using Spearman's correlation coefficient, the association between values and gender was measured using Mann-Whitney U test, and the association between values and background of educational sector or sport sector was measured using Kruskal-Wallis test.</p> <p>The most important values of instructors in school-based sports were hedonism, physically active way of life and sport skills and self-direction and pro-sociality. The empirical values reflected Schwartz' motivational value types and value survey of physical education in school. There were no statistical association between values and education or work experience in the educational sector or in the sport sector. There was a statistically significant positive correlation between age and physically active way of life and sport skills and tradition and nature. There was also a statistical significance between values and gender: conformity was especially important amongst men. According to this research, instructors of school-based sports have similar values to physical education of Finnish comprehensive education, which emphasizes positive experiences, physically active way of life and cooperation.</p>		
Avainsanat - Nyckelord Arvot, arvosuuntautuminen, liikuntakasvatus, liikunnanopetus, koulun liikunta, koulu-seurayhteistyö		
Keywords Values, value orientation, physical education, school-based sport, school and sport club cooperation		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsinki University Library – Helda / E-thesis (theses)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	ARVOT	4
2.1	Kohti universaalia arvoteoriaa	4
2.2	Shalom Schwartzin universaali arvoteoria	5
2.2.1	Arvon määritelmä.....	6
2.2.2	Universaalit arvotyypit.....	7
2.2.3	Arvojen välinen vuorovaikutus.....	13
2.2.4	Kulttuuriset arvo-orientaatiot	14
2.3	Suomalaisten arvot.....	16
2.3.1	Suomalaisten tärkeimmät arvot.....	16
2.3.2	Arvohierarkian yhteys demografisiin tekijöihin.....	18
2.3.3	Suomalaisten arvoprofiilit.....	19
2.3.4	Arvomuutokset.....	19
3	LIIKUNTAKASVATUS.....	22
3.1	Liikunnan tavoitteet ja merkitykset.....	22
3.1.1	Liikuntakasvatuksen yleiset tavoitteet	22
3.1.2	Liikunnan monet merkitykset.....	23
3.2	Koulun liikuntakasvatuksen arvopohja.....	27
3.2.1	Liikuntakasvatuksen arvopohjan historialliset juuret.....	27
3.2.2	Opetusviranomaiset arvopohjan asettajina.....	28
3.3	Urheiluseuran kasvatuksen arvopohja.....	32
3.3.1	Urheilun kahtiajakautunut moraali	32
3.3.2	Urheiluseura kasvattajana.....	34
3.4	Koulu-seurayhteistyö.....	37
4	KASVATTAJIEN LIIKUNTAKASVATUKSELLISET ARVOT	39
4.1	Opettajien ja seuratoimijoiden arvot.....	39
4.2	Demografisten tekijöiden vaikutus liikuntakasvattajien arvoihin	42
5	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	44
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	45
6.1	Tutkimusaineiston keruu.....	45
6.1.1	Kyselylomakkeen esittely	45
6.1.2	Kyselylomakkeen esitestaus	47

6.1.3 Tutkimusaineiston hankinta.....	47
6.2 Tutkimusaineiston analyysi.....	50
6.2.1 Faktori- ja pääkomponenttianalyysin lähtöoletukset	50
6.2.2 Analyysi- ja rotatointimenetelmän valinta	54
6.2.3 Komponenttimallin valinta ja summamuuttujien luominen	56
6.2.4 Pääkomponenttianalyysin tiivistelmä.....	62
6.2.5 Korrelaatio ja ryhmien keskiarvo parametritömillä testeillä	64
7 TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN TULKINTAA	66
7.1 Tutkimukseen osallistujat	66
7.2 Koulu-seurayhteistyön liikuntakasvatukselliset arvot	69
7.3 Liikuntakasvatuksellisten arvojen yhteys Schwartzin arvotyyppeihin	71
7.4 Demografisten tekijöiden yhteys arvoihin	74
8 LUOTETTAVUUS	75
9 POHDINTAA.....	80
LÄHTEET	89
LIITTEET	

TAULUKOT

Taulukko 1. Schwartzin arvotyypit sekä niiden määritelmät (Schwartz ym., 2012, 664)...	10
Taulukko 2. Schwartzin päivitetty 19 arvotyypin malli. (Schwartz ym., 2012, 669.).....	12
Taulukko 3. Summamuuttujat ja niiden alfakertoimet.	64
Taulukko 4. Liikuntakasvatukselliset arvot ja Schwartzin arvotyypit.	69
Taulukko 5. Liikuntakasvatukselliset arvohierarkiat eri tutkimuksissa.	81

KUVIOT

Kuvio 1. Schwartzin ja Bilskyn määritelmä arvolle (Schwartz & Bilsky, 1987, 553).....	6
Kuvio 2. Arvotyyppien välisten suhteiden kehämalli (Kääntä & Lehtikainen, 2015, 6).	14
Kuvio 3. Kulttuuristen arvo-orientaatioiden kehämalli (Puohiniemi, 2011, 9).....	16
Kuvio 4. Cattellin scree-testin käyrä.	57
Kuvio 5. Vastaajien ikäjakauma.	66
Kuvio 6. Vastaajien kasvatus- ja opetusalan sekä liikunta- ja urheilualan tausta.	68

1 Johdanto

Arvot nousevat esille julkiseen keskusteluun muutoksen aikana. Asioiden pysyessä ennallaan voidaan luottaa rutiineihin. Kun asiat eivät hoidu entiseen tapaan, aletaan kaivata arvoja. (Puohiniemi, 2006, 7.) Tämä on nähtävissä myös liikunta- ja urheilukulttuurissa, jossa on viime vuosina noussut suuresti esille valmentajien käytöksen epäkohdat lasten ja nuorten urheilussa. Viimeisimpänä kotimaisena esimerkkinä mainittakoon yhä lopullista ratkaisua vaille oleva tapaus helsinkiläisestä taitoluisteyhteisöstä, jossa lajiliitto asetti Helsingfors Skridskoklubbin valmentajan vuoden kilpailukieltoon urheilun eettisten periaatteiden vastaisen valmennuksen takia (Virtanen, 12.3.2020).

Voisi väittää, että urheilussa rikotaan eettisiä säädöksiä nykyään enemmän kuin ennen. Vastakkainen näkemys on, että etiikasta on oikeasti alettu pitää kiinni esimerkiksi kirjoittamalla erinäisiä säännöstöjä, mikä johtaa siihen, että tapauksia ilmenee enemmän. Urheilua kohtaan on yhä enemmän vaatimuksia eettisyydestä, tasa-arvosta ja laadusta. Vaatijoina on vanhemmat, julkishallinto, julkinen sana ja sponsorit. (Tiihonen, 2003, 113.)

Myös kouluissa liikuntaa ohjaavat urheiluseurojen edustajat ovat risteävien arvopohjien alueella. Toisaalta taustalla vaikuttaa koulun arvoperusta, joka on rakentunut koko suomalaisen koulutuksen historian aikana. Opetussuunnitelman perusteet asettaa oman arvopohjansa liikuntakasvatukselle. Syksyllä 2016 käyttöön otettu uusi perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet korostaa koulujen ja kolmannen sektorin yhteistyötä (OPH, 2014, 36). Koulut eivät saa olla erillisiä saarekkeita vaan niiden on eri tavoin luotava verkostoja ympäröivään yhteisöön ja siten tarjottava oppilaille parhaat mahdollisuudet toimia aktiivisina kansalaisina.

Toisaalta taustalla vaikuttaa ohjaajan oman taustatahon arvopohja. Urheiluseuran arvopohja taas heijastelee lajiliiton ja urheiluliikkeen kattojärjestöjen sekä koko suomalaisen urheiluliikkeen arvopohjaa. Yhteisöjen arvopohjien lisäksi ohjaaja edustaa myös omaa henkilökohdaista arvopohjaansa, joka on muotoutunut elämän aikana. Organisaatioiden arvot eivät välttämättä heijastele yksilötason toimijoiden arvoja, joten on mielekäästä tutkia ohjaajien itsensä tärkeiksi kokemia arvoja, jotka oletettavasti vaikuttavat heidän toimintaansa. Jotta on mahdollista ymmärtää koulu-seurayhteistyön liikuntakasvatuksellisia arvoja, on tarkasteltava kahden instituution, koululaitoksen sekä urheiluliikkeen, arvopohjia ja niiden muotoutumista sekä myös syvennyttävä yksilöiden arvoihin.

Vuonna 2019 peruskoulussa opiskeli 550 400 lasta ja nuorta. Toisella asteen opiskelijoita oli 306 700, kun aikuisia opiskelijoita ei ole eritelty. (SVT, 2019.) Koulun järjestämässä liikuntakerhossa liikkui vuonna 2018 reilu viidennes (23%) lapsista (Martin, Suomi & Kokko, 2019, 44). Lisäksi urheiluseuroissa liikkui vuonna 2018 lähes kaksi kolmannesta (62%) lapsista ja nuorista (Blomqvist, Mononen, Koski & Kokko, 2019, 50). Urheiluseurojen vapaaehtoistoiminnassa oli vuonna 2018 mukana 12,1 prosenttia Suomen aikuisväestöstä ja kun mukaan lasketaan muut yhdistykset ja järjestöt, liikunnan vapaaehtoistyötä tekevien osuus väestöstä on yhteensä 20,5 prosenttia eli mukana on noin 845 000 vapaaehtoista. Valmentajana, apuvalmentajana tai ohjaajana vapaaehtoistyötä teki noin kymmenesosa (9,3 %) väestöstä, mikä tarkoittaa 383 200 henkilöä. Säännöllisesti valmennustoimintaa teki 3,9 prosenttia suomalaisista eli Suomessa on noin 161 700 vapaaehtoisvalmentajaa ja -ohjaajaa. (Aarresola, Itkonen, Salmikangas & Mäkinen, 2018, 29, 37.)

Koululaitoksen ja urheiluseurojen juniorityön vaikutuspiirissä on siis merkittävä osa suomalaisista, ja urheiluseurojen ohjaajat ovat merkittävä joukko kasvattajia. Määrän voi odottaa kasvavan tulevaisuudessa, sillä puolueet ovat innokkaita ratkomaan yhteiskunnan haasteita harrastustakuulla, jonka keskiössä on koulu-seurayhteistyön mahdollistama matalan kynnyksen liikuntaharrastustoiminta.

Tämän tutkimuksen aiheena on koulujen ja urheiluseurojen välinen yhteistyö ja siihen liitettävät liikuntakasvatukselliset arvot. Tarkastelun kohteena oleva yhteistyön muoto on urheiluseurojen ohjaama liikunta koulussa. Arvojen lisäksi tässä tutkimuksessa tarkastellaan sekä koulun että urheiluseurojen kasvatustehtävää, joka on samalla arvokasvatusta. Yhteisön toimintaympäristöön sosiaalistuva lapsi ja nuori omaksuu prosessissa myös yhteisön arvoja. Keskiössä ovat liikunnan, kasvatuksen ja arvon käsitteet sekä niiden risteymät: liikuntakasvatus, kasvatuksen arvot sekä liikunnan arvot. Tutkimus on jatkoa kandidaatintutkielmalleni *Koulu-seurayhteistyön liikuntakasvatukselliset arvot urheiluseuran näkökulmasta*.

Jaakkolan, Liukkosen ja Sääkslahden mukaan koululiikunta on opetussuunnitelman normittama tavoitteellinen oppiaine (Jaakkola ym. 2013, 23). Koulun liikunta on koululiikuntaa laajempi käsite ja sitä on määritelty hieman eri tavoin. Laakson, Nupposen ja Telaman sekä Asannin mukaan koulun liikunta tarkoittaa yleisesti kaikkea koulussa tapahtuvaa liikuntaa, johon kuuluu varsinaisen koululiikunnan lisäksi esimerkiksi välitunnit, kerhotoiminta sekä liikuntatapahtumat (Laakso ym., 2007, 50; Asanti, 2013, 624). Jaakkolan ym. (2013, 24) määritelmässä koulun liikunta tarkoittaa liikuntatuntien ulkopuolista liikuntaa.

Tässä tutkimuksessa käytän käsitettä koulun ohjattu liikunta, jolla tarkoitan kaikkea ulkopuolisen tahon ohjaamaa liikuntaa koulussa sisältäen liikuntatunneilla pidetyt lajiesittelyt, ohjatut välitunnit, alkuopetuksen lakisääteinen iltapäivä- tai aamupäivätoiminta, liikunta-kerho, lajiharjoitukset koulupäivän yhteydessä, liikuntapäivät tai kilpailut.

Tämän tutkimuksen asetelma ja siten myös arvokäsitys nojaa Ilmanen, Jaakkolan ja Matilaisen (2010) tutkimukseen suomalaisen liikunnanopetuksen arvoista. Kyseisessä tutkimuksessa arvo määritellään Kotkavirtaa ja Nyysöstenä lainaten näin:

Tässä tutkimuksessa arvoilla tarkoitetaan hyviä asioita, joita ihmiset joko yksin tai ryhmänä tavoittelevat tai joita heidän tulisi tavoitella. Esimerkiksi terveys on arvo, jota monet tavoittelevat tekemällä elämässään erilaisia valintoja. (Kotkavirta & Nyysönen, 1996, 10)

Teoreettisena viitekehyksenä toimii Shalom Schwartzin teoria universaaleista arvotyypeistä. Schwartz lähestyy arvoja päämäärien kautta: arvot ovat päämääriä, jotka palvelevat joko yksilön tai yhteisön tavoitteita (Schwartz, 1992, 13).

2 Arvot

Arvot ovat syvällä mielessä olevia henkilökohtaisia uskomuksia, joiden juuret ovat ympäröivässä kulttuurissa. Arvot opitaan elämän kuluessa ja hitaasti muuttuvia. Arvot muodostavat asenteita selkeämmän rakennelman ja tärkeimmät arvot on mahdollista luetella, kuten myös arvot, joita vastustetaan. Arvot otetaan käyttöön, kun joudutaan vaikeaan valintatilanteeseen, joka ei ratkea itsestään toimimalla entiseen tapaan. (Puohiniemi, 2002, 5–6.)

2.1 Kohti universaalia arvoteoriaa

Arvotutkimuksen historia on noin 80 vuoden mittainen. Ajanjakso jakaantuu kolmeen päävaiheeseen: 1930-luvulla alkaneeseen yksilötutkimusten aikaan, 1960-luvulla käynnistyneeseen yhteiskunnallisten arvotutkimusten aikaan sekä 1980-luvulla alkaneeseen kulttuurien välisten vertailuiden aikaan. (Puohiniemi, 2006, 15.)

1930-luvulla ihmisten arvoja testattiin osana yksilökonsultointia muun muassa ammatinvalinnassa, avioliittoneuvonnassa ja työhaastatteluissa. Tuolta ajalta saatu tieto on hajallaan ja yksilötarkoituksiin kerättyä, joten aineistoista ei ole apua arvomuutosten tutkimiseen. Aikakauden keskeinen mittari oli Allportin ja Vernonin vuonna 1931 julkaisema arvotesti *Study of Values*, jota käytettiin myös Suomessa. Testi pohjautuu vuonna 1928 ilmestyneeseen Sprangerin teokseen ihmistyypeistä. (Puohiniemi, 2006, 15.)

1960-luvulla yhdysvaltalainen kansalaisoikeus- ja opiskelijaliike saivat yhteiskunnan muutosta tutkineet tutkijat kiinnostumaan arvoista ja tutkimuksia julkaistiin runsaasti. Tällaisia tutkijoita olivat esimerkiksi Rokeach ja Rescher, joista edellisen arvomittari on vaikuttanut myös Schwartzin arvoteorian taustalla. Ensimmäiset merkittävät tutkimuksen väestötason arvomuutoksista julkaistiin 1970-80-lukujen taitteessa ja nimet kuten Inglehart ja Hofstede ovat vieläkin alan auktoriteetteja. Eri tutkimuksissa kerättyjen aineistojen vertailua vaikeuttaa valittujen näkökulmien moninaisuus: on tutkittu arvojen tärkeyttä, tärkeysjärjestystä ja yleisyyttä. Lisäksi arvojen merkitykset saattavat muuttua ajan saatossa, jolloin ne eivät ole enää vertailtavissa. (Puohiniemi, 2006, 15–16.)

Kulttuureita vertailevan arvotutkimuksen perusta on Hofsteden vuonna 1980 julkaistussa teoksessa *Cultures Consequences*. Ensimmäisen kulttuurien välisiin vertailuihin kehitetyn laajasti käytetyn arvomittarin loi Schwartz, jota pidetään Rokeachin työn jatkajana. Schwartzin teoria erosi Rokeachista siinä, että Schwartz nosti keskiöön arvojen keskinäisen suhteen sen

sijaan, että olisi kiistänyt arvojen välisen yhteyden. Schwartzin teoriassa arvojen välinen yhteys on itsestään selvä: arvot joko vahvistavat toisiaan tai ovat toisilleen vastakkaiset. Schwartz on myös hionut arvojen ylikulttuurista mitattavuutta poistamassa Rokeachin mittarista kaksoismerkityksiä. (Puohiniemi, 2006, 16.)

Hofsteden ja Schwartzin aineistot on kerätty tarkoin valitusta väestönosasta. Hofstede toteutti tutkimuksensa monikansallisessa organisaatiossa ja Schwartz on tutkinut erityisesti koulujen opettajia ja opiskelijoita. Opettajat ovat Schwartzin mukaan tärkeä kulttuurin välittäjäryhmä. (Puohiniemi, 2006, 16.)

Mikkola (2003) vertaillut väitöskirjassaan erilaisia tapoja mitata arvoja ja hän kritisoi perinteisiä arvomuutoksen tutkimuksia, sillä määrällisillä standardimittauksilla on vaikea tavoittaa arvomuutoksia. Mikkolan mukaan arvojen mittauksella on keskeinen merkitys. Jos arvoja tutkitaan preferenssivalintoina eli vastaajaa pyydetään sijoittamaan luetellut arvot tärkeysjärjestykseen, arvojen tärkeysjärjestys noudattaa Maslowin tarvehierarkiaa ja tärkeimmiksi arvoiksi nousevat alimman tason tarpeita vastaavat arvot. (Mikkola, 2003, 306.) Maslowin (1943) tarvehierarkian mukaan ihmisen motivaatio suuntautuu yhdelle tarpeiden tasolle kerrallaan ja tason tarpeiden täytyttyä ihminen siirtyy tavoittelemaan seuraavan tason tarpeita. alin taso on fysiologiset tarpeet. Tarvehierarkian tasot alhaalta ylöspäin ovat fysiologiset tarpeet (*physiological needs*), turvallisuus (*safety needs*), läheisyys (*love needs*), arvostus (*esteem needs*) ja itsensä toteuttaminen (*need of self-actualization*). (Maslow, 1943, 372–382.)

Preferenssivalintojen sijaan voidaan mitata arvojen hyväksymistä. Mikkolan mukaan haasteena menetelmälle on se, että vastaajat tyypillisesti ilmaisevat kannatusta kaikille arvoille. Tällöin korkean abstraktitason arvot saavat laajan hyväksynnän. (Mikkola, 2003, 279.) Esimerkiksi Schwartzin arvomittari mittaa arvojen hyväksymistä (Puohiniemi, 2006). Kolmas tapa tutkia arvoja on selvittää niitä avoimella kysymyksellä eli pyytää vastaajaa itse nimeämään tärkeimmät arvot. Avoimia kysymyksiä käytettäessä vastaajat mainitsevat useimmiten Schwartzin hyväntahtoisuuden arvotyyppeihin liittyviä arvoja. (Mikkola, 2003, 306.)

2.2 Shalom Schwartzin universaali arvoteoria

Tämän tutkimuksen teoreettinen viitekehys on Shalom Schwartzin (1992) universaali arvoteoria, jota edelsivät Schwartzin ja Bilskyn arvotutkimukset. Seuraavaksi tarkastellaan arvon

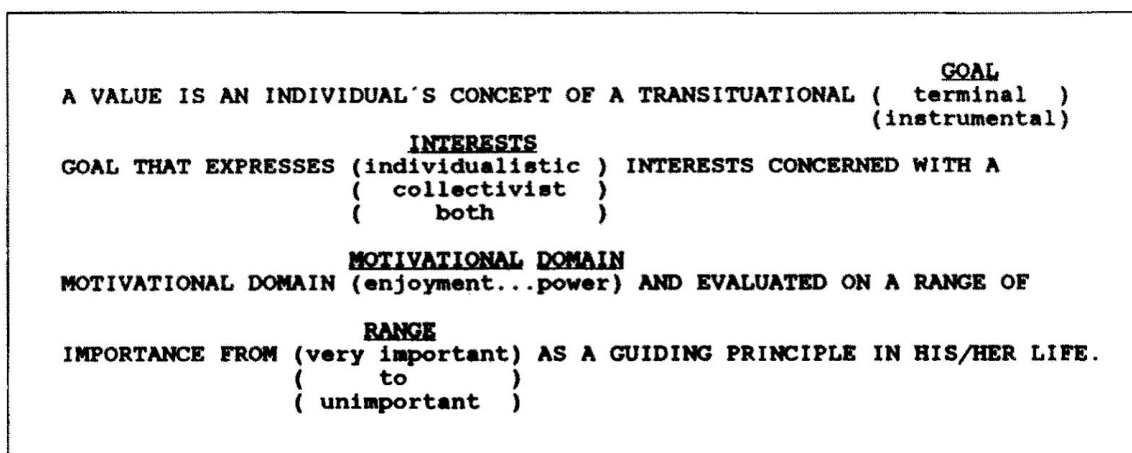
määritelmää, universaaleita arvotyyppejä sekä kulttuurisia arvo-orientaatioita Schwartzin mukaan.

2.2.1 Arvon määritelmä

Schwartz ja Bilsky (1987) etsivät tutkimuskirjallisuudesta yhteisiä määritelmiä arvolle ja he tiivistävät kirjallisuuden perusteella arvot seuraavasti:

“values are (a) concepts or beliefs, (b) about desirable end states or behaviours, (c) that transcend specific situations, (d) guide selection or evaluation of behaviour and events, and (e) are ordered by relative importance” (Schwartz & Bilsky, 1987, 551).

Schwartzin ja Bilskyn käsitys arvoista on aktiivinen. Arvot eivät ole passiivisia koristekehäksi ihmiselämälle vaan ne aktiivisesti ohjaavat toimintaa ja toiminnan arviointi. Schwartzin ja Bilskyn arvot eivät ole etäisiä ja ylimaallisia vaan pikemminkin käytännöllisiä. Schwartzin ja Bilskyn toinen yritys määritellä arvoja yksiselitteisesti löytyy kuvioista 1.

Kuvio 1. Schwartzin ja Bilskyn määritelmä arvolle (Schwartz & Bilsky, 1987, 553).

Myöhemmässä tutkimuksessaan Schwartz on määritellyt arvot samoilla periaatteilla: arvot ovat toivottuja, yksittäisiä tilanteita laajemmin vaikuttavia päämääriä (*transsituational goals*), joiden tärkeys vaihtelee. Arvot ovat toimintaa ohjaavia periaatteita yksilölle tai laajemmalle sosiaaliselle kokonaisuudelle (*social entity*). Arvojen käsittäminen päämäärinä tarkoittaa, että määritelmä sisältää lähtökohtaisia oletuksia: (1) arvot palvelevat jonkin sosiaalisen kokonaisuuden tavoitteita, (2) arvot voivat motivoida toimintaa antamalla sille suunnan ja emotionaalisen latauksen, (3) arvot toimivat standardeina toimintaa tuomitessa tai oikeutettaessa, (4) arvoja omaksutaan sekä hallitsevaan ryhmään sosialisoidessa että yksilöiden ainutlaatuisten oppimiskokemusten kautta. (Schwartz, 1994, 21.)

Schwartz ja Bilsky (1987) käyttävät käsitettä *motivational domains of values*, kun taas myöhemmin Schwartz (1992) käyttää omassa arvoteoriassaan käsitettä *motivational value types*. Kumpikin käsite korostaa sitä, että arvot tulee käsittää päämäärinä, jotka palvelevat joko yksilön tai yhteisön tavoitteita (Schwartz & Bilsky, 1987, 551; Schwartz, 1992, 13).

2.2.2 Universaalit arvotyypit

Arvoalueet tai arvotyypit juontavat pohjimmiltaan juurensa kolmesta universaalista ihmisen olemassaoloon liittyvästä välttämättömyydestä: tarpeista (*organism*), sosiaalisista motiiveista (*interaction*) sekä sosiaalisen instituution vaatimuksista (*social institutional demands*). Yksi arvoalue voi edustaa useampaa pohjimmaista välttämättömyyttä. (Schwartz & Bilsky, 1987, 551.) Tarpeet ovat yksilön universaaleita tarpeita biologisena eliönä. Sosiaaliset motiivit ovat universaalia tarvetta järjestyneelle sosiaaliselle vuorovaikutukselle. Ryhmän vaatimukset ovat universaaleita vaatimuksia, jotka takaavat ryhmän sujuvan toiminnan ja olemassaolon ylipäänsä. (Schwartz, 1994, 22.)

Schwartz ja Bilsky tunnistivat kirjallisuuden perusteella kahdeksan universaalia arvoaluetta: nautinto (*enjoyment*), turvallisuus (*security*), suorittaminen (*achievement*), itseohjautuvuus (*self-direction*), rajoittava yhdenmukaisuus (*restrictive-conformity*), prososiaalisuus (*prosocial*), sosiaalinen valta (*social power*) sekä kypsyys (*maturity*) (Schwartz & Bilsky, 1987, 551–553). Schwartz (1992) kehitteli teoriaa lisää ja päätyi kymmeneen universaaliin arvotyyppiin: itseohjautuvuus, virikkeisyys (*stimulation*), hedonismi (hedonism), suorittaminen, valta (*power*), turvallisuus, yhdenmukaisuus (*conformity*), perinteet (*tradition*), hyvántahtoisuus (*benevolence*) ja universalismi (*universalism*). Aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella Schwartz nimeää arvoksi myös hengellisyyden (*spirituality*), mutta se ei kuitenkaan muodosta omaa arvotyyppiä Schwartzin teoriassa (Schwartz, 1992, 38).

Itseohjautuvuus on ajatusten ja toiminnan itsenäisyyttä omien valintojen, luomisen ja tutkimisen kautta. Itseohjautuvuus juontaa juurensa eliön biologiaan liittyvistä tarpeista kontrolloida ja hallita taitoja sekä vuorovaikutuksiin liittyvistä tarpeista autonomiaan ja itsenäisyyteen. Itseohjautuvuuden arvoaluetta kuvaavat sellaiset yksittäiset arvot kuin vapaus, luovuus, itsenäisyys, omien päämäärien valinta, uteliaisuus ja itsekunnioitus. (Schwartz, 1992, 5–7.)

Virikkeisyys on jännityksen, uutuuden ja haasteiden tavoittelua elämässä. Virikkeisyys nousee eliön tarpeesta ylläpitää optimaalista aktivaation tasoa, mihin tarvitaan vaihtelua ja virikkeitä. Virikkeisyyden tarve lienee sidoksissa itseohjautuvuuden arvoihin. Yksilöiden

luonnostaan erilainen tarve saada virikkeitä ja kiihokkeita yhdistyneenä sosiaaliseen kokemukseen saattaa tuottaa yksilöiden väliset erot virikkeisyyden arvojen merkityksellisyyden kokemuksessa. Arvoalueeseen kuuluvat arvot ovat vaihteleva elämä, jännittävä elämä ja uskallus. (Schwartz, 1992, 6–7.)

Hedonismi on mielihyvän ja aistillisen nautinnon tavoittelua itselle. Hedonismin perusta on elion tarpeissa sekä niiden tyydyttämisestä syntyvässä mielihyvässä. Arvoaluetta kuvaavat arvot mielihyvä ja elämästä nauttiminen. (Schwartz, 1992, 8.)

Suoriutumisen arvoalueella päämääränä on henkilökohtainen menestys, joka saavutetaan osoittamalla sosiaalisten standardien mukaista pätevyyttä. Pätevyyttä tarvitaan, jos yksilö haluaa saada resursseja selviytyäkseen tai jos sosiaalinen vuorovaikutus tai vakiintuneet käytännöt halutaan onnistumaan. Suoriutumisen arvot korostavat vallitsevien kulttuuristen standardien mukaista pätevyyden osoitusta eli sosiaalista hyväksyntää. Esitetty määritelmä eroaa suoriutumisen määrittämisestä sisäisten erinomaisuuden standardien perusteella. Jälkimmäinen määritelmä on lähempänä itseohjautuvuutta. Yksittäisiä suoriutumista kuvaavia arvoja ovat kunnianhimoinen, vaikuttavuus, kyvykäs, menestyvä, älykäs ja itsekunnioitus. (Schwartz, 1992, 6, 8.)

Vallan arvoalueen tavoitteena on sosiaalinen status ja arvovalta sekä kontrolli ihmisiin ja resursseihin. Vallan tarpeen voidaan nähdä perustuvan sekä ryhmän että yksilön tarpeisiin. Ensinnäkin sosiaaliset instituutiot vaativat jonkinasteisia statuseroja toimiakseen. Toisekseen yksilöillä voi olla tarve hallita ja kontrolloida. Ryhmien täytyy kohdella valtaa arvona, jotta se voidaan oikeuttaa sosiaalisessa elämässä ja jotta ryhmän jäseniä voidaan motivoida hyväksymään se. Valtaan kuuluvia yksittäisiä arvoja ovat auktoriteetti, varallisuus, sosiaalinen valta, julkisuuskuvan säilyttäminen sekä sosiaalinen tunnustus. (Schwartz, 1992, 9.)

Sekä suoriutuminen että valta keskittyvät sosiaaliseen arvonantoon. Schwartz kuvaa suoriutumisen ja vallan välistä eroa seuraavasti:

“achievement values emphasize the active demonstration of competence in concrete interaction, whereas power values attainment or preservation of a dominant position within a more general social system” (Schwartz, 1992, 9).

Turvallisuus on onnettomuuksilta välttymistä, harmoniaa sekä yhteisön, ihmissuhteiden ja oman minän pysyvyyttä. Turvallisuus on yksilön ja ryhmän perustarve. Turvallisuus voidaan

erottaa yksilön ja ryhmän turvallisuuteen tai sitten se voidaan nähdä yhtenä kokonaisuutena, jossa ryhmää palvelevat arvot koskevat myös merkittävältä osin yksilön turvallisuuden tarvetta. Turvallisuuteen liittyviä arvoja ovat sosiaalinen järjestys, perheen turvallisuus, kansallinen turvallisuus, vastavuoroinen palvelus, siisteys, yhteenkuuluvuuden tunne ja terveys. (Schwartz, 1992, 9.)

Yhdenmukaisuus on itsehillintää, jolla vältetään toimintaa ja impulsseja, jotka saattaisivat järkyttää tai vahingoittaa muita tai rikkoa sosiaalisia odotuksia tai normeja. Yhdenmukaisuuden taustalla on ajatus siitä, että yksilöiden tulee estää taipumuksia, jotka voivat olla sosiaalisesti häiritseviä, jos halutaan vuorovaikutuksen ja ryhmien toimivan sujuvasti. Yhdenmukaisuus korostaa itsehillintää jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa, yleensä lähimpien kanssa. Yhdenmukaisuuden arvoja ovat tottelevaisuus, itsekuri, kohteliaisuus sekä vanhempien ja iäkkäämpien kunnioitus. (Schwartz, 1992, 9–10.)

Perinteiden arvoalue on perinnekulttuurin ja uskonnon yksilölle määäämien tapojen ja ajatusten hyväksymistä, kunnioittamista ja niihin sitoutumista. Käytöksessä näkyvät perinteet ovat ryhmän solidaarisuuden symboleita, uniikin arvon ilmaisuja ja oletettavia ryhmän selviytymisen takaajia. Perinteiden arvoihin kuuluvat perinteiden kunnioitus, nöyryys, hurskaus, oman elämänosansa hyväksyminen sekä vaatimattomuus. (Schwartz, 1992, 10.)

Hyväntahtoisuus on hyvinvoinnin säilyttämistä ja lisäämistä niille ihmisille, joihin yksilöllä on säännöllinen henkilökohtainen yhteys. Hyväntahtoisuus on siten kapeampi raja-alue aiemalle prososiaalisuuden arvoalueelle, joka koski kaikkien ihmisten hyvinvointia. Hyväntahtoisuus vastaa eliön tarpeeseen yhteenkuuluvuudesta sekä positiivisen vuorovaikutuksen, jota ryhmä tarvitsee kukoistaakseen. Hyväntahtoisuuden arvoja ovat avuliaisuus, lojaalisuus, anteeksianto, rehellisyys, vastuullisuus, tosi ystävyys sekä kypsä rakkaus. (Schwartz, 1992, 11.)

Universalismi on kaikkien ihmisten ja luonnon hyvinvoinnin ymmärtämistä, kunnioittamista, suvaitsemista ja suojelemista. Universalismi rakentuu yksilöiden ja ryhmien selviytymistarpeille, jotka tulevat näkyviksi, kun ihmiset päätyvät kosketuksiin ensisijaisen ryhmänsä ulkopuolella olevien kanssa tai tulevat tietoisiksi luonnon resurssien niukkuudesta. Tällöin yksilö voi ymmärtää, että erilaisuuden hyväksyminen ja tasavertainen kohtelu sekä luonnon suojeleminen ovat tärkeitä elämää uhkaavien tilanteiden välttämiseksi. Universalismi si-

sältää aiemman kypsyyden arvoalueen sekä osan prososiaalisuuden arvoalueesta. Universalistisia arvoja ovat suvaitsevaisuus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, yhdenvertaisuus, maailmanrauha, maailmankauneus, ykseys luonnon kanssa, viisaus sekä ympäristönsuojelu. (Schwartz, 1992, 11–12.)

Hyväntahtoisuuden ja universalismin välisen erottelun tärkeys havainnollistuu, kun verrataan kollektiivista ja individualistista kulttuuria. Kollektiivisessa kulttuurissa osoitetaan suurta huomiota läheisten hyvinvoinnille, mutta suhteellista välinpitämättömyyttä ulkopuolisten tarpeille. Individualistisessa kulttuurissa ero ei ole niin tarkka. (Schwartz, 1992, 12.)

Hengellisyys ei muodosta omaa arvotyyppiä teoriassa, sillä sen määrittely on ongelmallista. Ensinnäkin hengellisyysyden yhteydessä kuvattu yhtenäisyyden tavoittelu on suurimmalle osalle ihmisiä arkiymmärryksen tuolla puolella. Ihmiset tyydyttävät yhtenäisyyden tarpeensa sen sijaan perinteiden, turvallisuuden ja yhdenmukaisuuden arvoilla. Siten hengelliset arvot eivät ei toimintaa ohjaavia periaatteita kaikille ihmisille. Toisekseen hengellisyyttä edustaa eri ryhmille erilaiset arvot. Joillekin yhteys yliluonnolliseen löytyy yhteydestä luontoon, toisille taas lähimmäisen auttamisesta. (Schwartz, 1992, 10, 38). Schwartzin universaalien arvoteorian kymmenen arvotyyppiä sekä niiden määritelmät on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Schwartzin arvotyypit sekä niiden määritelmät (Schwartz ym., 2012, 664).

Arvotyyppi	Määritelmä	Arvo-osiot
Itseohjautuvuus	Ajatusten ja toiminnan itsenäisyyttä omien valintojen, luomisen ja tutkimisen kautta.	Ajattelun autonomia, toiminnan autonomia
Virikkeisyys	Jännityksen, uutuuden ja haasteiden tavoittelua elämässä	Jännitys, uutuus, haasteet
Hedonismi	Mielihyvästä tyydytyksen saamista	Mielihyvä
Suoriutuminen	Henkilökohtaista menestymistä sosiaalisten standardien mukaisen kompetenssin avulla	Henkilökohtainen menestys, pätevyyden osoittaminen
Valta	Sosiaalista statusta ja arvovaltaa sekä kontrollia ihmisiin ja resursseihin	Ihmisten hallinta, resursien hallinta, status ja arvovalta (kasvot)
Turvallisuus	Harmoniaa sekä yhteisön, ihmissuhteiden ja oman minän pysyvyyttä	Yhteiskunnallinen turvallisuus, henkilökohtainen turvallisuus
Yhdenmukaisuus	Itsehillintää, jolla vältetään toimintaa ja impulsseja, jotka saattaisivat järkyttää tai vahingoittaa muita tai rikkoa sosiaalisia normeja	Yhdenmukaisuus ihmissuhteissa, yhdenmukaisuus säännöissä
Perinteet	Kunnioittamista, sitoutumista ja perinnekulttuurin ja uskonnon luomien tapojen hyväksymistä	Kulttuuristen ja uskonnollisten perinteiden säilyttäminen

Hyväntahtoisuus	Hyvinvoinnin lisäämistä niille ihmisille, jotka kuuluvat kiinteänä osana omaan elämään.	Läheisistä huolehtiminen
Universalismi	Ymmärtämistä, kunnioittamista, suvaitsemista ja kaikkien ihmisten ja luonnon hyvinvoinnin suojelemista.	Suvaitsevaisuus, yhteiskunnallinen huolenpito, luonnon suojeleminen

Myöhemmin Schwartz ym. (2012) jatkoi yksilön perusarvojen teorian kehittämistä laajentamalla arvotyyppien määrää kymmenestä 19:ään. Arvotyyppien määrää kasvatettiin käymällä läpi alkuperäiset kymmenen arvoa ja arvioimalla, mitkä niistä voisi jakaa tarkempiin arvotyypeihin teorian perusteella. Laajennetun arvotyyppimallin tarkoituksena on tarjota vaihtoehto kymmenen arvotyyppin mallille, ei täysin korvata sitä. Schwartzin ym. ajatuksena on, että tutkimusasetelman mukaan tutkijat voivat valita paremmin toimivan mallin. (Schwartz ym., 2012, 665.)

Uudessa mallissa itseohjautuvuus on jaettu kahtia: ajattelun autonomiaksi ja toiminnan autonomiaksi. Edellinen tarkoittaa yksilön ymmärryksen ja älyllisen pätevyyden käyttöä ja jälkimmäinen tarkoittaa yksilön kykyjen käyttämistä itse asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. (Schwartz ym., 2012, 666.)

Valta on jaettu kolmeen osaan, joista ensimmäinen on ihmisten hallinta eli yksilön valta rajoittaa muut toimimaan tahtonsa mukaisesti. Toinen osa on aineellisten resurssien hallinta eli yksilön valta kontrolloida tapahtumia aineellisen omaisuutensa avulla. Kolmas osa on kasvojen säilyttäminen ja arvovallan suojeleminen. (Schwartz ym., 2012, 666.)

Turvallisuus on jaettu kahteen osaan: henkilökohtaiseen turvallisuuteen ja yhteiskunnan turvallisuuteen. Henkilökohtaista turvallisuutta kuvaavat yhteenkuuluvuus, terveys, puhtaus, palvelusten vastavuoroisuus sekä läheisten turvallisuus. Terveiden voisi tulkita myös omaksi arvokseen, jonka merkitys vaihtelee kulttuurista toiseen. Yhteiskunnan turvallisuutta kuvaavat kansallinen turvallisuus ja sosiaalinen järjestys. (Schwartz ym., 2012, 667.)

Yhdenmukaisuus on jaettu kahteen osaan. Ensimmäinen osa on yhdenmukaisuutta ihmissuhteissa eli tavoitteena on välttää muiden ihmisten järkyttämistä. Toinen osa on yhdenmukaisuutta säännöissä eli lakien, sääntöjen ja auktoriteettien noudattamista. (Schwartz ym., 2012, 667.)

Perinteistä on erotettu omaksi arvotyypikseen vaatimattomuus, joka tarkoittaa nöyryyttä ja omaan osaansa tyytymistä. Perinteet tiivistyy siten perinteiden, tapojen ja uskonnollisten vaatimusten kunnioittamiseen. (Schwartz ym., 2012, 667.)

Hyväntahtoisuudesta on erotettu omaksi arvotyypikseen luotettavuus, joka tarkoittaa vastuullisuutta ja uskollisuutta. Luotettavuus viittaa enemmän ystävyys- kuin perhesuhteisiin. Hyväntahtoisuuden toinen osa on huolenpito eli läheisten ihmisten hyvinvoinnista huolehtimista ja heidän tarpeisiinsa vastaamista. (Schwartz ym., 2012, 667.)

Universalismi on jaettu kolmeen osaan: suvaitsevaisuuteen, yhteiskunnalliseen huolenpito sekä luonnon suojelemiseen. Yhteiskunnallinen huolenpito koostuu kaikkien ihmisten yhdenvertaisuudesta, sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta sekä maailmanrauhasta. Luonnon suojelemiseen kuuluu ympäristönsuojelu, ykseys luonnon kanssa sekä maailmankauneus. (Schwartz ym., 2012, 667–668.) Schwartzin päivitetty arvomalli esitetään taulukossa 2.

Taulukko 2. Schwartzin päivitetty 19 arvotyypin malli. (Schwartz ym., 2012, 669.)

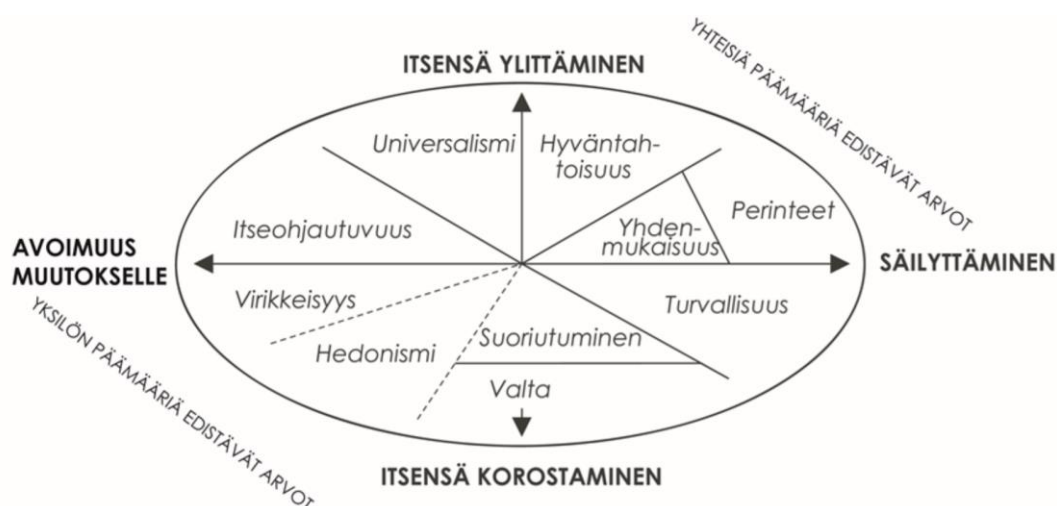
Arvotyyppi	Määritelmä
Itseohjautuvuus (ajattelun autonomia)	Vapaus kehittää oma ideoita ja kykyjä
Itseohjautuvuus (toiminnan autonomia)	Vapaus päättää omasta tekemisestä
Virikkeisyys	Jännitys, uutuus, muutos
Suoriutuminen	Sosiaalisten standardien mukainen menestyminen
Valta (dominanssi)	Valta ihmisiä hallitsemalla
Valta (resurssit)	Valta materiaalisia ja sosiaalisia kontrolloimalla
Valta (kasvot)	Valta julkisuuskuvan säilyttämällä ja nöyryytyksen välttämällä
Turvallisuus (henkilökohtainen)	Turvallisuus yksilön välittömässä ympäristössä
Turvallisuus (yhteiskunnallinen)	Turvallisuus ja pysyvyys laajemmassa yhteisössä
Perinteet	Kulttuuristen, perhesidonnaisten ja uskonnollisten perinteiden vaaliminen
Yhdenmukaisuus (säännöt)	Sääntöjen, lakien ja virallisten velvollisuuksien noudattaminen
Yhdenmukaisuus (ihmissuhteet)	Toisten ihmisten huolestuttamisen ja vahingoittamisen välttäminen
Vaativattomuus	Oman paikkansa tunnistaminen osana suurempaa kokonaiskuvaa
Hyväntahtoisuus (luotettavuus)	Vastuullinen ja uskollinen ryhmän jäsen
Hyväntahtoisuus (huolenpito)	Läheisten hyvinvoinnille omistautuminen
Universalismi (huolehtiminen)	Sitoutuminen yhdenvertaisuuteen, oikeudenmukaisuuteen ja kaikkien ihmisten suojeluun
Universalismi (luonto)	Luonnon suojeleminen
Universalismi (suvaitsevaisuus)	Erilaisten ihmisten hyväksyminen ja ymmärtäminen

2.2.3 Arvojen välinen vuorovaikutus

Schwartzin teorian keskiössä on arvojen välinen vuorovaikutus. Arvotyypit voivat olla yhteensopivia, jolloin niiden samanaikainen tavoittelu on mahdollista. Esimerkiksi suoriutuminen ja hedonismi liittyvät kumpikin itsensä hemmotteluun. Arvotyypit voivat olla myös vastakkaisia, jolloin niiden yhtäaikainen tavoittelu johtaa psykologiseen ja / tai sosiaaliseen konfliktiin. Esimerkiksi hedonismi ei sovi yhteen yhdenmukaisuuden ja perinteiden kanssa. Itsensä hemmottelu on ristiriidassa omien impulssien hillitsemisen ja ulkoa asetettujen rajojen kanssa. (Schwartz, 1992, 14–15.) Arvotyypit voidaan sijoittaa kehämalliin niiden yhteensopivuuden ja vastakkaisuuden perusteella.

Arvotyypit voidaan myös jaotella sen mukaan, palvelevatko ne yksilön vai yhteisön tavoitteita. Yksilön tavoitteita palvelevat valta, suoriutuminen, hedonismi, virikkeisyys sekä itseohjautuvuus. Yhteisön tavoitteita palvelevat hyvántahtoisuus, perinteet ja yhdenmukaisuus. Universalismi ja turvallisuus voivat palvella sekä yksilön että ryhmä tavoitteita. (Schwartz, 1992, 13.) Toinen luokittelutapa on jako kasvua painottaviin arvotyyppihin, jotka ovat ominaisia ahdistuksesta vapaille, sekä itsen suojelemista painottaviin arvotyyppihin, joiden tavoitteena on välttää ahdistusta (Schwartz ym., 2012, 668).

Arvotyyppejä voidaan tarkastella kahden ulottuvuuden perusteella. Ensimmäisen ulottuvuuden vastakkaiset päät ovat avoimuus muutokselle ja säilyttäminen. Muutokselle avoimet arvot motivoivat ihmistä seuraamaan omia kiinnostuksenkohteita ennustamattomiin ja epävarmihin suuntiin. Vastakkaisella puolella tavoitteena on säilyttää vallitseva olotila ja sen tarjoama varmuus suhteessa läheisiin, instituutioihin ja perinteisiin. Toisen ulottuvuuden ääripäissä ovat itsensä ylittäminen ja itsensä korostaminen. Edellinen kuvaa motivaatiota ylittää itsekäs huolehtiminen ja keskittyä edistämään muiden hyvinvointia lähellä ja kaukana – luontoa unohtamatta. Jälkimmäinen kuvaa omien henkilökohtaisten etujen ajamista – vaikka toisten kustannuksella. (Schwartz, 1992, 43–44.) Kuviossa 2 näkyy eri arvotyyppien sijoittuminen kehämalliin. Täydellinen kehämalli löytyy liitteistä (liite 1).

Kuvio 2. Arvotyyppien välisten suhteiden kehämalli (Kääntä & Lehtikoinen, 2015, 6).

2.2.4 Kulttuuriset arvo-orientaatiot

Kun universaaleita arvoja tarkastellaan yhteiskunnan tasolla, Schwartz puhuu *kulttuurisista arvo-orientaatioista*. Kulttuuri on Schwartzin mukaan yksilön ulkopuolelta tuleva paine, johon yksilöt altistuvat, koska he elävät määrättyssä sosiaalisessa järjestelmässä. Kulttuuri itsessään on latentti muuttuja, jota voi tarkastella vain sen ilmenemismuotojen kautta. Kulttuuriset orientaatiot näkyvät muun muassa suosittujen lasten satujen teemoissa, sananlaskuissa, elokuvissa, oikeusjärjestelmässä sekä taloudellisen vaihdannan organisoinnin tavassa. (Puohiniemi, 2011, 3, 5.)

Arvo-orientaatiot ovat kulttuuristen ulottuvuuksien ääripäitä, jotka edustavat ratkaisuja yhteiskunnan perimmäisille ongelmille. Schwartzin teoria tunnistaa kolme kulttuurista ulottuvuutta: juurtuneisuus vastaan autonomia, hierarkia vastaan tasa-arvo sekä hallinta vastaan harmonia. (Puohiniemi, 2011, 3, 8.)

Juurtuneisuus ja autonomia ovat vastakkaiset ratkaisuvaihtoehdot yhteiskunnan ongelmalle määrittellä yksilön ja ryhmän välisten suhteiden ja rajojen luonne. Kysymys on siitä, missä määrin yksilöt ovat autonomisia ja missä määrin ryhmiinsä juurtuneita. Autonomisissa kulttuureissa ihmiset ovat toisistaan erottuvia yksilöitä ja heitä rohkaistaan kehittämään omia ominaisuuksiaan. Autonomia voidaan jakaa kahteen osaan: älylliseen autonomiaan ja tunneautonomiaan. Älyllinen autonomia kannustaa yksilöitä seuraamaan omia älyllisiä pyrkimyksiään. Tärkeitä arvoja ovat laajakatseisuus, uteliaisuus ja luovuus. Tunneautonomia kannustaa tavoittelemaan itselle myönteisiä tunne-elämyksiä. Tärkeitä arvoja ovat mielihyvä, jännitys ja monipuolisuus. (Puohiniemi, 2011, 6.)

Juurtuneissa kulttuureissa ihmiset ovat ensisijaisesti osa ryhmää. Elämä saa merkityksensä sosiaalisten suhteiden kautta ja tavoitteet määrittyvät ryhmän päämäärien kautta. Juurtuneet kulttuurit korostavat vallitsevan olotilan säilyttämistä sekä ryhmän solidaarisuutta ja perinteistä järjestystä uhkaavien toimintojen välttämistä. Tärkeitä arvoja ovat yhteiskunnallinen järjestys, perinteiden kunnioitus turvallisuus ja tottelevaisuus. (Puohiniemi, 2011, 6–7.)

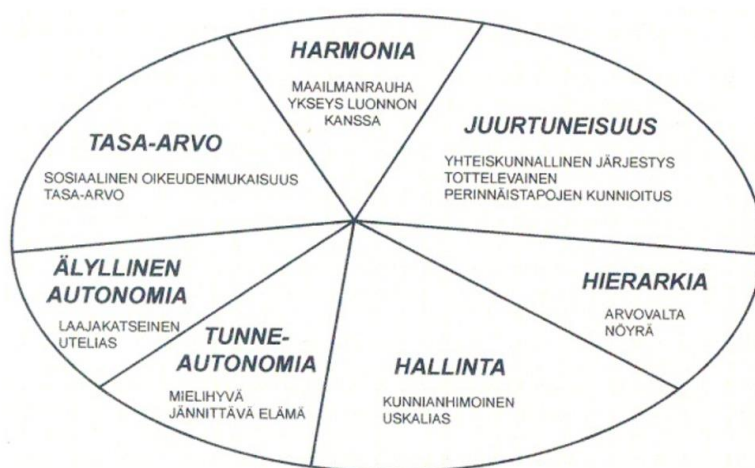
Hierarkia ja tasa-arvo ovat ratkaisuvaihtoehdot, kun yhteiskunnassa halutaan taata, että yksilöt käyttäytyvät vastuullisesti ja yhteiskunnan rakenteita ylläpitävästi. Tarkoituksena on osallistaa ihmiset tuottavaan työhön ennemmin kuin antaa heidän kilpailla haitallisella tavalla tai syrjäytyä. Tasa-arvoinen kulttuuri yrittää saada yksilöt tunnistamaan toistensa yhdenvertaisuuden, jolloin he vapaaehtoisesti toimivat muiden eduksi. Tärkeitä arvoja ovat tasa-arvo, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, vastuullisuus, avuliaisuus ja rehellisyys. (Puohiniemi, 2011, 7.)

Hierarkkisessa kulttuurissa vastuullinen toiminta varmistetaan annettujen roolien hierarkkisella järjestelmällä. Hierarkia oikeuttaa vallan, roolien ja resurssien epätasa-arvon. Yksilöt sosiaalistetaan ottamaan roolinsa annettuina ja mukautumaan niiden mukaisiin velvollisuuksiin. Keskeistä on ylempien kunnioitus. Tärkeitä arvoja ovat yhteiskunnallinen valta, arvovalta, nöyryys ja varakkuus. (Puohiniemi, 2011, 7.)

Harmonia ja hallinta ovat ratkaisuvaihtoehdot säädeltäessä tapaa, jolla ihmiset käsittelevät resursseja – inhimillisiä tai luontoperäisiä. Harmonisessa kulttuurissa korostetaan sopeutumista sosiaaliseen maailmaan ja luontoon. Arvostaminen ja hyväksyminen ovat ensisijaisia vaihtoehtoja verrattuna riistämiseen ja muuttamiseen. Tärkeitä arvoja ovat maailmarauha, ykseys luonnon kanssa, ympäristönsuojelu sekä oman osansa hyväksyminen. (Puohiniemi, 2011, 8.)

Hallitsevassa kulttuurissa kannustetaan aktiiviseen itsetehostukseen ja tavoitteena on hallita ja muuttaa luontoa ja sosiaalista ympäristöä yksilön tai ryhmän päämäärien saavuttamiseksi. Tärkeitä arvoja ovat kunnianhimo, menestys, uskallus, omavaraisuus ja pätevyys. (Puohiniemi, 2011, 8.)

Kuten universaalit arvotyypit, myös kulttuuriset arvo-orientaatiot voidaan asettaa kehämalliin sen perusteella, mitkä orientaatiot tukevat toisiaan ja mitkä ovat toisilleen vastakkaisia (Puohiniemi, 2011, 9). Kulttuuristen arvo-orientaatioiden teoreettinen rakenne on esitetty kuviossa 3.

Kuvio 3. Kulttuuristen arvo-orientaatioiden kehämalli (Puohiniemi, 2011, 9).

Suomi kuuluu kulttuuristen arvo-orientaatioiden perusteella Länsi-Euroopan kulttuurialueelle. Suomalainen kulttuuri korostaa voimakkaasti harmoniaa, älyllistä autonomiaa ja tasa-arvoa. Lisäksi tunneautonomia korostuu kohtuullisesti. Sen sijaan juurtuneisuuden, hallinnan ja hierarkian painotus on vähäistä. (Puohiniemi, 2011, 35–36.)

2.3 Suomalaisten arvot

Jotta voimme ymmärtää arvoja jossakin tietyssä rajatussa kontekstissa, kuten koulu-seurayhteistyössä, on tärkeää käsitellä arvoja myös laajemmassa yhteyskunnallisessa kontekstissa. Kenties kattavimman tutkimuksen suomalaisten arvoista on tehnyt Puohiniemi, joka on tutkinut suomalaisten arvoja jo 1990-luvulta lähtien. Noin viiden vuoden välein toistettujen mittausten ansiosta voidaan tehdä johtopäätöksiä suomalaisen arvopohjan muutoksista sekä yksilön arvojen muutoksista elämänkaaren aikana. Uusin julkaisu perustuu vuoden 2005 aineistoon. Puohiniemen seuraavan kansallisen arvotutkimuksen on määrä ilmestyä vuoden 2020 lopulla (Helsingin yliopiston tutkimusportaali, s.a.). Puohiniemen arvotutkimus pohjautuu Schwartzin arvoteoriaan. Puohiniemen lisäksi suomalaisista arvotutkijoista mainittakoon Mikkola, joka on väitöskirjassaan tutkinut suomalaisen keskiluokan arvoja sekä arvojen tutkimusta ylipäänsä.

2.3.1 Suomalaisten tärkeimmät arvot

Vuonna 1995 suomalaisten työikäisten tärkeimmät arvotyypit olivat hyväntahtoisuus, universalismi ja itseohjautuvuus. Yksittäisistä arvo-osioista ylivoimaisesti suosituin oli rehellisyys, jonka mainitsi kolmannes (34%) vastaajista vuonna. Vähiten tärkeät arvotyypit olivat

vaihtelunhalu, valta ja hedonismi. Tutkimuksessa vastaajia pyydettiin nimeämään tärkeimmät arvot ja vastaukset luokiteltiin Schwartzin teorian mukaisesti. Kysyttäessä vastaajilta, millaisia arvoja he haluaisivat välittää lapsilleen, yleisimmät vastaukset olivat rehellisyys, avarakatseisuus, toisten ihmisten huomioon ottaminen, ympäristön huomiointi, itsekunnioitus sekä riippumattomuus. Vastaajia pyydettiin myös järjestämään valmiiksi annetut arvot tärkeysjärjestykseen. Tärkeysjärjestyksen perusteella tärkeimmät arvot olivat terveys, rauha ja hyvät ihmissuhteet. (Mikkola, 2003, 270, 285, 287)

Puohiniemen mukaan suomalaisten 17–75-vuotiaiden tärkeimmät arvot vuonna 2005 olivat hyväntahtoisuus, turvallisuus, yhdenmukaisuus ja universalismi. Vähiten tärkeinä pidettiin valtaa ja perinteitä. Arvohierarkian ääripäiden arvoissa väestöryhmien väliset erot olivat vähäisempiä kuin keskivaiheille sijoittuvissa arvoissa hedonismissa, itseohjautuvuudessa, suoriutumisessa ja virikkeisyydessä. Suurin yksimielisyys vallitsi hyväntahtoisuuden ja vallan välillä, jotka sijoittuivat aivan hierarkian vastakkaisiin päihin. Suomalaiset siis pitävät huolta läheisistään, mutta kavahtavat vallanpitäjiä. (Puohiniemi, 2006, 21.)

Puusa, Hokkila ja Leppänen (2016) tutkimus suomalaisten opiskelijoiden henkilökohtaisista arvoista liiketalouden kontekstissa vahvistaa Mikkolan ja Puohiniemen tulosten olevan yhä ajankohtaisia. Vuonna 2016 suomalaisten opiskelijoiden tärkeimmät arvot olivat turvallisuus, hyväntahtoisuus ja itseohjautuvuus. (Puusa ym., 2016, 588.)

Puohiniemen mukaan suomalaisten arvohierarkiasta eli arvojen tärkeysjärjestyksestä voidaan tehdä kolme päätelmää. Ensinnäkin tärkeimmiksi koetut arvot, hyväntahtoisuus, turvallisuus ja yhdenmukaisuus, kuvaavat hyvinvointivaltion perusteita, mutta toisaalta arvohierarkian pohjalle sijoittuva valta kuvaa kompleksista suhdetta valtaan. Suomalainen siis uskoo auktoriteetteihin, mutta vierastaa vallanpitäjiä. Tämä näkyy myös kielteisenä suhtautumisena esimerkiksi liike-elämässä menestyneisiin.

Arvoista itseohjautuvuus ja virikkeisyys eivät sijoitu hierarkian kärkeen, mutta perinteet sijoittuu vielä niitäkin alemmaksi. Perinteiden vähäinen tärkeys helpottaa uusien asioiden koekielua, vaikka uudistusmielisyys itsessään ei olisi vahvaa.

Yhdenmukaisuus on Suomessa näkynyt julkisen keskustelun yksipuolisuutena: on vallalla oleva mielipide ja populistinen mielipide (Puohiniemi, 2006, 23). Tämä tulkinta vaikuttaa pätevän yhä 2020-luvun alussakin. Entinen pienpuolue Perussuomalaiset on noussut perin-

teisten valtapuolueiden joukkoon, mutta edelleen sen kriittinen suhtautuminen EU:hun nähdään marginaaliajatteluna. Yhdenmukaisuuden näkökulmasta modernin tieto- ja viestintätekniikan vaikutus on kaksinainen: toisaalta se mahdollistaa yksilölle vapaamman tiedonhaun, mutta toisaalta se ajaa saman mielisiä yhä tiiviimmin yhteen (Puohiniemi, 2006, 23).

Hierarkian kärjen tuntumaan sijoittuu universalismi. Universalistinen arvomaailma on yleistynyt 1990-lukuun verrattuna, mutta osa tyypillisimmistä arvo-osioista, kuten maailmanrauha, on pudonnut yksittäisten arvojen välisessä vertailussa. (Puohiniemi, 2006, 23.)

2.3.2 Arvohierarkian yhteys demografisiin tekijöihin

Puohiniemen mukaan naisten ja miesten arvohierarkioilla on selkeitä eroja. Naisille hyväntahtoisuus ja erityisesti universalismi ovat tärkeämpiä arvoja kuin miehille. Miehet taas arvostavat valtaa, suoriutumista, virikkeisyyttä ja turvallisuutta enemmän kuin naiset. Karkeasti naisilla korostuu itsensä ylittäminen ja miehillä itsensä korostaminen. (Puohiniemi, 2006, 24–25.) Mikkolan havaitsema sukupuolten välinen oli hyväntahtoisuuden korostuminen naisilla (Mikkola, 2003, 284).

Arvohierarkia muuttuu iän myötä ja ikään liittyvät erot ovat jopa sukupuoleen liittyviä eroja suurempia. Hierarkian ääripäät, hyväntahtoisuus ja valta, pysyvät paikoillaan, mutta yksilön päämääriä ja yhteisön päämääriä kuvaava jännite paljastaa eron. Kaikki yksilön päämääriä kuvaavat arvot ovat nuorilla tärkeämpiä kuin iäkkäillä eli iän myötä yksilö siirtyy yksilön päämäärien edistämisestä kohti yhteisön päämäärien edistämisen arvoaluetta. Klassinen käsitys siitä, että ihmiset alkavat vanhemmiten arvostaa enemmän perinteitä, ei saa vahvistusta Puohiniemen tuloksista. Perinteet ovat yli 65-vuotiaillakin vielä kolmanneksi viimeisellä sijalla arvohierarkiassa. Selkeimmin ikäsidonnainen arvo on hedonismi, joka on 15–24-vuotiaille toiseksi tärkein arvo ja yli 65-vuotiaille vasta seitsemänneksi tärkein. (Puohiniemi, 2006, 27.)

15–75-vuotiaiden arvokehitystä arvioitaessa voimakkain muutos tapahtuu 15–24 ikävuoden aikana. Arvot eivät kuitenkaan vakiinnu 40 ikävuoden jälkeen vaan jatkavat kehittymistä. (Puohiniemi 2006, 28.)

Iän myötä sukupuolten välinen ero kaventuu, kun miehillä suoriutuminen menettää merkitystään ja universalismi nostaa merkitystään. Toisaalta naisilla vanhimmassa ikäluokassa yhdenmukaisuus menee turvallisuuden edelle. (Puohiniemi, 2006, 30.)

Koulutustaso vaikuttaa arvoihin vähemmän kuin ikä mutta enemmän kuin sukupuoli. Koulutustaso vaikuttaa arvohierarkiaan siten, että korkea koulutustaso liittyy itseohjautuvuuteen ja matala yhdenmukaisuuteen. Hedonismi on yleisempää matalasti koulutetuilla, mutta trendi selittyy nuorten suurella osuudella matalimmin koulutetuista. Karkeasti koulutustason noustessa yksilö siirtyy säilyttämisen arvoalueelta kohti muutosavoimuutta ja itsensä korostamisesta kohti itsensä ylittämistä. (Puohiniemi, 2006, 31–32.) Mikkola löysi omassa aineistossaan eron keskiluokan ja työväenluokan välillä: edellinen korosti universalismia ja jälkimmäinen hyväntahtoisuutta (Mikkola, 2003, 284).

2.3.3 Suomalaisten arvoprofiilit

Arvojen yleisyyttä mitataan jakamalla ihmiset ryhmiin heidän arvoprofiiliaan hallitsevien arvojen perusteella (Puohiniemi, 2006, 33). Suomalaiset voi jakaa viiteen ryhmään arvioimalla heidän suhtatumistaan muutokseen sekä muihin ihmisiin ja ympäristöön. Suhtautuminen muutokseen jakaa ihmiset uudistajiin ja säilyttäjiin. Itsensä ylittämistä korostavat suvaitsevaiset uudistajat ja hyväntahtoiset säilyttäjät. Itsensä korostamista edustavat individualistiset uudistajat ja varovaiset säilyttäjät. Viides ryhmä ovat tilannesidonnaiset opportunistit, joilla arvojen ohjaava vaikutus on vähäinen. Kaikki viisi ryhmää ovat hyvin edustettuina väestössä. Yleisin ryhmä on suvaitsevaiset uudistajat, joihin kuuluu noin neljännes (25%) suomalaisista. Harvinaisin ryhmä on opportunistit, joihin kuuluu noin joka seitsemäs (15%) suomalainen. (Puohiniemi, 2006, 35.)

Kaikissa ryhmissä hyväntahtoisuus on kahden tärkeimmän arvon joukossa ja kaksi vähiten tärkeää ovat valta ja perinteet. Isossa kuvassa suomalaisten arvoissa painottuvat vuonna 2005 uudistusmielisyys ja oman edun varmistaminen. Uudistajia (46%) on enemmän kuin säilyttäjiä (39%) ja itsensä korostajia (44%) enemmän kuin itsensä ylittäjiä (41%). Hyväntahtoisuus on kokonaisuudessaan arvoista tärkein, mutta se on hierarkian kärjessä vain hieman yli puolella (54%) yksittäisistä suomalaisista. Keskeinen jännite on uudistusmielisten kahtiajako universalismia korostaviin suvaitsevaisiin ja hedonismia korostaviin individualisteihin. (Puohiniemi, 2006, 36.)

2.3.4 Arvomuutokset

Puohiniemen mukaan tyypillisiä arvomuutoksen aiheuttajia ovat taloudelliset ja poliittiset muutokset sekä uuden teknologian tulo markkinoille. Suomi koki nuo kaikki 1990-2000-

luvuilla. (Puohiniemi, 2006, 51.) Suomalaisten arvojen muutosta vuosien 1991 ja 2005 välillä voi karkeasti kuvata polarisoitumisena. Suvaitsevaisten uudistajien ja varovaisten säilyttäjien ryhmät ovat kasvaneet. Kulttuurisen avoimuuden yleistyessä on yleistynyt myös sille vastakkainen turvallisuuden kaipuu. (Puohiniemi, 2005, 55.) Muutossuunta on nähtävissä vielä 2020-luvun alussakin. Erityisesti arvomuutosta on vauhdittanut suomalaisen koulutusjärjestelmän voimakas kehitys, joka on aiheuttanut 30–63-vuotiaiden ikäluokkaan (nykyään 45–78-vuotiaat) suuret sisäiset arvoerot. Koulujärjestelmän voimakas muutos ja sen vaikutus arvoihin on poikkeuksellinen (Puohiniemi, 2006, 74, 76).

Puohiniemen vuosille 1991–2005 sijoittuvan arvotutkimuksen mukaan suomalaisten arvokehitykselle on ominaista universalistisen arvomaailman yleistymisen mutta laimeneminen: kulttuurinen avoimuus yleistyy, mutta arvoalueelle tyypilliset arvot menettävät asemiaan hierarkiassa. Samanaikaisesti individualistisen arvomaailman suosio vähenee, mutta arvoista hedonismin suosio nousee säilyttäjien keskuudessa. 2000-luvun eläkeläiset ovat alkaneet vieroksua edeltäjille ominaista korutonta elämäntapaa. Säilyttävälle arvomaailmalle ominainen yhdenmukaisuus taas nosta suosiotaan individualistien joukossa ja erityisesti niillä, jotka käyttävät ajallisesti eniten Internetiä. Yhdenmukaisuuden nousuun liittyen rohkeiden uudistajien eli virikkeisyyttä ja itseohjautuvuutta korostavien osuus on vähenemässä. Havainnosta tekee erikoisen se, että kyseinen ryhmä on erityisesti edustanut korkeimmin koulutettuja, joiden osuus koko väestöstä on kasvanut. Luovuus ei kuitenkaan ole katoamassa vaan itseisarvoinen uuden etsintä on vaihtunut universalistisiin ja yhteisöllisiin päämääriin kohdistettuun luovuuteen. Kehityssuuntien seurauksena suomalaisten arvomaailma on polarisoitunut vuosien 1991 ja 2005 välillä. (Puohiniemi, 2006, 54, 102.)

Muutoksista huolimatta suomalaisen arvohierarkian päällimmäinen ominaisuus on vakaus. Hyväntahtoisuus on pysynyt hierarkian kärjessä koko tarkastelujakson 1991–2005 ajan ja neljä viimeistä arvoa ovat olleet suoriutumine, virikkeisyys, perinteet ja valta. Muutos on siis keskittynyt yhdenmukaisuuden ja itseohjautuvuuden sekä universalismin ja hedonismin välisille voimasuhteiden vaihteluille. Samanhenkisyys ja uuden luominen tai oma mielihyvä ja yhteinen etu eivät voi kukoistaa yhtäaikaaisesti. (Puohiniemi, 2006, 56–57.)

Arvoihin vaikuttaa sekä yksilön ikääntyminen että yhteiskunnallinen konteksti. Vuoden 1991 ja 2005 välillä syntymäkohortit ovat keskimäärin siirtyneet yksilön päämääriä edistävästä arvoista kohti yhteisiä päämääriä edistäviä arvoja. Eläkeläiset eivät kuitenkaan ole sa-

manlaisia vuonna 2005 kuin vuonna 1991 eivätkä ole alle 30-vuotiaatkaan. 2000-luvun eläkeläiset ovat edeltäjiään uudistusmielisempiä ja uskaltavat näyttää haluavansa nauttia elämästä. (Puohiniemi, 2006, 86–87.)

Yksittäisten arvo-osioiden kolmen kärki on pysynyt samana vuosina 1991–2005: perheen turvallisuus, terveys ja rehellisyys. Ainoa muutos on ollut perheen turvallisuuden nousu terveyden edelle tärkeimmäksi arvo-osioksi vuosien 1991–1995 aikana. Heti kolmen kärjen jälkeen tulevat sisäinen sopusointu, tosi ystävyys ja vastuullisuus, joiden keskinäiset voima-suhteet ovat vaihdelleet mittausvuoden mukaan. Heti kärjen takana ovat vuodesta toiseen pysyneet sellaiset arvo-osiot kuin vapaus, uskonnollisuus, elämän mielekkyys, kypsä rakkaus ja maailmanrauha. (Puohiniemi, 2006, 334.)

Arvolistan kärjen tapaan myös pohja on ollut vakaa. Vähiten tärkeänä arvo-osiona on vuodesta 1991 lähtien ollut yhteiskunnallinen valta. Sen jälkeen tulevat uskoon pitäytyminen, arvovalta sekä nöyryys. Myös vaikutusvaltaisuus, uskaliaisuus ja julkisen kuvan säilyttäminen ovat saaneet vähäistä merkitystä vuodesta toiseen. (Puohiniemi, 2006, 334.)

Iän myötä tapahtuvien yksilön arvojen muuttumisen sekä ajan kuluessa tapahtuvan yhteiskunnan arvojen muuttumisen lisäksi arvomuutoksena tulee tarkastella myös arvojen itsensä laadullista muutosta. Mikkolan mukaan suomalainen yhteiskunta elää perinteisen ja modernin rajalla. Traditionaalisuuden ja modernisuuden rinnakkaisuus näkyy myös arvojen kaksinaisina merkityksinä: arvolla voi olla sekä perinteinen että uudenaikainen tarkoite. Esimerkiksi rehellisyys on perinteisessä merkityksessään vilpittömyyttä ja uudenaikaisessa mielessä autenttisuutta. (Mikkola, 2003, 303–304).

Mikkola määrittelee suomalaiselle keskiluokalla ominaisen modernin arvo-orientaation ennemminkin sen kautta, miten elämänratkaisuihin päädytään, kuin sen kautta, mitä arvoja, asenteita ja tapoja yksilöllä sinällään on. Mikkolan tulkinnan mukaan uudenaikaisuus on elämänasenne, ei ideologia. Keskeistä on avoimuus muutokselle, vaihtoehtojen puntarointi ja todellista itseä tukevien valintojen tekeminen. Modernisuuskaan itsessäänkään ei ole pysyvää, vaan nykyinen modernisuuden määritelmä vanhenee ajan myötä, kun asenteet ja käytäytymismallit yleistyvät. Mikkolan tutkimuksessa moderni arvo-orientaatio oli erityisesti keskiluokan ominaisuus, eikä se ei näkynyt yhtä vahvasti työväenluokassa. Tosin myös keskiluokan sisällä oli havaittavissa eroja siinä, miten modernisuus toteutuu. (Mikkola, 2003, 304–308).

3 Liikuntakasvatus

Liikuntakasvatusta on “kaikki sellainen toiminta, joka tarkastelee liikuntaan liittyviä ilmiöitä kasvatuksen näkökulmasta” (Laakso, 2007, 16). Kasvatus ylipäänsä on “rationaalista toimintaa, jossa tavoitellaan moraalisia päämääriä” (Niemi, 2003, 151). Kasvatus on teoreettisesti, ideologisesti ja poliittisesti latautunutta käytännöllistä toimintaa, jota ymmärtääkseen on analysoitava kasvatuksen kontekstia (Värri, 2011, 42–43). Kun liikunta käsitteenä määriteltiin virallisesti ensimmäisen kerran liikuntapoliittisilla neuvottelupäivillä vuonna 1967, todettiin liikunnan, liikuntakulttuurin, koostuvan neljästä osa-alueesta: kuntoliikunnasta, liikuntakasvatuksesta, kilpaurheilusta ja huippu-urheilusta (Kärkkäinen, 1986, 34). Nykyään liikunnan kasvatuksellinen ulottuvuus lomittuu muiden osioiden kanssa. Liikuntakasvatuksen yhteydessä voivat olla esillä terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät arvot siinä missä kuntoliikunnankin yhteydessä. Toisaalta myös perinteisillä nuorisourheiluseuroilla ymmärretään olevan kasvatusvastuunsa (Telama & Kahila, 1994). Seuraavaksi tarkastellaan liikuntakasvatusta ja liikunnan merkityksiä yleisesti, minkä jälkeen syvennyttään liikuntakasvatukseen ja arvoihin ensin koulun ja sitten urheiluseuran näkökulmasta.

3.1 Liikunnan tavoitteet ja merkitykset

Kasvatus on tavoitteellista toimintaa, jossa asetetaan päämääriä ja seurataan niiden saavuttamista. Myös liikuntakasvatuksessa asetetaan tavoitteita. Olosuhteita voidaan muokata liikuntakasvatuksellisten tavoitteiden suuntaisesti, mutta lopulta liikkuja itse määrittää, mikä on liikunnan merkitys hänelle itselleen.

3.1.1 Liikuntakasvatuksen yleiset tavoitteet

Liikuntakasvatuksen – kuten kasvatuksen ylipäänsä – keskeisenä tavoitteena on luoda lapsista kansalaisia yhteiskunnan tarpeisiin (Ilmanen, 2017; Hakala, 1999, 8). Toinen kasvatuksen keskeinen tehtävä on yhteiskunnan uudistaminen (Hakala, 1999, 8). Liikuntakasvatus kuuluu osaksi kasvatuksen kenttää, mutta liikunta oppiaineena poikkeaa oppimistavoitteiltaan muista kouluaineista. Liikuntakasvatuksen oppimistavoitteissa kietoutuvat yhteen kognitiiviset, motoriset ja sosiaaliset tavoitteet. (Laakso, 2007, 16–18.)

Liikuntakasvatuksen tavoitteet nähdään nykyään kaksijakoisina: liikuntaan kasvattaminen ja liikunnan avulla kasvattaminen. Liikuntaan kasvattaminen tarkoittaa liikunnan näkemistä itseisarvona tai voimakkaana välinearvona (Laakso, 2007, 19). Liikuntaan kasvattaminen

merkitsee liikuntamotivaation edistämistä luomalla olosuhteita myönteisten liikuntakokemusten syntymiselle sekä sellaisten tietojen, taitojen ja asenteiden opettamista, jotka liittyvät liikunnan harrastamiseen, omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen ja terveelliseen elämäntapaan. Kasvattaminen liikuntaan on pohjan rakentamista elinikäiselle fyysiselle aktiivisuudelle. (Jaakkola ym., 2013, 20.)

Nykyajan suomalaiselle yhteiskunnalle liikunta on merkittävä kansanterveyden ylläpitäjä ja siten tärkeä kansantaloudelle. Yksilötasolla liikunnan merkitys näkyy paitsi fyysisenä hyvinvointina niin myös kokonaisvaltaisena elämänlaadun paranemisena. Liikunnan harrastamisen merkitys korostuu koko ajan yhä enemmän, kun normaalissa arjessa vaadittava fyysinen aktiivisuus laskee. Liikuntaharrastus on lähes välttämätön fyysisen toimintakyvyn ylläpitämiseksi. (Laakso, 2007, 19.)

Kasvatus liikunnan avulla tarkoittaa yleisten kasvatustavoitteiden saavuttamista liikunnan erityisluonteen avulla. Liikunnan toiminnallisuus auttaa oppilaita, joille teoreettinen opiskelu on vaikeaa. Liikunta myös antaa paljon mahdollisuuksia ilmaisuun ja luovuuteen. Liikunta onkin tärkeä osa yhteiskunnan kulttuurikasvatusta ja -perintöä. (Laakso, 2007, 21–22.)

Kasvatus on aina samalla myös arvokasvatusta. Kasvatusfilosofi Veli-Matti Värriä lainaten ”Pelkistävästi sanottuna kasvatuksen tärkein tehtävä on ihmisen sivistämien moraalisubjektiksi” (Värri, 2011, 46). Kasvatus mahdollistuu, kun kasvattajalla on käsitys hyvästä elämästä (Värri, 2011, 44) ja kun kasvattaja kantaa moraalisen vastuunsa ja sitoutuu myös mahdollisesti etäällä oleviin päämääriin (Niemi, 2003, 151). Liikunta tarjoaa ainutlaatuisen mahdollisuuden esimerkiksi moraalikasvatukselle erilaisten peleissä syntyvien kiistojen ansiosta. (Laakso, 2007, 21–22.)

3.1.2 Liikunnan monet merkitykset

Liikuntakasvatuksen ja liikunnan arvojen tutkimukseen liittyy läheisesti liikunnalle annettujen merkitysten tutkimus. Liikunnan merkitykset ovat syitä, jotka saavat ihmiset liikkumaan ja ne ovat siten yhteydessä arvoihin, jotka ovat toimintaa ohjaavia päämääriä. Koski ja Tähinen (2005) ovat koonneet yhteen viisi erilaista liikunnan merkitysulottuvuuksia kuvaavaa tarkastelumallia, joiden pohjalta muodostuu kuusi liikunnan merkitysulottuvuutta. Koski (2017) esittelee analyysin pohjalla olleita alkuperäismalleja.

Ensimmäinen malli on belgialaisen liikuntahistorioitsijan Roland Rensonin näkemys liikkuvan ihmisen (*homo movens*) kolmesta filosofisesta ihmistyyppistä: 1) utilitaristinen ihminen

(*homo faber*), 2) leikkivä ihminen (*homo ludens*) ja 3) ilmaiseva ihminen (*homo exhibens*). Utilitaristiselle ihmiselle liikunta on väline toteuttaa jotakin tavoitteellista toimintaa, kuten työnteoa, sotimista tai metsästystä. Rensonin mallissa utilitarismi jaetaan kolmeen kehään, joista laajin on muun muassa työnteon sisältävä fyysisen kulttuurin alue. Toinen, rajatumpi kehä on fyysisen harjoituksen alue, joka tarkoittaa tietyn fyysisen taidon tai ominaisuuden, kuten nopeusvoiman, harjoittamista. Kolmas ja rajatuin alue on urheilun kehä, jossa kilpailaan fyysisesti tarkkojen sääntöjen asettamissa rajoissa. (Koski, 2017, 92)

Rensonin toinen malli pohjautuu länsimaisen liikuntakulttuurin historiallisesti keskeisiin virtauksiin. Saksalaisen Tünnen-perinteen tavoitteena oli yhtenäisesti toimiva ryhmä. Taustalla oli jahnilainen (Friedrich Ludwig Jahn, 1778–1852) sotilasvoimistelu. Ruotsalainen lingiläinen (Pehr Henrik Ling, 1776–1839) voimistelu tavoitteli henkilökohtaisen terveyden edistämistä järkipäisin keinoin ja tasa-arvoa korostaen. Brittiläisen sportin päämääränä oli kilpailu ja parempien suoritusten tavoittelu. Parempien suoritusten tavoittelun voi nähdä koskevan myös koko ihmiskuntaa. Kolmen edellä luetellun koulukunnan lisäksi neljäs Rensonin historiallinen virtaus on jokaisen maan omat perinteiset leikit ja kisailut, joiden juurisyy on ilonpito ja yhdessäolo. (Koski, 2017, 92)

Kolmas malli on tanskalaisen liikunta-ajattelijan Henning Eichbergin kolmijakoinen liikuntakäsitysmalli. Ensimmäinen näkökulma on liikunta suorituksena, mikä korostuu kilpa- ja huippu-urheilussa tai pikemminkin tulosurheilussa. Ääriesimerkki on farmakologisesti manipuloitu ja siksi terveytensä menettänyt huippu-atleetti. Toinen näkökulma korostaa lääketieteellistä ja pedagogista järkevyyttä. Näkökulma on liikunta terveyden välineenä. Ääriesimerkki on lääketieteellisesti perusteltu pitkäväteinen fysioterapeuttinen voimisteluharjoitus, joka ei tuota liikkujalle mielihyvää. Kolmas näkökulma korostaa liikkujan tuntemuksia eli liikunnan tarjoamia aistillisia ruumiillisuuden kokemuksia, jotka voivat olla itseilmaisullisia. Ääriesimerkki on meditatiivisen ruumiinharjoituksen ja huumeiden käytän yhdistäminen psykedeelisen elämyksen aikaansaamiseksi. (Koski, 2017, 93)

Liikuntafilosofi Timo Klemolan mallissa on neljä projektia. Ytimessä on kysymys siitä, miten liikunta toteutuu suhteessa omaan itseen. Ensimmäinen projekti on kilpaurheiluun viittaava voiton projekti, jossa suunta on pois liikkujasta itsestään. ”Liikkuja suuntaa itsensä ympäristöään varten, kohden julkisuutta ja antautuu välineeksi järjestelmälle.” Toinen projekti on terveyden projekti, jossa niin ikään tavoitteet tulevat lähinnä ulkoapäin. Esimerkkinä terveyden projektista ovat liikuntasuosituksat. Kolmas projekti on ilmaisun projekti, jossa

liike ymmärretään kieleksi. Keskiössä on esiintyminen, mutta vaikkapa tanssi voi olla väylä myös itsetutkiskelulle. Neljäs projekti, itsen projekti, korostaa itsetutkiskelua. Klemolan mukaan länsimainen liikunta perustuu voitolle, terveydelle ja ilmaisulle, kun taas itämainen perinne korostaa itsen tutkimista. (Klemola, 1995, 60–115; Koski, 2017, 93.)

Kasvatustieteilijöiden Risto Honkosen ja Juha Suorannan malli analysoi juniorijoukkueurheilun puhetapoja: tehovalmennus-, sosialisatio-, terveys- ja hauskuuspuhe. Jaottelussa keskeinen ulottuvuus on suhde aikaan: kolme ensimmäistä puhetapaa suuntautuvat tulevaisuuteen ja neljäs nykyhetkeen. Tehovalmennuspuheessa lapsi on objekti, jota valmistetaan aikuisten sarjoissa tehtäviin sankaritekoihin. Sosialisatiopuhe liittyy lapsen kasvattamiseen liikunnan avulla aktiiviseksi, sosiaalseksi ja yhteistyökykyiseksi kunnon kansalaiseksi. Terveyspuheessa korostuu liikunnan merkitys fyysiselle, henkiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille. Puhe liittyy myös kasvattamiseen, sillä kunnon kansalaisen kuuluu omaksua liikunnallinen ja terveellinen elämäntapa. Hauskuuspuheessa huomio on tässä hetkessä ja ilo on pääasia. Leikin filosofian mukaisesti toiminta on itseisarvoista ilman tavoitteellisia päämääriä hetkestä nauttimisen, viihtymisen ja yhdessäolon lisäksi. (Koski, 2017, 94)

Edelle esitettyjen viiden mallin yhdistelmänä syntyy kuusi liikunnan merkitysulottuvuutta: 1) kilpailu ja suoritus, 2) terveys, 3) ilmaisuus, 4) ilo, 5) sosiaalisuus ja yhdessäolo sekä 6) itse. Merkitysulottuvuuksissa ei ole huomioita eri kohderyhmiä tai liikuntamuotoja. Esimerkiksi lasten ja nuorten kohderyhmässä kasvu ja kehitys voisi olla oma ulottuvuutensa. Myös kullakin lajilla on oma merkitysprofiilinsa ja lajimerkitysten alaryhmä onkin perusteltu lisä liikunnan merkitysulottuvuuksiin. (Koski & Tähtinen, 2005, 11; Koski, 2017, 94.) Lajien ominaispiirteiden yhdistelmät ovat keskiössä liikuntaan kiinnittymisen synnyssä, vahvistumisessa ja säilymisessä. Ominaispiirteitä voivat olla esimerkiksi kestävyys, älyllisyys, luonnossa olominen ja vaarallisuus. (Koski, 2017, 94, 105.)

Edellä esiteltyä Kosken ja Tähden liikunnan merkitysten jaottelua on käytetty kansallisessa LIITU-tutkimuksessa vuonna 2018 selvitettäessä 9–15vuotiaiden liikunnan merkityksiä ja esteitä. Tutkimuksen mukaan lapsista ja nuorista parhaansa yrittämistä, iloa, hyvän olon saamista piti tärkeänä tai erittäin tärkeänä yli 60 prosenttia. Yli puolet pitivät tärkeänä myös uusien taitojen oppimista, terveellisyttä, yhdessäoloa, kunnon kohottamista, onnistumisen kokemuksia, lihasvoiman kasvattamista sekä ahkeruutta. Kilpailua piti tärkeänä vain noin viidennes (21%) ja voittamista noin kolmannes (33%). Tytöt pitivät iloa, hyvää oloa ja parhaansa yrittämistä, murheiden unohtamista ja notkeutta tärkeämpänä kuin pojat. Pojat taas

korostivat tyttöjä enemmän oveluutta, järjen käyttöä, toisten kanssa kamppailua, menestystä ja voittamista, ronskeja otteita sekä kilpailemista. (Koski & Hirvensalo, 2019, 68–69.)

Tulokset vastaavat aiempia tutkimuksia, joiden mukaan lasten ja nuorten tärkeimpiä syitä harrastaa liikuntaa ovat erityisesti hauskanpito, ystävien kanssa oleminen, kunnossa pysyminen sekä terveyden edistäminen. Muita tärkeiksi koettuja syitä ovat hyvän olon tunteet sekä liikunnan tuoma jännitys ja innostus, uusien taitojen oppiminen sekä ryhmään kuuluminen. (Haanpää, af Ursin & Matarma, 2012, 40–41; Aira, Kannas, Tynjälä, Villberg & Kokko, 2013, 21–22; Tiirikainen & Konu, 2013, 43; Vanttaja, Tähtinen, Zacheus & Koski, 2017, 59.)

Liikunnan harrastamisessa tärkeää on myös vapaaehtoisuus (Takalo, 2016, 174) sekä uuden kokeileminen ja oppiminen ilman pidempiaikaista sitoutumista ja kilpailullisuutta (Jussila & Oksanen, 2011, 9). Kilpailullisuus voi olla syy pitää liikunnasta – erityisesti pojilla (Haanpää ym., 2012, 41, Koski & Hirvensalo, 2019, 68), mutta toisaalta joka kymmenes (10%) ilmoittaa urheiluseuraharrastuksen lopettamisen syyksi sen, ettei pidä kilpailemisesta (Blomqvist ym., 2019, 53) ja yli kolmasosa (38%) kaikista lapsista ja nuorista mainitsi kilpailullisuuden esteeksi liikunnan harrastamiselle ylipäänsä (Koski & Hirvensalo, 2019, 70). Vähän liikkuvista nuorista kilpailullisuuden kokee esteeksi vielä useampi (Vanttaja ym., 2017, 77). Huomattavaa on myös, että neljänneksellä (24%) urheiluseurassa harrastavista lapsista ja nuorista ei ole kilpailullisia tavoitteita (Blomqvist ym., 2019, 52). Valtion liikuntaneuvoston on teettänyt selvityksen, *Miksi murrosikäisten luopuu liikunnasta*, ja kyseisen tutkimuksen mukaan joka kuudennen nuoren mielestä harrastus perustuu liikaa kilpailemiseen ja samaiset nuoret olivat muita useammin harkinneet harrastuksen lopettamista (Tiirikainen & Konu, 2013, 40).

Kilpailu ei toki ole ainoa este liikunnan harrastamiselle. Yleisimmät esteet liikunnan harrastamiselle ovat liikuntalajin ohjauksen puute kodin lähellä, ajan kuluminen muissa harrastuksissa sekä liikunnan harrastamisen kalleus. Lisäksi liikunnan merkitysten on todettu heikenevän iän myötä. (Koski & Hirvensalo, 2019, 70, 72.) On saatu tutkimustuloksia, joiden mukaan fyysinen aktiivisuus on yhteydessä liikunnasta löydettyjen merkitysten määrään (Koski & Zacheus, 2012, 376–377).

Lasten ja nuorten mielipiteitä nimenomaan koululiikunnasta on selvitetty osana LIITU-tutkimusta. Lasten ja nuorten itsensä mielestä koululiikunnan tärkein osa-alue on sosioemotionaaliset taidot, joita piti tärkeänä 73 prosenttia vastaajista. Erityisen tärkeänä lapset ja nuoret kokevat sitä, että liikuntatunneilla on hauskaa ja luokassa on hyvä ilmapiiri. Yksittäisistä tavoitteista tärkeimpänä pidettiin terveyden edistämistä, jonka koki tärkeäksi 81 prosenttia vastaajista. Liikuntataitojen oppimista piti tärkeänä 68 prosenttia. Vähiten tärkeäksi koettiin koululiikunnan itsensä tarjoamaa fyysistä aktiivisuutta sekä kunnon mittaamista kuntotesteillä. Niitä piti tärkeänä vain puolet vastaajista. (Lyyra, Heikinaro-Johansson & Palomäki, 2019, 89, 92.)

3.2 Koulun liikuntakasvatuksen arvopohja

Kuten jo urheilun arvopohjan yhteydessä todettiin, arvopohja on arvojen ja moraalien kokonaisuus (Ojanen, 2011, 8). Koulun liikuntakasvatuksen arvopohjalla tarkoitetaan kaikkia kouluinstituutioon sitoutuneita arvoja, jotka vaikuttavat koulun liikuntakasvatukseen. Arvot ovat päämääriä, jotka palvelevat joko yksilön tai yhteisön tavoitteita (Schwartz, 1992, 13). Koulun liikuntakasvatuksen arvopohjaa voidaan siis tarkastella perehtymällä koulun liikuntakasvatuksen tavoitteisiin.

3.2.1 Liikuntakasvatuksen arvopohjan historialliset juuret

Nykyisen liikuntakasvatuksen arvoperustan juuret löytyvät kaukaa yli sadan vuoden takaisesta sääty-yhteiskunnasta. Tyypillisesti suomalaista liikuntakasvatusta on ohjannut vahva normatiivinen säätely ja sosiaalinen kontrolli. Tavoitteena on ollut liikuntakasvatuksen avulla edistää yhteiskunnallisia arvopäämääriä kuten työkykyä ja terveyttä. Alkuaikoina kasvatustavoitteet nähtiin saavutettavan kovan kurin avulla. (Ilmanen, 2017, 43.) Liikuntakasvatusta 1900-luvun alkupuoliskolle asti hallinneen voimistelun taustalla oli nationalismin aate sekä sen edellyttämä kansalaiskunto ja puolustusvalmius (Wuolio & Jääskeläinen, 1993, 18).

Jo 1860-luvulla tunnustettiin voimistelun ja terveyden välinen yhteys. Terveys- ja raittiusopetus alkoi oppikouluissa 1913 ja opettajiksi hyväksyttiin ensisijaisesti voimistelunopettajat. (Wuolio & Jääskeläinen, 1993, 125.) Kansakouluihin terveysoppi tuli oppiaineeksi 1920-luvulla (Wuolio & Jääskeläinen, 1993, 108). Liikunnan ja terveyden välinen yhteys

näky edelleen opettajankoulutuksessa: kaikki liikunnanopettajat suorittavat osana tutkintoaan terveystiedon kokonaisuuden. Terveysten lisäksi liikunnan tuottamat ilo ja virkistys on nostettu suomalaisen liikuntakasvatuksen arvoiksi ensimmäisen kerran jo 1800-luvun lopulla (Ilmanen, 2017, 43).

Myös sukupuolille ominaiset erilaiset painotukset koululiikunnassa juontavat juurensa pitkälle historiaan. 1800-luvun loppupuolen liikuntakasvatuksessa oli hyvin sukupuolitietoinen ote. Poikia haluttiin kasvattaa saksan mallin mukaan sotilaalliseen miehuuteen ja tyttöjä naiselliseen hentouteen ja notkeuteen (Meinander, 1992b, 87). Taustalla vaikuttivat saksalainen sotilaskuntoisuuden edistämiseen tähdännyt voimistelujärjestelmä sekä ruotsalainen lingiläisyys, joka korosti sotilaskunnan ohella tieteellistä näkökulmaa ja liikkumisen harmoniaa. Lingiläisyys omaksuttiin vahvasti nimenomaan naisvoimisteluun, kun taas miesopettajien liikuntakasvatuksellinen ajattelu nojasi saksalaiseen voimistelujärjestelmään sekä englantilaiseen koululaisurheiluun. Naisliikunta kallistui voimistelulliseksi suuntaukseksi, kun taas nationalistisia painotuksia sisältävä kilpaurheilu jäi poikien opetusohjelmaan. (Ilmanen, 2017, 44–45.) Sukupuolten erilaiset painotukset näkyvät osittain yhä nykyäänkin.

Sukupuolen lisäksi toinen jakolinja suomalaisessa liikuntakasvatuskulttuurissa on ollut jako maaseudun ja kaupungin välillä. Liikuntakasvatuksen historia voidaan nähdä osana porvarilliseen elämäntyyliin sosiaalistamista. Porvariston näkökulmasta liikuntakasvatuksen avulla voitiin luoda kurinalaisempi ja rationaalisempi yksilö. Liikuntakasvatuksen keinot, ulkoinen kuri, puhtauden ja terveyden vaaliminen sekä oppilaiden luontaisen liikunnan tarpeen ohjaaminen, tukivat modernin kaupunkikulttuurin ehdoilla toimivan yksilön kehitystä. Maaseutuväestön näkökulmasta tavoitteiden arvo oli epäselvempi. Monet lapset liikkuivat jo koulumatkalla usean kilometrin verran ja toisaalta ryhti ja puhtaus eivät parantaneet maatalouden kannattavuutta. (Ilmanen, 2017, 45–46; Meinander, 1992b, 98–99.)

3.2.2 Opetusviranomaiset arvopohjan asettajina

Koulukasvatus ylipäänsä tavoittelee oppilaiden sosiaalistamista yhteiskunnan vastuullisiksi kansalaisiksi. Tällöin myös kasvatuksen arvoperusta määräytyy yhteiskunnan tuotantoprosessin ja sitä säätelevän hallintokoneiston tarpeiden mukaisesti. (Ilmanen, 2017, 46.) Esimerkiksi toisen maailmansodan aikaan koulujen liikuntakasvatuksen nähtiin vahvistavan si-

viiliväestön taistelumoraalia ja -henkeä (Meinander, 1992a, 300). Suomessa liikuntakasvatuksen arvopäämääriä asettaa nykyään opetushallitus (ent. kouluhallitus), joka laatii valtakunnalliset opetussuunnitelmien perusteet.

Valtiovallan ohjaava rooli alkoi korostua itsenäisyyden jälkeen. Kouluhallituksen voimistelutarkastajat alkoivat kiertää kouluissa 1920-luvulla ja tuolloin liikuntakasvatuksen suosiin kuului ulkoilun lisääminen sekä urheilu opettajan valvonnassa kasvatuksellisen näkökulman varmistamiseksi. Kontrollijärjestelmä oli yhden aikansa merkittävimmän suomalaisen liikuntakasvatusvaikuttajan Anni Collanin tuliainen Yhdysvalloista. (Meinander, 1992a, 283, 289.) Sotien jälkeen opetussuunnitelmakomitea alkoi korostaa myös vapaaehtoista liikuntaa ja liikkumista (Wuolio & Jääskeläinen, 1993, 111).

Kouluhallituksen ohjeistus urheilun opetukseen vuodelta 1942 nimesi urheilun opetuksen tehtäväksi kehittää oppilaiden fyysisiä ominaisuuksia, voimaa, nopeutta ja kestävyyttä. Urheilun opetuksella haluttiin myös karaista oppilaita kestämaan erilaisia säätiloja sekä pukeutumaan niiden mukaisesti. Kasvatuksellisista näkökulmista huolimatta urheilun opetus keskittyi tulosten mittaamiseen ja kilpailuttamiseen. (Wuolio & Jääskeläinen, 1993, 98, 104.)

1960-luvulla opetusministeriö ja kouluhallitus nostivat liikuntakasvatuksen ylimmäksi tavoitteeksi ”fyysisesti hyväkuntoisen, henkisesti tasapainoisen ja sosiaalisesti sopeutuvan yksilön kehittämisen”. (Ilmanen, 2017, 46.) Tavoitteenasettelu oli seurauksena yhteiskunnan rakennemuutoksesta, jossa paljon työperäistä liikuntaa sisältänyt maataloustyö vaihtui fyysisesti passiivisemmiksi työnteon muodoiksi. Yhtä aikaa vapaa-ajan määrä lisääntyi, mikä synnytti kuntoilun suosion nousun. Fyysisen kunto ja terveys korostuivat yhä enemmän koulujen liikuntakasvatuksessa. (Ilmanen ym., 2010, 23.)

Peruskoulun suunnitteluvaiheessa liikunnan tavoiteajattelussa palattiin 1900-luvun alun ajatukseen korostaa oppilaan persoonan kehittämistä. Liikunnanopetuksen päätehtävä oli innostaa omaehtoiseen liikuntaan ja vaalia fyysistä kuntoa. Oppilasta pyrittiin kasvattamaan liikuntaan ja liikunnan avulla. (Wuolio & Jääskeläinen, 1993, 136.)

Peruskoulu-uudistuksen jälkeen koululiikunnassa korostettiin fyysisen kunnon merkitystä ja harjoittelun tehokkuutta. Myöhemmin veren maku suussa suoritettu kuntoilu sai inhimillisemmän ja yksilöllisen leiman. Taitojen harjoittelu oli aluksi taka-alalla, mutta voimistui koko ajan. Lajilähtöisestä ajattelusta siirryttiin vähitellen oppilaslähtöiseen ajatteluun ja oppilaan kokonaisvaltaiseen kehittämiseen. (Wuolio & Jääskeläinen, 1993, 138.)

1970-luvulla syntynyt peruskoulujärjestelmä toteutti omalta osaltaan hyvinvointivaltion tavoitteita. Liikuntakasvatus oli paitsi tietojen ja taitojen niin myös asenteiden opettamista. Vuoden 1985 perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa liikuntakasvatuksen arvopäämääriä olivat liikunnallinen elämäntapa, toiminta- ja työkykyisyys, terveys, hyvinvointi ja yhteistoimintakyky. Seuraavissa opetussuunnitelman perusteissa vuodelta 1994 liikuntakasvatuksen arvoiksi listattiin liikunnasta saatu ilo, elämykset, omanarvontunnon vahvistaminen sekä terveelliset elämäntavat. Liittämällä terveyskasvatuksen opetus liikunnan yhteyteen haluttiin vahvistaa terveellisten elämäntapojen omaksumista. (Ilmanen ym., 2010, 23.)

2000-luvun alussa opetussuunnitelman perusteita uudistettiin seuraavan kerran. Vuoden 2003 lukio opetussuunnitelman perusteissa liikunnanopetuksen tehtäväksi määritellään terveellisen ja aktiivisen elämäntavan edistäminen, itseilmaisun mahdollisuuksien ja elämysten tarjoaminen, sosiaalisten taitojen ja yhteenkuuluvuuden vahvistaminen sekä vastuullisuuteen, reilun pelin hengen ymmärtämiseen ja hyviin tapoihin kasvattaminen. Tavoitteiksi listataan myös liikuntataitojen kehittäminen, omien tavoitteiden asettaminen, luonnon kunnioittaminen sekä rakentava, turvallinen ja itsenäinen työskentely. (OPH, 2003, 206.) Seuraavana vuonna julkaistussa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa opetushallitus asetti koulujen liikuntakasvatuksen arvopäämääriksi liikunnallisen elämäntavan, yhteisöllisyyteen kasvamisen, suvaitsevaisuuden, vastuullisuuden, reilun pelin sekä turvallisuuden. Uutena asiana liikunnanopeukseen tuli turvallisen liikennekäyttäytymisen korostaminen. Liikunnanopetuksen mainitaan pohjautuvan kansalliseen liikuntaperinteeseen. (OPH, 2004, 248.)

Vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet nostaa positiiviset kokemusten synnyttämisen ja liikunnallisen elämäntavan tukemisen liikunnan oppiaineen tärkeiksi tehtäviksi. Lisäksi opetussuunnitelman perusteissa oppiaineen tehtäviksi listataan fyysisen aktiivisuuden ja yhdessä tekemisen korostaminen, yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja yhteisöllisyyden edistäminen, kulttuurisen moninaisuuden tukeminen, turvallisuus, vuodenaikojen mukainen liikunta, luontoliikunta, toisia kunnioittava vuorovaikutus, vastuullisuus, pitkäjänteinen itsensä kehittäminen, liikunnan ilo, osallisuus, sosiaalisuus, rentoutuminen, leikinomainen kisailu, ponnistelu, toisten auttaminen sekä terveyden edistäminen. Oppiaineen tavoitteissa mainitaan lisäksi fyysinen aktiivisuus, uusien asioiden kokeileminen, itseilmaisuu, motoristen perustaitojen oppiminen, turvallisuus, uimataito, oman toiminnan säätely,

yhdessä toimiminen, sääntöjen noudattaminen, vastuullisuus, itsenäinen työskentely, myönteiset kokemukset, omien rajojen kokeileminen, liikuntamuotoihin tutustuminen. (OPH, 2014, 148–149, 273–274, 433–434.)

Vuoden 2015 lukion opetussuunnitelman perusteet korostaa liikunnan merkitystä liikunnallista elämäntapaa, terveyttä, liikunnan iloa, onnistumisen ja pätevyyden kokemuksia, tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta, osallisuutta, kestäväää elämäntapaa, yhdessä toimimisen taitoja, toisen huomioon ottamista sekä yhteisöllisyyttä tukevana oppiaineena. Opetuksen tavoitteissa mainitaan lisäksi liikuntataitojen soveltaminen sekä turvallisuus ja vastuu itsestä ja muista. (OPH, 2015, 208.) Jo vuonna 2019 päivitetty lukion opetussuunnitelman perusteet korostaa edellä mainittujen tavoitteiden lisäksi opiskelijan omaa vastuuta fyysisestä aktiivisuudestaan sekä toimintakyvystään. Liikunta on osa kokonaisvaltaista hyvinvointia edistävää aktiivista elämäntapaa. Uutena asiana myönteisen kehosuhteen ja minäkuvan rakentaminen on nostettu heti oppiaineen tehtäväkuvaukseen. Laaja-alaisten osaamisen kuvausten myötä on mukaan tullut myös pitkäjänteisyyden korostaminen, (OPH, 2019, 333–335.)

Jokaiselle ammatilliselle perustutkinnolle on tehty omat tutkinnon perusteet, mutta perusteissa on kaikille yhteiset tutkinnon osat, joihin myös liikunta kuuluu – poisluettuna liikunta-alan tutkinnot, joihin liikuntaa kuuluu luonnollisesti enemmän. Ammatillisen peruskoulutuksessa liikunta on osa kaikille ammattitutkinnoille yhteistä tutkinnon osaa nimeltä *yhteiskunta- ja työelämäosaaminen*. Liikunta kuuluu *työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitämisen* osa-alueeseen, jonka pakollisia osaamistavoitteita ovat terveydestä ja toimintakyvystä huolehtiminen, toimintaympäristön ja toiminnan turvallisuuden ja terveellisyyden arviointi, hyvinvoinnin ja opiskelu- ja työkyvyn edistäminen liikunnan avulla sekä tapaturmien ehkäiseminen ja ensiapu. Tavoitteiden tarkemmissa sisällönkuvauksissa korostuvat terveys, turvallisuus, vastuullisuus, itseohjautuvuus, liikunnallinen elämäntapa, reilu peli sekä osallisuus. *Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitämisen* pakollinen osa on laajuudeltaan kaksi osaamispistettä ja valinnainen osa kolme osaamispistettä. Kolmivuotisen tutkinnon kokonaislaajuus on 180 osaamispistettä. (OPH, 2017, 367–370.) Käytännössä liikuntaa on siis opintojen aikana suunnilleen joka toinen lukukausi yksi tunti viikossa.

2000-luvulla asetetut koulun arvopäämäärät eivät vastaa nyky-yhteiskunnan kilpailullisuutta, tehokkuutta ja taloudellista kasvua (Ilmanen ym., 2010, 24). On hyvä pohtia kriittisesti, valmistaako koulu enää oikealla tavalla selviämään yhteiskunnan pyöryksessä. Toi-

saalta on muistettava, että koulussa ei kasvateta nyky-yhteiskuntaan vaan tulevaisuuden yhteiskuntaan. Mistä tietää, ettei jo lähitulevaisuudessa omasta hyvinvoinnista huolehtiminen nouse tasaveroiseksi kilpakumppaniksi tehokkuusajattelulle?

3.3 Urheiluseuran kasvatuksen arvopohja

Kuten koulukulttuurin myös liikunta- ja urheilukulttuurin voidaan nähdä tasapainottelevan kovien kilpailullisten arvojen ja pehmeämpien kasvatuksellisten arvojen välissä. Osa seuroista kiinnittyy tiukemmin kilpailullisiin menestystavoitteisiin, kun taas osa on alkanut kantaa suurempaa yhteiskuntavastuuta kaikkien hyvinvoinnista ja fyysisestä aktiivisuudesta. Kilpailullisuuden ja kasvatuksellisuuden välisellä ristiriidalla on liikunta- ja urheilukulttuurissa pitkät perinteet.

3.3.1 Urheilun kahtiajakautunut moraali

Urheilun kaksijakoisen moraaliperustan keskiössä on historiallinen jako amatööri- ja ammattilaisurheiluun. Liikuntahistorioitsija Kalervo Ilmanen vetää yhteen Pierre Bourdieun ja Adrian Harveyen tutkimuksia ja toteaa, että 1800-luvulla alkoivat toisistaan eriytyä yläluokkalainen ”reilun pelin” ihanteita kunnioittava amatööriurheilu sekä ennen kaikkea voittoja ja niistä seuraavia rahapalkintoja tavoitteleva rahvaan ammattiurheilu. (Ilmanen, 2012, 176.)

Liikuntasosiologi Hannu Itkonen on tutkinut urheilua sosiaalisena kontrollina. Itkosen mukaan pohjoismaissa oikean urheilun määritelmä rajattiin koskemaan vain olympialiikkeessä mukana olevaa amatööriurheilua, joka liitettiin osaksi kansallista kasvatustehtävää. Samalla määriteltiin *urheilun hyvä kertomus* eli kaiken kattava arvopohja, jonka keskiönä oli sosiaalinen kontrolli. Urheilun hyvään kertomukseen kuuluivat raittius, reippaus, ryhti, ilo, sisu, kestävyys ja rohkeus. (Ilmanen, 2012, 180.)

Ilmanen tiivistää amatööri- ja ammattilaisurheilun moraaliperustojen eron siten, että amatööriydessä urheilu on kasvatuskeino, jolloin urheilun moraali kumpuaa urheilusta itsestään. Ammattilaisuudessa taas urheilu on työ ja ammatti, jolloin moraaliperusta pohjautuu yhteiskunnan työntekoa ja elinkeinotoimintaa sääteleviin arvoihin ja normeihin. (Ilmanen, 2012, 183.) Ammattilaisuuden ja amatööriyden eroa voidaan verrata aiemmin esitettyyn Rensonin malliin kolmesta liikkuvasta ihmistyyppistä: ammattiurheilijat ovat utilitaristisia ihmisiä, joille liikunta on ennen kaikkea välinearvo. Amatöörit sen sijaan ovat leikkiviä ihmisiä, joille

liikunta on itseisarvo ja mielihyvän lähde. Kyse on kahdesta eri ihmistyyppistä. Toki yksilön suhde liikuntaan myös vaihtelee, mutta perimmäinen ero työn ja huvien välillä säilyy.

Suomalainen urheilukulttuuri nojaa pitkälti amatööriyden ihanteisiin. Huippu-urheilu hallitsee markkinoita ja julkisuutta, mutta vapaaehtoinen seuratoiminta hallitsee kenttätason tekemistä. Jyväskylän yliopistossa on tutkittu 2000-luvun alussa urheilukentän eri toimijoiden (kansalaiset, sponsorit, urheilutoimittajat) näkemyksiä urheilun eriytymisestä ja sen vaikutuksesta urheilun arvoperustaan. Osana tutkimusta selvitettiin mielikuvia lapsi- ja nuorisourheilusta sekä ammattimaisesta huippu-urheilusta. (Ilmanen, 2012, 183.)

Tutkimuksessa kyselyyn vastanneet arvioivat, kuinka hyvin väittämät heidän mielestään sopivat toisaalta lasten ja nuorten urheiluun ja toisaalta ammattimaiseen huippu-urheiluun. Tulosten perusteella suomalaiset urheilun parissa toimivat kokevat, että lasten ja nuorten urheilu kasvattaa erityisesti terveystietoisuuteen ja liikunnalliseen elämäntapaan mutta myös reiluuteen, suvaitsevaisuuteen ja tasa-arvoon. Huippu-urheilussa edellä mainittujen arvojen ei koettu esiintyvän yhtä selkeästi. (Ilmanen, 2012, 183–184.)

Yhteenvedon voidaan todeta, että suomalaisen lasten ja nuorten urheilun koetaan vaalivan perinteistä urheilun kasvatuksellista tehtävää. Suomalaisen urheilun hyvän kertomuksen ja amatööriyden uskotaan olevan kasvatuksen arvoperustan lähteenä. Sen sijaan huippu-urheilun kasvatuksellisuuteen suhtauduttiin epäilevämmiin ja sen koetaan sosiaalistavan vain liikunnalliseen elämäntapaan. (Ilmanen, 2012, 184.)

Samaisen tutkimuksen mukaan lasten ja nuorten urheilun ei koeta ohjaavan vilppiin, ihanhoivan väkivaltaista käytöstä tai johtavan kiellettyjen keinojen (doping) käyttöön, kun taas huippu-urheilussa mainittujen kielteisten ilmiöiden koetaan olevan läsnä. Lasten ja nuorten urheilun koetaan kuitenkin jossain määrin liikaa korostavan kilpailullisuutta. Kilpailullisuuden ylikorostumista koetaan myös huippu-urheilussa. Lasten ja nuorten urheilussa liika kilpailullisuus liitetään urheilun karsintajärjestelmään, joka erottelee edustusjoukkueeseen mahtuvat muista jo varhain, ja huippu-urheilussa kiristyneeseen kilpailuun kansainvälisestä menestyksestä. (Ilmanen 2012, 185–186.)

Tarkasteltaessa liikuntakasvatuksellisia arvoja on otettava huomioon, että lasten ja nuorten urheilulla sekä ammattimainen huippu-urheilulla on eriytyneet arvoperustat (Ilmanen, 2012, 186). Kyse ei kuitenkaan ole dikotomisesta jaottelusta vaan pikemminkin janasta, jonka toisessa ääripäässä voitaisiin nähdä olevan lasten ja nuorten omaehtoinen liikunta ja toisessa

ääripäässä huippu-urheilu ammattina. Väliin mahtuu muun muassa lasten ja nuorten organisoitu liikunta, lasten ja nuorten organisoitu liikunta urheiluseurassa sekä lasten ja nuorten kilpaurheilu.

Itkonen on käsitteellistänyt liikuntakulttuurin eriytyneitä arvoperustoja seuratypologialla, jonka mukaan liikunta- ja urheiluseurat voidaan jakaa kuuteen tyyppiin toiminnan tarkoituksen perusteella. Typologia jakaa seurat kahtia urheilullis-suorituksellisiin seuroihin sekä sosio-kulttuurisiin seuroihin. Edelliseen joukkoon kuuluvat julkkisuus-markkinallinen huippu-urheiluseura, kilpailullis-kasvatuksellinen seura sekä liikunnallis-harrastuksellinen seura. Jälkimmäiseen joukkoon kuuluvat yhteisöllis-elämyksellinen seura, alueellis-liikunnallinen seura sekä kasvatuksellis-sosiaalinen seura. (Itkonen, 1993, 64.) Typologia havainnollistaa, miten erilaisia lähtökohtia eri liikunta- ja urheiluseuroilla voi olla. Lisäksi perinteisten rekisteröityjen yhdistysten ohella toimii erilaisia tiiviimpiä tai löyhempiä yhteenliittymiä, kuten vaikkapa pipolätkäporukoita, joilla voi olla hyvinkin vakiintunut toimintakulttuuri.

3.3.2 Urheiluseura kasvattajana

Kahden vuoden välein toteutettava kansallinen liikuntatutkimus LIITU on selvittänyt lasten ja nuorten liikunnan ja urheilun harrastamista urheiluseuroissa. Vuonna 2018 puolet (50%) lapsista ja nuorista harrasti seuroissa säännöllisesti ja aktiivisesti. Lisäksi noin joka kahdeksas (12%) harrasti seuroissa silloin tällöin. Noin neljäsosa (26%) oli aiemmin harrastanut urheiluseurassa ja näistä lopettaneista useampi kuin neljä viidestä (83%) oli halukas aloittamaan harrastamisen uudelleen. Vastaajista noin kahdeksannes (12%) ei ollut koskaan harrastanut seurassa, mutta heistä reilu puolet (59%) oli harkinnut aloittamista. Vuosien 2014–2018 aikana urheiluseuraharrastaminen on yleistynyt lasten ja nuorten keskuudessa (Blomqvist ym., 2019, 50, 54.)

Urheiluseuraharrastamisen aloitusikä on laskenut viime vuosina. Harrastaminen aloitetaan nykyään keskimäärin kuusivuotiaana. Lähes kaksi kolmasosaa (64%) lapsista ja nuorista aloittaa urheiluseurassa harrastamisen alle kouluikäisenä. 11-vuotiaista lähes kolme neljästä (72%) harrastaa urheiluseuroissa ja 15-vuotiaistakin edelleen reilu kolmannes (38%). Seuroissa harrastavilla oli keskimäärin kolme valmentajan ohjaamaan harjoitusta viikossa. Lähes kolmella neljästä (73%) oli vähintään kaksi valmentajan ohjaamaa harjoitusta viikossa. (Blomqvist ym., 2019, 50–51.) Moni lapsi ja nuori harrastaa seurassa vuosikausia, mikä tekee urheiluseuroista merkittävän kasvatusinstituution.

Liikuntakasvatuksen näkökulmasta seuratoiminnalla on mahdollisuus kasvattaa liikunnalliseen elämäntapaan perustelemalla kokonaisliikunta-aktiivisuuden ja monipuolisuuden merkitys lapsen tai nuoren kiinnostuksen kohteena olevassa lajissa kehittymisen kannalta. Valmentajan tai ohjaajan auktoriteettiasema tuo mahdollisuuden kasvattaa. Murrosikäisille valmentaja voi olla jopa tärkein auktoriteetti. Tutkimustulosten valossa seurat ovat myös onnistuneet liikunnalliseen elämäntapaan kasvattamisessa. Urheiluseurassa harrastavilla nuorilla – erityisesti pojilla – liikunta-aktiivisuus ei vähene iän myötä yhtä paljon kuin muilla (Aira ym., 2013, 24).

Seuratoimintaa osallistuminen on vapaaehtoista lapsille ja nuorille, jos ei oteta huomioon mahdollista huoltajilta tulevaa painostusta. Vapaaehtoinen osallistuminen luo seuratoiminnalle epävirallisen kasvatusluonteen. Nuorten lisäksi myös valmentajat ja ohjaajat ovat pääasiassa vapaaehtoisia. Epävirallista kasvatusstatusta tukee myös se seikka, että seurat toimivat virallisten kasvatusinstituutioiden ulkopuolella ja ilmentävät siten paikallista kasvatuskulttuuria. (Kokko, 2017, 119, 122–123.)

Kasvatus voidaan jakaa viralliseen, ei-viralliseen ja epäviralliseen kasvatukseen. Virallinen kasvatus tarkoittaa yhteiskunnallisia kasvatusinstituutioita kuten koululaitosta. Ei-virallisen ja epävirallisen kasvatuksen erottaa toisistaan suhtautuminen kasvatukseen: Livingstonin mukaan ei-virallisessa kasvatustoiminnassa kasvatukseen kiinnitetään tietoista huomiota, mistä esimerkkinä ovat aatteelliset yhdistykset. Aatteellisissa yhdistyksissä aatteen edistäminen ohjaa toteutettua toimintaa. (Kokko, 2017, 122.)

Eshachin mukaan epävirallinen kasvatus tapahtuu osana kasvatusympäristön arkea ilman tavoitteellista kasvatusotetta. Epävirallinen kasvatus on prosessi, joka usein huomaamatta sivutuotteena. Toisaalta Harjun mukaan myös epävirallinen oppiminen vaatii aina jossain määrin järjestelmällisiä tavoitteita sekä tietoista työtä ja tukea. Kokko tiivistää asian näin: “Suomalainen seuratoiminta voi olla sekä ei-virallista että epävirallista seuran ja valmentajan liikuntakasvatustietoisuuden mukaan.” (Kokko, 2017, 122).

Epävirallinen kasvatus on seuratyölle sekä uhka että mahdollisuus. Haasteensa tuo se, ettei lasten ja nuorten parissa työskenteleville voida asettaa pätevyysvaatimuksia sillä useissa seuroissa on pulaa tekijöistä. Tällöin valmentajaksi voi päästä lähes millaisella taustalla tahansa. Vapaaehtois pohjalta toimivat yhdistykset eivät voi myöskään käyttää samanlaista pakottavaa valtaa kuin julkinen tai yksityinen sektori. (Kokko, 2017, 123.)

Epävirallisen kasvatustyön mahdollisuus on siinä, että kohderyhmäksi on jo valmiiksi valikoitunut ne lapset ja nuoret, jotka ovat kiinnostuneita liikunnasta. Tällöin he ovat otollinen kohderyhmä myös erilaisille liikuntakasvatuksellisille tavoitteille, mikäli ne pystytään kytkemään osaksi lajia ja urheilijana kehittymistä. Epävirallisuus saattaa myös rohkaista nuoria osallistumaan enemmän kuin liian viralliseksi koetut kasvatusympäristöt. (Kokko, 2017, 122–123.)

Seurojen kasvatustyötä ohjaavat kattojärjestöjen linjaukset (Kokko, 2013, 123). Vuodesta 2017 lähtien lähes kaikki liikuntajärjestöt on koottu yhteisen kattojärjestön Olympiakomitean alle. Olympiakomitealla on näin suuri valta ja vastuu osaltaan ohjata seuroissa tapahtuvaa liikuntakasvatusta.

Urheiluseurojen kasvatustyöhön saadaan tavoitteellisuutta seurojen toimintasuunnitelman avulla, joka ideaalitapauksessa on laadittu huolella ja vastaa toimintaa ohjaavana asiakirjana koulujen opetussuunnitelmaa. Toisaalta on muistettava, että käytännön tasolla linjaukset eivät välttämättä toteudu seuran toiminnassa. Seurojen toimintasuunnitelmat voidaankin opetussuunnitelman tapaan jakaa kirjattuun ja toteutuneeseen suunnitelmaan sekä piilosuunnitelmaan. (Kokko, 2017, 123–124.)

Piilotoimintasuunnitelmasta puhutaan, kun seuratoiminnassa opitaan asioita, joita harjoituksen aikana ei varsinaisesti yritetä opettaa. Kokon mukaan piilotoimintasuunnitelma voi olla merkittävämmässä osassa seuratoiminnassa kuin kouluissa, koska seurojen vapaaehtoistyö nojaa vahvasti perinteisiin. Tällöin valmentaja ei välttämättä muodosta kriittistä kokonaiskuvaa kasvatustapahtumasta. (Kokko, 2017, 124.)

Bengoechea, Streania ja Williamsia mukaillen Kokko toteaa, että valmentaja saattaa usein jäädä tietämättömäksi omien arvojensa eli laaja-alaisten kasvatustavoitteiden ja toimintatapojensa eli kilpailun korostumisen ristiriidoista. Jotta seuran organisoidusta liikunnasta saataisiin hyvä kasvu ympäristö lapsille ja nuorille, tulee ottaa huomioon valmentajien viestintä ja vuorovaikutustaidot. Jotta valmentajien liikuntakasvatukselliset arvot saataisiin näkyviin kasvatustoiminnassa, tulee ne saada sekä kirjattuun, toteutuneeseen että piilo-opetussuunnitelmaan. (Kokko, 2017, 124.)

3.4 Koulu-seurayhteistyö

Seurat tekevät paitsi omaa liikuntakasvatustaan, mikä osaltaan vaikuttaa lasten ja nuorten saamaan liikuntakasvatuksen kokonaisuuteen, niin ne myös toimivat koulujen liikuntakasvatuskumppaneina. Koulujen voimavarat liikuntakasvatukseen ovat rajalliset ja seurat voivat tukea kouluja, jolloin oppilaille voidaan tarjota aivan uusia mahdollisuuksia. Yhteistyö voi kuitenkin myös syödä osapuolia, jos selkeitä sääntöjä ei ole tehty. Seura saattaa tarjota koululle valmiiksi muotoiltua kampanjaa, joka on tehty seuran näkökulmasta ilman koulun mielipidettä. Yhteistyön voimavaroja vie myös seurojen tietämättömyys siitä, mihin ovat lupautumassa, jolloin työt kaatuvatkin opettajalle. (Pulkkinen, 2013, 611–612.) Tärkeää onkin, että seuralla ja opettajalla on yhtenevät intressit ja arvopohja yhteistyölle.

Koulu-seurayhteistyön juuret löytyvät 1870–80-lukujen oppikouluista. Helsingin Suomalaisen Normaalilyseon voimistelunopettaja Ivar Wilksman oli 1800–1900-lukujen taitteen koululaitoksen liikuntakasvatuksen esikuva, mutta myös yksi suomalaisen urheiluliikkeen ensimmäisiä voimahahmoja sekä siten esikuva voimistelunopettajasta, joka on myös aktiivisesti mukana urheilujärjestötoiminnassa. Wilksman toi urheilun voimistelun rinnalle ja siten monipuolisti koulujen liikuntakasvatusta. Wilksman myös tuki oppilaiden vapaaehtoista urheilutoimintaa ja loi yhteyksiä koulun virallisen liikuntakasvatuksen sekä koulun vapaaehtoisen toimintasektorin välille. (Meinander, 1992b, 90–92.) Yksi varhaisimpia koulu-seurayhteistyön muotoja olivat uimakoulut. Pääkaupungin kansakoululaisten uimaopetus alkoi 1890-luvulla, kun uimaseurat järjestivät oppilaille kursseja (Meinander, 1992a, 292).

Vapaaehtoinen oppikoulu-urheilu kehittyi maailmansotien välissä. Vuosisadan vaihteessa perustettu Suomen Lyseoiden Urheilijat kuihtui pois 1910–20-lukujen taitteessa, mutta toiminta ja järjestäminen laajeni yksittäisissä kouluissa ja vuonna 1926 rivit koottiin jälleen, kun perustettiin Suomen Oppikoulujen Urheiluliitto. Liiton toiminta-ajatukseen kuului poikien mahdollisimman laaja omatoimisuus (Laine, 1992, 189). Seuraavana vuonna ruotsinkielisten rinnakkaisjärjestö, Svenska Finlands Skolidrottsförbund. Luokkien ja koulujen välisen kilpailuiden ja otteluiden yleistäminen johti yhä tiheämmän koulu-seuraverkon syntyn. (Meinander, 1992a, 298.)

Myös koulujen kerhotoiminnalla on Suomessa pitkät perinteet. Jo kouluvelvollisuuden säätämisen jälkeen 1920-luvulla kouluhallitus kehotti opettajia huolehtimaan myös oppivelvollisuutensa päättäneistä nuorista ja ohjaamaan näiden vapaa-ajan harrastuksia. Kehotus oli

alkujaan jo ensimmäisessä kansakouluasetuksessa 1866, mutta urheilukerhoja alettiin varsinaisesti perustaa 1940-luvulla. Kun mukaan luetaan esimerkiksi musiikki- ja retkeilykerhot, oli kerhotoiminnassa mukana yli 40 000 nuorta. Alkuvuosina enemmistö oli tyttöjä. (Wuolio & Jääskeläinen, 1993, 116–118.) Vuonna 1947 perustettiin Kansakoulun (myöhemmin Koulun) Kerhokeskus edistämään lakisääteistä kerhotoimintaa (Wuolio & Jääskeläinen, 1993, 118). 1960-luvulla nuorisokerhojen rinnalle alettiin perustaa valtioneuvoston päätöksellä oppilaskerhoja. Yleisin kerhomuoto oli liikuntakerho, joita oli joinakin vuosina yli puolet kerhoista. 1990–91 liikuntakerhojen osuus oli 37% kaikista kerhoista. (Wuolio & Jääskeläinen, 1993, 120.)

Koulujen liikuntakerhotoiminta on edelleen voimissaan. Reilu viidennes (23%) lapsista ja nuorista liikkuu vähintään kerran viikossa koulun järjestämissä liikuntakerhoissa. Koulun kerhoissa harrastaminen oli yleisempää nuoremmilla ikäluokilla kuin vanhemmilla ja pojilla yleisempää kuin tytöillä. (Martin ym., 2019, 44.) Vuoden 2019 koululaiskyselyyn vastanneista joka kymmenes (10%) oli harrastanut koulun monilajikerhossa. Salibandya koulun kerhossa oli harrastanut noin joka seitsemäs (14%) ja jalkapalloa suunnilleen joka kahdeksas (12%). Tiedossa ei ole, kuinka suuri osa kerhoista on urheiluseurojen järjestämiä, sillä monilla kouluilla myös opettajat itse ohjaavat kerhotoimintaa. (OKM, 2019.)

Toinen merkittävä koulujen ja urheiluseurojen yhteistyön muoto on Olympiakomitean koordinoima urheiluakatemiatoiminta. Tällä hetkellä pelkästään Helsingissä on 17 liikuntapainotteiseksi kouluksi profiloituvaa yläkoulua (Pääkaupunkiseudun urheiluakatemia, s.a.). Liikuntapainotteiset koulut ovat esimerkki siitä, miten urheilu on nykyään kiinteä osa suomalaista koululaitosta.

4 Kasvattajien liikuntakasvatukselliset arvot

Liikuntakasvatusta koulussa antavat pääasiassa liikunnanopettajat ja luokanopettajat, mutta myös erinäiset kolmannen sektorin toimijat esimerkiksi iltapäiväkerhojen ja lajiesittelyjen muodossa. Koska arvot ohjaavat ihmisten toimintaa, liikuntakasvatukselliset arvot ohjaavat liikuntakasvattajien toimintaa ja siten vaikuttavat ohjattaviin. Esimerkiksi juniorivalmentajien arvojen ja peluutuksen on havaittu olevan yhteydessä toisiinsa siten, että universalismin korkealle nostavat valmentajat käyttivät tasaisempaa peluutusta kuin suoriutumisen korkealle nostavat (Stude, 2014, 40–43).

4.1 Opettajien ja seuratoimijoiden arvot

Virkkunen (2011) on tutkinut väitöskirjassaan liikunnanopettajia sosioeettisinä kasvattajina. Haastatellut liikunnanopettajat pitivät liikunnanopetuksen perusasiana iloa ja virkistystä. Kysyttäessä liikunnanopetuksen tavoitetta kaikki vastasivat liikunnan ilo. Opettajat toivat esille yksittäisinä toiminnan tavoitteina hyvän hengen, liikunnasta nauttimisen, oppilaiden viihtymisen, fyysisen kunnon, sosiaalisen yhdessäolon, liikuntaharrastuksen herättämisen, yrittämisen ja kasvattamisen. Liikunnanopetuksen kasvatuksellisuutta pidettiin tärkeänä ja kasvatuksella nähtiin olevan yhteisöllinen merkitys ryhmänä ja ryhmäksi kasvamisessa sekä kunnon kansalaiseksi kasvamisessa. (Virkkunen, 2011, 209, 224–225.)

Stude (2014) on tutkinut eri joukkuelajien juniorivalmentajien arvoja Schwartzin 19 arvolle päivitetyn arvomittarin perusteella. Juniorivalmentajien tärkeimmät arvot Studen mukaan ovat luotettavuus (hyväntahtoisuus), yhteiskunnallinen huolenpito (universalismi), välittäminen (hyväntahtoisuus), suvaitsevaisuus (universalismi), sääntöjen noudattaminen (yhdenmukaisuus) sekä ihmisten kohtelevinen hyvin (yhdenmukaisuus). Yhteenvedona tärkeimpiä ovat yhteisön päämääriä korostavat arvot. Vähiten tärkeitä arvoja ovat henkilökohtainen ja yhteiskunnallinen turvallisuus, perinteet, nöyryys (perinteet), luonnon suojeleminen (universalismi) sekä ihmisten ja materian hallinta (valta). Eroja arvohierarkiassa ei havaittu sukupuolten välillä. (Stude, 2014, 38–39, 48.)

Ilmanen ym. (2010) vertailevat Nuori Suomen seuratoimijoille teettämää kyselyä liikuntaa opettavilla opettajilla tehtyyn arvotutkimukseen. Seuratoimijoilta kysyttiin lasten ja nuorten seuratoiminnan arvoja ja opettajilta liikunnanopetuksen tärkeimpiä arvoja. Kyselyn pohjalta muodostettiin kahdeksan arvoluokkaa: 1. Ilo, virkistys ja nautinto, 2. Tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus, 3. Sosiaalisuus, 4. Terveys, hyvinvointi ja kunto, 5. Liikunnallinen elämäntapa,

6. Liikuntataitojen oppiminen, 7. Turvallisuus ja 8. Jokin muu arvo. Neljä ensinnä lueteltua ovat opettajien keskuudessa eniten mainintoja saaneet arvoluokat; yli puolet vastaajista mainitsi kyseisiin arvoluokkiin kuuluvia arvoja tärkeimmiksi arvoiksi. Seuratoimijoista noin neljännes mainitsi ilon, virkistyneen ja nautinnon, sosiaalisuuden sekä terveyden, hyvinvoinnin ja kunnon arvoluokkiin kuuluvia arvoja. Tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus nousi esille noin joka kuudennella vastaajalla. Kolmasosa seuratoimijoista piti liikuntataitojen oppimista tärkeänä, kun taas opettajista liikuntataidot mainitsi joka neljännes. Seuratoimijoihin verrattuna opettajat korostavat enemmän kasvatuksellisia arvoja, kun taas useampi seuratoimija näkee tärkeänä liikuntataitojen oppimisen. Kuitenkin liikunnallisen elämäntavan mainitsi noin kolmasosa opettajista mutta vain joka kymmenes seuratoimija. (Ilmanen ym., 2010, 25–28). Ilmanen ym. artikkelin pohjalta samat Jyväskylän yliopiston tutkijat kehittivät mittarin mittaamaan liikuntakasvatuksellisia arvoja. Mittarilla on tehty muutamia pro graduja, joissa aineistona ovat olleet opettajaopiskelijat. Seuraavaksi esittelen kyseiset tutkimukset.

Ahokas ja Autio vertailivat luokanopettaja- ja liikunnanopettajaopiskelijoiden arvoja. Tulosten perusteella opettajaopiskelijoiden tärkeimpiä arvotyyppisiä ovat hedonismi ja tasa-arvo ja vähiten tärkeitä turvallisuus ja kilpailu. Kun opettajaopiskelijoiden annettiin itse nimetä tärkeimmät liikuntakasvatukselliset arvonsa, korostui yksilön hyvinvointi: liikunnan ilo ja positiiviset kokemukset, terveys, hyvinvointi ja työkyky sekä liikunnalliseen elämäntapaan kasvattaminen. Myös tasa-arvo ja suvaitsevaisuus koetaan tärkeiksi. Sen sijaan arvoista turvallisuus ja kilpailu jäivät vähäiselle merkitykselle. (Ahokas & Autio, 2012, 74–75.)

Kangas ja Kyllönen tutkivat luokanopettaja- ja erityisopettajaopiskelijoiden liikuntakasvatuksellisia arvoja. Tutkimuksen mukaan opettajaopiskelijat kokevat liikunnanopetuksen tärkeimmäksi arvoksi liikunnan ilon. Myös liikunnallinen elämäntapa, sosiaalisuus ja suvaitsevaisuus, terveys ja kunto sekä tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus ovat tärkeitä arvoja. Kilpailullisuutta opiskelijat eivät pitäneet arvossa. (Kangas & Kyllönen, 2011, 64.)

Kyyrön tutkimuksessa liikunnanopettajaopiskelijoiden tärkein liikuntakasvatuksellinen arvo on hedonismi. Tärkeitä arvoja ovat myös tasa-arvo, liikunnallinen elämäntapa ja hyväntahtoisuus. Myös itseohjautuvuus, suoriutuminen, terveys ja hyväntahtoisuus koettiin tärkeiksi. (Kyyrö, 2013, 59–60.) Tuloksissa suoriutuminen viittaa enemmän liikuntataitojen hallintaan kuin kilpailullisuuteen. (Kyyrö, 2013, 75–76.) Turvallisuutta opettajaopiskelijat eivät Kyyrön mukaan koe tärkeäksi (Kyyrö, 2013, 80).

Kääntä ja Lehtikainen tutkivat Itä-Suomen yliopiston opettajaopiskelijoiden liikuntakasvatuksellisia arvoja. Tärkeimmät arvot tutkimuksen mukaan ovat hedonismi ja hyväntahtoisuus. Lisäksi tärkeiksi koettiin yhdenmukaisuus ja itseohjautuvuus. Vähiten tärkeiksi koettiin perinteet, turvallisuus, ja suoriutuminen, joista kaksi viimeistä jakoivat vahvasti mielipiteitä. Annettaessa opiskelijoiden vapaasti nimetä tärkeimmät arvot, nousi esille edellä mainittujen arvojen lisäksi myös kokonaisvaltainen hyvinvointi, joka sisältää terveyteen ja liikunnallisiin taitoihin liittyviä arvoja. (Kääntä & Lehtikainen, 2015, 37–40.)

Opettajaopiskelijoiden arvojen voidaan katsoa vastaavan opettajien arvoja, sillä opettajaopiskelijat tarkastelevat liikuntakasvatusta samasta näkökulmasta eli opettajuuden kautta. Toisaalta on tutkimusnäyttöä siitä, että opettajaopiskelijoiden arvo-orientaatiot eivät välttämättä ole kovin pysyviä (Stran & Curtner-Smith, 2009, 343, 349–350).

Curtner-Smith ja Meek (2000) ovat tutkineet englantilaisten liikunnanopettajien arvosuuntautumista ja opettajien arvosuuntausten vastaavuutta kansallisiin opetussuunnitelmiin. Tutkimuksessa opettajat jakaantuivat viiteen arvo-orientaatioon: oppiaineen hallinta (disciplinary mastery), oppimisprosessi (learning process), itsensä toteuttaminen (self-actualization), ekologinen integraatio (ecological integration) sekä sosiaalinen vastuu (social responsibility). Useimmiten tärkeäksi arvoksi koettiin sosiaalinen vastuu, mutta toisaalta se koettiin myös useimmiten ei tärkeäksi eli arvo jakoi vahvasti mielipiteitä. Sen sijaan itseohjautuvuus oli harvalla prioriteettien kärjessä, mutta yhtä lailla se oli harvalla myös prioriteettien häntäpäässä. (Curtner-Smith ja Meek (2000, 37.)

Kulinna, Brusseau, Ferry ja Cothran (2010) tutkivat amerikkalaisten liikunnanopettajaopiskelijoiden käsityksiä opetussuunnitelman tavoitteista. Tutkimuksen perusteella opettajaopiskelijoiden mielestä tärkeimmät liikunnanopetuksen tavoitteet ovat fyysinen aktiivisuus ja kunto. Myös muut osa-alueet eli itsensä toteuttaminen, motoristen taitojen kehittyminen ja sosiaaliset taidot koettiin tärkeiksi. (Kulinna ym., 2010, 195.)

Placek ym. (1995) ovat tutkineet yhdysvaltalaisien liikunnanopettajajopiskelijoiden käsityksiä liikunnanopetuksen merkityksistä. Tärkeimpänä tavoitteena opetukselle pidettiin liikuntataitojen ja -lajien oppimista. Tärkeäksi koettiin myös fyysisen kunnon kehittäminen, sosiaalinen vuorovaikutus ja henkilökohtainen kehitys, ilo ja hauskuus sekä osallistuminen liikuntaan. Kognitiivisia taitoja ja fyysisen aktiivisuuden arvostamista ei pidetty niin tärkeinä tavoitteina. Tavoitteiden arvostuksessa tutkittiin myös sitä, oliko tavoitteita pidetty tärkeinä

itse opiskelijana vai pidetäänkö niitä tärkeinä tulevassa opettajan työssä. Osallistuminen, hauskuus ja virkistys koettiin tärkeämpinä menneisyydessä, kun taas tulevassa työssä korostuivat kuntoilu sekä siihen liittyvä tiedonhankinta, kognitiiviset taidot sekä fyysisen aktiivisuuden arvostaminen. (Placek ym., 1995, 254–256.)

4.2 Demografisten tekijöiden vaikutus liikuntakasvattajien arvoihin

Aiempien Ilmasen ym. mittarille tehtyjen tutkimusten mukaan sukupuoli on yhteys opettajaopiskelijoiden tärkeimmiksi koettuihin arvoihin. Kyyrön mukaan miehet suuntautuvat enemmän yksilön intresseihin ja naiset yhteisön: miehillä korostuu suoriutuminen ja naisilla hyväntahtoisuus (Kyyrö, 2013, 76). Kankaan ja Kyllösen tutkimuksen mukaan naiset pitävät tärkeämpänä elämyksellisyyttä, perinteitä ja autonomiaa. Toisaalta naiset ylipäänsä käyttivät mielipideasteikon yläpäästä enemmän kuin miehet, jotka vastasivat useammin *en osaa sanoa*. (Kangas & Kyllönen, 2011, 62, 65–66). Ilmasen ym. aineistossa miehet pitivät terveyttä, hyvinvointia ja kuntoa tärkeämpänä kuin naiset (Ilmanen ym., 2010, 26).

Kangas ja Kyllönen ovat havainneet myös iän vaikuttavan arvoihin: yli 26-vuotiaat pitävät nuorempia tärkeämpänä tasa-arvoa, terveyttä, turvallisuutta ja käyttäytymistä (Kangas & Kyllönen, 2011, 63). Ilmasen ym. mukaan vanhemmat opettajat korostavat enemmän liikuntataitojen oppimista ja nuoremmat tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta (Ilmanen ym., 2010, 26).

Myös koulutustaustalla on havaittu olevan yhteys liikuntakasvatuksellisiin arvoihin. Ahokkaan ja Aution tutkimuksessa luokanopettajaopiskelijat painottivat sosiaalisuutta liikunnanopettajaopiskelijoita enemmän, kun tarkasteltiin vapaasti nimettyjä liikuntakasvatuksellisia arvoja (Ahokas & Autio, 2012, 75). Strukturoiduissa vastauksissa sen sijaan liikunnanopettajaopiskelijat olivat kokeneet kaikki arvotyypit keskimäärin tärkeämmiksi kuin luokanopettajaopiskelijat (Ahokas & Autio, 2012, 78).

Kyyrön tutkimuksessa liikunnan ammatillisen koulutuksen saaneet pitivät tasa-arvoa tärkeimpänä arvona sekä pitivät myös itseohjautuvuutta ja universalismia tärkeämpinä kuin muun taustaiset opettajaopiskelijat (Kyyrö, 2013, 72, 78). Kankaan ja Kyllösen tutkimuksessa opettajaopiskelijat aiempi ammatillinen koulutus oli yhteydessä suurempaan merkityksellisyyden kokemukseen turvallisuuden ja käyttäytymisen arvojen osalta. Toisaalta alan työkokemuksella ei ollut yhteyttä liikunnanopetuksen arvoihin (Kangas & Kyllönen, 2011, 67.)

Sen sijaan Curtner-Smith ja Meek eivät löytäneet yhteyttä sukupuolen ja arvo-orientaatioiden välillä, eikä yhteyttä arvoihin myöskään ollut työvuosien määrällä. Sen sijaan merkitystä oli opettajan vapaa-ajan vietolla: perinteisiä liikuntamuotoja harrastavat opettajat korostivat sosiaalisen vastuun arvoa enemmän kuin opettajat, jotka harrastivat vähemmän tunnettuja liikuntamuotoja. Sen sijaan erikoisempia liikuntamuotoja harrastavat opettajat korostivat enemmän oppimisprosessia. Tutkijat kuitenkin huomauttavat tulosten olevan kyseenalaisia vertailtujen ryhmien kokoeron vuoksi. (Curtner-Smith & Meek, 2000, 37–38.)

Rautio-Sipilä (2014) on tutkinut seuratoimijoiden näkemyksiä Nuori-Suomesta. Seuratoimijat jakautuvat kahteen ryhmään sen mukaan, korostavatko he liikunnan moniarvoisuutta eli pehmeitä arvoja vai kilpailullisuutta eli kovia arvoja. Seuratoimijan kilpaurheilutausta, mies-sukupuoli ja joukkuelajistatus ennustavat kilpailullista näkemystä. Äitiyden ja moniarvoisuuden välinen yhteys on erityisen vahva ja isyyden ja kilpailullisuuden välinen yhteys on heikompi kuin miessukupuolen ja kilpailullisuuden eli vanhemmuus kallistaa kasvatuksellisiin arvoihin päin. Toimijarooleista valmentaja-ohjaaja oli yhteydessä kilpailullisuuteen. (Rautio-Sipilä, 2014, 121–122, 136–137).

5 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tehtävänä on selvittää, millaisia liikuntakasvatuksellisia arvoja koulu-seurayhteistyössä on. Löytynyttä arvorakennetta verrataan Schwartzin arvoteoriaan. Lisäksi selvitetään arvojen yhteyttä demografisiin tekijöihin eli kasvatus- ja opetusalan koulutukseen tai työkokemukseen, liikunta- ja urheilualan koulutukseen tai työkokemukseen, sukupuoleen ja ikään.

Tutkimus vastaa seuraaviin tutkimusongelmiin:

1. Mitkä ovat koulu-seurayhteistyön liikuntakasvatukselliset arvot?
2. Vastaavatko arvot Schwartzin arvoteoriaa?
3. Vaikuttavatko demografiset tekijät yksilön arvohierarkiaan?

Koulu-seurayhteistyön arvot ovat kahden arvopohjan rajapinnassa: toisaalla on koululaitos ja toisaalla urheilukulttuuri. Tutkimuksen perusjoukkona ovat ne urheiluseuroissa toimivat ihmiset, jotka käyvät peruskoulussa tai toisella asteella tai koulujen tapahtumissa ohjaamassa liikuntaa oppilaille. Pohjana käytetään aiempaa tutkimusta opettajien liikuntakasvatuksellisista arvoista.

6 Tutkimuksen toteutus

Tämä tutkimus pohjautuu Ilmasen ym. vuonna 2010 julkaisemaan tutkimukseen suomalaisen liikunnanopetuksen arvoista. Tutkijat selvittivät 200 liikunnanopettajan mielipiteen liikunnanopetuksen kolmesta tärkeimmästä arvosta ja kehittivät tulosten perusteella Schwartzin arvoteoriaan pohjautuvan kyselyn, jota tämän tutkimuksen aineistonkeruussa on käytetty.

Tutkimusstrategiani on kvantitatiivinen empiirinen survey-tutkimus. Kvantitatiivisen tutkimuksen keskeisiä piirteitä ovat aiempien tutkimusten johtopäätökset, aineiston soveltuminen määrälliseen mittaamiseen sekä päätelmien teko tilastollisen analyysin perusteella (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 140). Survey-tutkimuksessa rajatulta ihmisjoukolta kerätään strukturoitu aineisto tyypillisesti kyselylomakkeella ja aineiston avulla on tarkoitus kuvailla, vertailla ja selittää ilmiöitä (Hirsjärvi ym., 2009, 134). Fowler taas esittää survey-tutkimuksen piirteiksi seuraavia: tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa kvantitatiivista tietoa, tärkein aineistonkeruutapa on kysymysten kysyminen ihmisiltä ja tyypillisesti aineisto kerätään otoksella eikä koko perusjoukolta (Fowler, 2009, 1).

6.1 Tutkimusaineiston keruu

Jos halutaan selvittää ihmisen ajatuksia, on paras kysyä ihmiseltä itseltään (Hirsjärvi ym., 2009, 185). Kysely aineistonkeruumenetelmänä mahdollistaa laajan tutkimusaineiston keräämisen suhteellisen tehokkaasti ja kyselyaineistoa voidaan analysoida kvantitatiivisin menetelmin. (Hirsjärvi ym., 2009, 195). Tästä syystä kysely sopii arvotutkimukseen, jossa on tarkoitus tarkastella suhteellisen laajaa perusjoukkoa – eli kouluissa liikuntaa ohjaavia. Kyselyn etu on myös se, että anonymiteetti saattaa helpottaa tutkimushenkilön painetta yrittää vastata toivotulla tavalla ja antaa itsestään positiivinen kuva tutkijalle. Arvot ovat henkilökohtainen asia ja tutkija ei helpota tilannetta.

6.1.1 Kyselylomakkeen esittely

Kyselylomake (liite 2) koostuu kolmesta osiosta: taustatiedoista, määrällisestä arvomittarista sekä avoimista kysymyksistä nimetä kolme tärkeintä liikuntakasvatuksen arvoa. Tässä tutkimuksessa käsitellään taustatietoja sekä arvomittaria. Avoimia kysymyksiä on käsitelty osana kandidaatintutkielmaa.

Kyselyn taustatieto-osion rakensin itse ja tavoitteena oli taata vastaajien anonymiteetti, vaikka kysely lähettäisiin myös pienille lajiyhteisöille. Taustatieto-osio koostuu yleisistä taustatiedoista, kuten syntymävuodesta ja sukupuolesta, liikunta- ja urheilualan kokemuksesta, kasvatus- ja opetusalan kokemuksesta sekä kouluissa tapahtuvan ohjatun liikunnan perustiedoista. Taustatieto-osion laajuus johtuu siitä, etteivät tutkimuskysymykset olleet vielä vakiintuneet aineistonkeruuvaiheessa.

Alkuperäisen kyselylomakkeen ja arvomittarin ovat laatineet Kalervo Iltanen, Timo Jaakkola ja Pertti Matilainen. Mittaria on käytetty aiemmin neljässä pro gradu -tutkielmassa (Kangas & Kyllönen, 2011; Ahokas & Autio, 2012; Kyyrö, 2013; Kääntä & Lehikoinen, 2015). Arvomittaria rakennettaessa 67 arvo-osiota luotiin edustamaan Schwartzin kymmentä universaalia arvotyyppiä, minkä lisäksi turvallisuuden arvotyypistä erotettiin omaksi arvotyyppikseen terveys ja universalismista tasa-arvo. Lisäksi mukaan luotiin liikunnallisen elämäntavan arvotyyppi. (Kyyrö, 2013, 51.) Muutokset on tehty, koska mittarilla ei tutkita arvoja ylipäänsä vaan nimenomaan liikuntakasvatuksellisia arvoja.

Arvomittari koostuu 67 väittämästä, joihin vastataan seitsemänportaisella Likert-asteikolla. Väittämät ovat muotoa ”Mielestäni urheiluseurojen kouluissa ohjaaman liikunnan arvoina pitäisi olla” ja perässä on esimerkiksi ”Edesauttaa oppilaiden painonhallintaa”.

Alkuperäisessä opettajaopiskelijoille tarkoitetussa kyselyssä puhuttiin koululiikunnasta, mutta omassa kyselyssäni olen muokannut ohjeet vastaamaan oman tutkimukseni kohdejoukkoa. Ohjeistus on seuraavanlainen:

*Seuraavassa on lueteltu **urheiluseurojen kouluissa ohjaaman** liikunnan arvoihin ja tavoitteisiin liittyviä väittämiä. Ajattele koulussa ohjattua liikuntaa kokonaisuutena – ei vain omaa ohjaustasi. Merkitse mielestäsi sopivinta vaihtoehtoa vastaava numero kussakin väittämässä.*

Ohjeissani neuvotaan vastaajia vastaamaan kaiken urheiluseurojen koulussa ohjaaman liikunnan perusteella, koska tarkoituksena ei ole selvittää, millaisia arvoja on jollakin tietyllä ohjaustoiminnan muodolla, jota juuri kyseinen vastaaja sattuu ohjaamaan. Tarkoitus on selvittää ohjaajien näkemyksiä koulu-seurayhteistyöstä eli urheiluseurojen koululla ohjaamasta liikunnasta ylipäänsä.

Lomakkeen lopussa määrällisen mittarin jälkeen ovat avoimet kysymykset, joiden ohjeistus on seuraava:

*Mitkä ovat mielestäsi **urheiluseurojen kouluissa ohjaaman liikunnan** kolme tärkeintä arvoa tärkeysjärjestyksessä? Vastaa ajatellen koulussa tapahtuvaa ohjattua liikuntaa kokonaisuutena – ei vain omaa ohjaustasi. Arvoja ei tarvitse valita yllä luetelluista.*

Yllä luetellut viittaa määrällisen mittarin väittämiin. Tarkoitus on varmistaa, että vastaajat kirjoittavat juuri heille tärkeimmät arvot. Avointen kysymysten etu strukturoituihin kysymyksiin verrattuna onkin saada selville, mitä vastaaja todella ajattelee (Hirsjärvi ym., 2009, 201; Valli, 2018a, 114). Avoimet kysymykset sopivat siis hyvin tärkeimpien arvojen määrittämiseen. Avoimet kysymykset on erotettu kolmeksi erilliseksi kysymykseksi, jolloin jokaiselta vastaajalta saatiin kolme vastausta: tärkein, toiseksi tärkein ja kolmanneksi tärkein arvo.

6.1.2 Kyselylomakkeen esitestaus

Ennen varsinaista aineistonkeruuta tein pienimuotoisen pilottitutkimuksen. Lähetin kyselylomakkeen muutamille tuttavilleni, joiden tiesin kuuluvan tutkimuksen kohderyhmään. Tarkoituksena oli ensisijaisesti arvioida lomakkeen käytettävyyttä vastaajan näkökulmasta. Halusin selvittää, ovatko kysymykset vaikeasti ymmärrettäviä tai onko kysely liian työläs vastata.

Pilottitutkimuksen perusteella tein pieniä muutoksia kyselyn taustatieto-osion kysymysten järjestykseen. Pilottitutkimuksen perusteella lisäsin kyselyn oletetuksi vastausajaksi 15–30 minuuttia saatetekstiin. Oletetulla vastausajalla halusin varmistaa, ettei kyselyyn vastaaminen jäisi monelta kesken ajan loppumisen vuoksi. Kyselyihin saatetaan monesti vastata mobiililaitteen välityksellä vaikkapa julkisella kulkuvälineellä matkustettaessa, jolloin on tärkeää tietää, jos vastaaminen vie kauemmin kuin viitisen minuuttia.

6.1.3 Tutkimusaineiston hankinta

Keräsin varsinaisen tutkimusaineistoni huhti-toukokuussa 2017. Lähetin sähköisen kyselylomakkeen sähköpostitse 434 urheiluseuralle, 172 liikkuvalla koululle, 15 liikunnan aluejärjestölle, 11 Palloliiton piirille ja 8 muulle toimijalle. Kaiken kaikkiaan lähetin noin 1200 sähköpostia. Lisäksi jaoin lomakkeen Facebookin välityksellä ryhmiin, joissa oli opettajia tai liikunta-alan ammattilaisia. On vaikea arvioida, kuinka monta henkilöä lomake lopulta tavoitti, mutta vastaajia oli yhteensä 130.

Koska vastausprosentti kyselytutkimuksissa on yleensä hyvin alhainen – parhaimmillaankin vain noin 30–40 prosenttia (Hirsjärvi ym., 2009, 196), en lähtenyt rajaamaan kohderyhmää tiettyyn lajiin tai alueeseen vaan yritin vain saada tarpeeksi monta vastausta tilastollisen analyysin tekemiseksi. Aineistonkeruu on haastavaa, jos kohderyhmä ei omistajuutta tutkimukseen eli eivät koe tutkimuksella olevan heille merkitystä tai heillä olevan merkitystä tutkimukselle. Omistajuutta voi lisätä lähestymällä kohderyhmää suoraan, mutta sekään ei välttämättä takaa kovin korkeaa vastausprosenttia. Mikkola keräsi suomalaisen keskiluokan arvoja käsittelevän väitöskirjansa aineiston lähettämällä kyselylomakkeet postitse vastaanottajien koteihin. Lähetettyjä lomakkeita oli 1400 – vastausprosentti oli 50%. (Mikkola, 2003, 107–109.)

Omassa tutkimuksessani en edes tiennyt perusjoukon laajuutta. Kun urheiluseuroissa on 161 700 aktiivista vapaaehtoisvalmentajaa ja -ohjaajaa. (Aarresola, Itkonen, Salmikangas & Mäkinen, 2018, 37), onko kouluissa liikuntaa ohjanneiden määrä mahdollisesti jopa kymmenissä tuhansissa. Perusjoukon laajuuden vuoksi loin oman liikunta-alan tuntemukseni perusteella strategian aineistonhankinnan tehostamiseksi. Strategia ei ollut täysin systemaattinen, mutta ajatuksena oli löytää valmiiksi koottuja listoja ja käydä niitä läpi valiten todennäköisimmin vastaajia tuottavat tahot. Vuoden 2017 alussa Olympiakomiteasta tuli liikunnan ja urheilun kattojärjestö, joten lähdin liikkeelle Olympiakomitean verkkosivuilla olevasta jäsenjärjestöjen listauksesta. Valitsin tarkoituksella suuria lajeja, joilla tiesin olevan paljon seuroja sekä aktiivista koulu-seurayhteistyötä. Valitsin tarkoituksella sekä joukkuepalloilulajeja että kamppailulajeja että muita perinteisiä ja paljon harrastettuja lajeja. Otin mukaan myös pienempiä lajeja, sillä itsekin marginaalilajin edustajana tiesin pienten lajien tekevän koulu-seurayhteistyötä lajipromootion takia. Tarkoituksena ei kuitenkaan ollut selvittää lajien välisiä eroja, joten en huolehtinut eri lajien kontaktoitujen seurojen määrien suhteesta. Lajit, joista erityisesti haravoin seuroja, olivat amerikkalainen jalkapallo, cheerleading, frisbeegolf, hiihto, jalkapallo, judo, jääkiekko, jääpallo, kriketti, koripallo, lentopallo, maahockey, salibandy, suunnistus, ultimate ja yleisurheilu.

Lähetin sähköpostia ensinnäkin seuroihin, joissa tiesin olevan tuttuja. Loput seurat päätyivät vastaanottajalistalle lajiliittojen sivujen seurahakemistojen kautta. Mikäli seuroja oli kohutuullinen määrä, kävin ne kaikki läpi. Mikäli seuroja oli hyvin paljon, kävin listaa läpi ja valitsin seuroja eri puolilta Suomea, vaikka tarkoituksena ei ollutkaan selvittää alueellisia eroja. Sähköpostin vastaanottajat valitsin seurojen nettisivuilta vastuualueen mukaan. Jos

kouluyhteistyöhön tai yleisesti juniorityöhön viittaavaa vastuualuetta ei löytynyt, valitsin useimmiten toiminnanjohtajan, sihteerin tai puheenjohtajan.

Liikkuvat koulut valitsin Liikkuva koulu -ohjelman verkkosivujen kouluhakemistosta, jossa alueet olivat aakkosjärjestyksessä. Lähetin viestiä kaikille Etelä-Karjalan ja Etelä-Pohjanmaan kouluille, joiden yhteystiedot löytyivät verkosta. Vastaanottajiksi valitsin ensisijaisesti liikunnanopettajia ja vararehtoreita. Ahvenanmaan alue olisi ollut aakkosjärjestyksessä ensimmäinen, mutta kyselyn ollessa suomenkielinen uskoin vastauksia saatavan helpommin Manner-Suomesta. Lisäksi valitsin mukaan Jyväskylän alueen koulut, koska ajattelin liikuntakaupungin imagoa rakentavan Jyväskylän olevan aktiivinen myös koulu-seurayhteistyön näkökulmasta.

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat urheiluseuroissa toimivat henkilöt, jotka käyvät peruskoulussa tai toisella asteella ohjaamassa liikuntaa oppilaille. Työmäärän pitämiseksi kohtuullisena ja aineistonkeruun nopeuttamiseksi en yrittänyt saada itselleni itse ohjaajien sähköpostiosoitteita vaan pyysin seurojen ja koulujen yhteyshenkilöitä välittämään viestiä eteenpäin omille ohjaajilleen. Organisaation välityksellä kyselyn lähettäminen saattaa myös nostaa vastausprosenttia (Hirsjärvi ym., 2009, 196). Koska viestin välittäminen on kuitenkin helpposti unohtuva asia ja verkkosivujen yhteystietojen ajantasaisuuteen ei voi aina luottaa, valitsin vastaanottajiksi kahdesta kolmeen henkilöä samasta seurasta tai koulusta. Erityisesti silloin, kun sähköpostiosoite ei ollut seuran domainin alla vaan henkilökohtainen, lähetin sähköpostin vielä yhdelle ylimääräiselle henkilölle. Halusin varmistaa, ettei viesti huku sen takia, että verkkosivuille ilmoitettu henkilö on lopettanut yhdistystoiminnan.

Tavoitteena oli päästä yhden välikäden päähän tutkimuksen kohderyhmästä eli kontaktoida mahdollisimman paljon seuroja, mutta käytin aineistonkeruussa apuna myös liikunnan aluejärjestöjä, Palloliiton piirejä sekä muutamia muita alueellisia ja valtakunnallisia tahoja, joita pyysin lähettämään viestiä eteenpäin seuroille.

Aineistonkeruun aikaväli oli alun perin huhtikuun kolme viimeistä viikkoa, mutta vastausten vähyys vuoksi pidensin aikaa toukokuun loppuun asti. Määräajan muuttamisen yhteydessä lähetin muistutusviestin löytämilleni yhteyshenkilöille. Karhuaminen saattaa nostaa vastausprosenttia (Hirsjärvi ym., 2009, 196).

6.2 Tutkimusaineiston analyysi

Faktorianalyysi on menetelmä, jolla saadaan tiivistettyä useiden muuttujien informaatio muutamaan keskeiseen faktoriin eli kokonaisuuteen. Tarkoitus on etsiä suuren muuttujajoukon keskeltä muuttujien yhteistä vaihtelua ja muodostaa muuttujista tulkittavissa olevia ryhmiä ja siten vähentää muuttujien määrää. (Metsämuuronen, 2011, 650.) Tässä tutkimuksessa analyysit suoritettiin SPSS-tilastoanalyysiohjelman versiolla 25.

6.2.1 Faktori- ja pääkomponenttianalyysin lähtöoletukset

Faktorianalyysin yhteydessä voidaan puhua eksploratiivisesta (*Explorative Factor Analysis, EFA*) tai konfirmatorisesta (*Confirmatory Factor Analysis, CFA*) faktorianalyysistä. Karkeasti jaoteltuna edellistä käytetään, kun halutaan etsiä muuttujien yhdistelmistä selittävää mallia. Jälkimmäistä taas käytetään, kun halutaan tutkia valmista mallia ja varmistaa, tukeeko aineisto kyseistä mallia. (Metsämuuronen, 2011, 650; Tabachnick & Fidell, 2013, 662.) Eksploratiivisella faktorianalyysillä voidaan saattaa latentit muuttujat mitattavaan muotoon, joten erityisen hyvin se soveltuu tilanteeseen, jossa tutkijalla on ajatus tutkittavia muuttujia yhdistävästä teoriasta (Metsämuuronen, 2011, 667).

Faktorianalyysin kanssa samaan menetelmäperheeseen voidaan lukea pääkomponenttianalyysi (*Principal Component Analysis, PCA*). Myös pääkomponenttianalyysin tarkoituksena on vähentää tutkittavan ilmiön hajanaisuutta ryhmittelemällä suuri joukko muuttujia muutamaan ryhmään. Erityisen hyvin pääkomponenttianalyysi sopii tilanteeseen, jossa muuttujien määrää halutaan vähentää ilman taustalla olevaa teoriaa. (Metsämuuronen, 2011, 650, 653.)

Vaikka pääkomponenttianalyysi ja faktorianalyysi kuuluvat samaan menetelmäperheeseen, on kyse kahdesta eri menetelmästä. Matemaattisesti ero on siinä, että pääkomponenttianalyysissä analysoidaan kaikki muuttujien välinen varianssi, kun taas faktorianalyysissä analysoidaan vain jaettu varianssi, jolloin virhevarienssi ja muuttujan oma varianssi pyritään eliminoidaan (Metsämuuronen, 2011, 652; Tabachnick & Fidell, 2013, 662, 687). Teoreettisesti analyysien välinen ero on siinä, että pääkomponenttianalyysissä muuttujien välinen yhteys lasketaan teknisesti, jolloin muuttujat tuottavat komponentit. Pääkomponenttianalyysissä ei ole taustateoriaa vaan muuttujien väliset yhteydet ovat empiirisesti löydettyjä. Faktorianalyysissä taas on taustalla teoria muuttujien välisestä yhteydestä eli faktorit muodostavat muuttujat, tuottavat muuttujien arvot. (Metsämuuronen, 2011, 652; Tabachnick & Fidell,

2013, 660.) Ero havainnollistuu tuloksia raportoitaessa: komponenttianalyysissa komponenttien sanotaan latautuvan muuttujille, mutta faktorianalyysissa sanotaan muuttujien latautuvan faktoreille. Tämän tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimii Schwartzin arvoteoria, mutta ensisijaisena tarkoituksena on tutkia, millaisia arvoja aineistosta nousee esille.

Faktori- tai pääkomponenttianalyysi voidaan toteuttaa, mikäli muuttujat on mitattu vähintään järjestysasteikolla. Järjestys- eli ordinaaliasteikolliset muuttujat ovat alkeellisimpia määrällisiä muuttujia. Järjestysasteikollinen muuttuja kykenee kertomaan sen, onko jotakin ominaisuutta enemmän vai vähemmän, mutta se ei kerro, paljonko ominaisuutta on. (Metsämuuronen, 2011, 366, 650.) Tämän tutkimuksen arvomittarissa on käytetty seitsemänpor- taista Likert-asteikkoa, jossa vastaaja on arvioinut, kuinka samaa mieltä hän on väitteiden kanssa. Vastaus *täysin samaa mieltä* on enemmän samaa mieltä kuin *hieman samaa mieltä*, mutta ei voida sanoa, että *täysin samaa mieltä* olisi kolme kertaa enemmän samaa mieltä kuin *hieman samaa mieltä*. Järjestysasteikolliselle muuttujalle paras keskiluku on mediaani (Metsämuuronen, 2011, 366), joka saadaan, kun kaikki havaintoarvot laitetaan suuruusjär- jestykseen ja valitaan keskimäinen. Tässä tutkimuksessa mediaani ilmoitetaan kahden kes- kimmäisen luvun keskiarvona, jos havaintoarvoja on parillinen määrä.

Faktori- ja pääkomponenttianalyysi perustuvat muuttujien välisiin aitoihin yhteyksiin eli analyysi kannattaa jättää tekemättä, jos kaikki muuttujien väliset korrelaatiot jäävät alle .30 (Tabachnick & Fidell, 2013, 667). Faktorianalyysia voi kuitenkin häiritä liian voimakas korrelaatio (>.90) eli multikollineaarisuus sekä singulaarisuus eli tilanne, jossa muuttuja on suoraan ilmoitettavissa toisten muuttujien avulla eli se on joko muiden muuttujien yhdis- telmä tai identtinen toisen muuttujan kanssa. Pääkomponenttianalyysissä multikollineaari- suus ei ole ongelma. (Metsämuuronen, 2011, 645–647, 668, 672, 654.) Korrelaatiomatrii- sin perusteella useimpien muuttujien välinen korrelaatio saavuttaa kynnsarvon .30 ja kor- kein korrelaatio on .794 eli korrelaatioiden perusteella tämän tutkimuksen aineisto sopii faktori- tai pääkomponenttianalyysiin.

Korrelaatiomatriisin sopivuutta faktori- tai pääkomponenttianalyysiin voidaan tutkia myös Bartlettin sväärisyystestillä ja Kaiser-Meyer-Olkin-indeksillä. Edellinen tutkii, eroavatko korrelaatiot tilastollisesti merkittävästi nolasta ja jälkimmäinen arvio matriisin sopivuutta korrelaation ja osittaiskorrelaation avulla. Kynnsarvoina pidetään Bartlettin testissä $p < .01$ ja KMO-indeksissä > 0.6 . (Metsämuuronen, 2011, 671.) Bartlettin testi toimii parhaiten, jos

otoskoko on korkeintaan viisi havaintoyksikköä per muuttuja (Tabachnick & Fidell, 2013, 667). Tämän tutkimuksen aineisto on sopiva faktori- tai pääkomponenttianalyysiin sekä KMO-indeksiin (.747) että Bartlettin χ^2 -testin ($p < .001$) perusteella. Otskoon ja muuttujien välinen suhde on pienempi kuin 2:1, joten Bartlettin χ^2 -testiä voidaan pitää toimivana.

Metsämuurosen mukaan faktorianalyysi edellyttää normaalisia muuttujia, mutta pääkomponenttianalyysissä normalisuus ei ole vaatimus (2011, 644–645, 654). Tabachnick ja Fidell avaavat normalisuuden oletusta hieman seikkaperäisemmin: mikäli analyysin tavoitteena on kuvailla aineistoa eli tiivistää laajan muuttujajoukon välisiä suhteita, oletukset muuttujien jakaumista eivät ole voimassa. Jos muuttujat ovat normaalisti jakautuneita, tulos ovat vakuuttavampi. Jos normalisuus ei toteudu, tulos on heikompi, mutta voi silti olla arvokas. Normalisuuden vaatimus voi joustaa myös siinä tapauksessa, jos mittari on vakiintunut käyttöön. Tällöin mittariin ei välttämättä haluta tehdä esimerkiksi muuttujamuunnoksia. (Tabachnick & Fidell, 2013, 666, 705.)

Normaalijakaantuneisuutta voidaan arvioida tilastollisilla testeillä, mutta ne ovat herkkiä hylkäämään normalisuusoletuksen, joten suositeltavampaa on tarkastella vinouden ja huipukkuuden arvoja tai graafisia silmämääräisiä menetelmiä jakauman normalisuuden arviointiin (Metsämuuronen, 2011, 644–645; Nummenmaa, 2009, 155; Tabachnick & Fidell, 2013, 666). Vinouden ja huipukkuuden normalisuuden nyrkkisääntönä pidetään sitä, ettei arvo saisi olla yli kaksi kertaa keskivirheen suuruinen (Reunamo, s.a.) eli jakamalla saatu arvo sitä vastaavalla keskivirheellä tulee saada luku, joka on $< |2|$ (Hotulainen, s.a.).

Tämän tutkimuksen aineiston muuttujien normalisuutta tutkittiin histogrammien sekä huipukkuuden ja vinouden arvojen avulla. Histogrammien mukaan useimmat muuttujien jakaumat olivat voimakkaasti vasemmalle vinoja eli vastaajat olivat käyttäneet vastauksissaan lähes pelkästään asteikon yläpäättä. Vinouden arvot vaihtelivat välillä -3.778–1.572 ja huipukkuuden arvot välillä -1.112–14.988. Tarkasteltaessa vinouden ja huipukkuuden arvojen suhdetta niiden keskivirheisiin, vain 13 muuttujalla 67:sta suhdeluvut noudattivat viitearvoa $< |2|$. Vinouden suhdeluku vaihteli välillä 0.332–17.654 ja huipukkuuden suhdeluku välillä 0.061–35.266. Aineisto ei ole normaalisti jakautunut, joten analyysimenetelmäksi valittiin faktorianalyysin sijaan pääkomponenttianalyysi. Tuloksia tulee joka tapauksessa arvioida kriittisesti ja eikä niitä voida yleistää koskemaan perusjoukkoa.

Luotettavamaan tuloksen saamiseksi on aineistosta ennen analyysia poistettava *outlierit* eli muusta joukosta erottuvat havaintoarvot, jotka saattavat joko merkittävästi vahvistaa tai heikentää havaittua korrelaatiota. Poistaminen voi koskea joko muuttujaa, jolla on useita outliereita tai havaintoyksikköä eli kyselytutkimuksessa kyselyyn vastannutta. Poistamisen sijaan voidaan outlieria paikata myös muuttujamuunnoksella tai esimerkiksi lyöntivirheen korjaamalla, jos virhe on selvästi osoitettavissa. (Metsämuuronen, 2011, 641, 668; Tabachnick & Fidell, 2013, 667.)

Tämän tutkimuksen aineiston alkuperäisestä 130 havaintoyksiköstä poistettiin kaksi poikkeavaa havaintoyksikköä. Perusteena oli Likert-asteikollisten vastausten ristiriitaisuus verrattuna samalla kyselyllä annettuihin avoimiin vastauksiin. Todennäköisesti kyseiset kaksi vastaajaa ovat epähuomiossa tulkinneet asteikon väärin päin, jolloin havaintoarvot ovat käänteiset. Havaintoarvot käännettiin kokeeksi, minkä jälkeen arvomittarin vastaukset täsmäsivät avointen vastausten kanssa. Virhe ei kuitenkaan ollut yksiselitteisesti osoitettavissa, joten havaintoyksiköt poistettiin poikkeavina.

Muuttujia koskevien oletusten lisäksi faktori- tai pääkomponenttianalyysin edellytyksiä tarkastellessa tulee huomioida myös otoskoko. Oletukset riittävälle otoskoolle voidaan kategorisoida kahdella tapaa: havaintoyksikköjen vähimmäismäärä sekä havainto-muuttujasuhte (*subject-to-variable ratio*, STV). Beavers ym. ovat tutkineet faktorianalyysin käyttöä kasvatustieteen tutkimuksissa ja esittävät tutkimuskatsauksensa perusteella, että ensin tulisi asettaa havaintoyksiköille vähimmäismäärä ja sen täytyttyä tarkastella havainto-muuttujasuhdetta (2013, 2). Nummenmaa asettaa havaintoyksiköiden vähimmäismääräksi 100, mutta havainto-muuttujasuhteen sijaan Nummenmaa esittää toiseksi kriteeriksi havainto-faktorisuhdetta 20:1 (2009, 407, 418).

MacCallum, Widaman, Zhang ja Hong (1999) sitovat havaintojen vähimmäismäärän faktoreiden määriteltävyyteen sekä erityisesti kommunaliteetteihin. Kommunaliiteetti on muuttujan arvo, joka kuvaa eri faktoreille tulevien latausten neliöiden summaa (Metsämuuronen, 2011, 670) eli sitä, kuinka suuri osa kyseisen muuttujan vaihtelusta voidaan selittää käytössä olevalla faktorimallilla. MacCallumin ym. mukaan johdonmukaisesti korkeat kommunaliiteetit ($>.60$) vähentävät merkittävästi otoskoon ja muiden tutkimusasetelmaan liittyvien seikkojen vaikutusta. Tällöin hyviä tuloksia voidaan saavuttaa jopa selvästi alle 100 havaintoyk-

sikön otoskoolla. (MacCallum ym., 1999, 96.) Pääkomponenttianalyysissä kaikki muuttujien vaihtelu lasketaan, joten kommunaliteettien arvot eivät ole samalla tavalla käyttökelpoisia raja-arvoiksi.

Metsämuuronen esittää Comreyta ja Leetä lainaten nyrkkisäännöksi viittä havaintoa per muuttuja ja muuttujien välistä korrelaation vahvuutta ratkaisevaksi tekijäksi (2011, 667), mutta käytännössä faktorianalyysiä käyttävistä tutkimuksista lähes kuudesosassa havaintomuuttujasuhde on 2:1 tai pienempi (Costello & Osborne, 2005, 4). Käytössä olleita suosituksia on koottu yhteen useissa julkaisuissa (mm. Beavers ym., 2013; Costello & Osborne, 2005; MacCallum ym., 1999), mutta riittävän otoskoon määritelmästä ei ole päästy yksimielisyyteen tutkimuskirjallisuudessa, ja suositukset ovat osittain jopa ristiriidassa keskenään. On kuitenkin tiedossa, että suuremmat otoskoot mahdollistavat tarkemmat tulokset faktoritai pääkomponenttianalyysille (Costello & Osborne, 2005, 5; MacCallum ym., 1999, 84), vaikkakin jopa oleellisempaa on tarkastella muuttujien ominaisuuksia ja tutkimusasetelmaa (MacCallum ym., 1999, 96). Tämän tutkimuksen aineiston ($n = 128$) havaintomuuttujasuhde ($< 2:1$) ei ole ideaalinen, mutta tutkimuskirjallisuuden perusteella aineiston koko ei ole este pääkomponenttianalyysi käytölle. Tuloksia on kuitenkin tarkasteltava kriittisesti, eikä niitä voida yleistää koskemaan perusjoukkoa.

6.2.2 Analyysi- ja rotatointimenetelmän valinta

Sekä faktorianalyysi että pääkomponenttianalyysi etenevät samojen vaiheiden kautta: ensimmäiseksi lasketaan mukana olevien muuttujien välinen korrelaatio- tai kovarianssimatriisi, jonka perusteella estimoidaan pääkomponenttien tai faktoreiden lataukset (Metsämuuronen, 2011, 652). Analyysimenetelmiä on useita ja faktoriratkaisun pysyvyyttä (*stability*) voidaankin arvioida testaamalla, ilmeneekö ratkaisu samanlaisena analyysimenetelmästä huolimatta (Tabachnick & Fidell, 2013, 695.) Kuten edellä mainittiin, tässä tutkimuksessa käytettiin varsinaisena analyysimenetelmänä pääkomponenttianalyysia (*principal component analysis, PCA*), sillä aineisto ei ole normaalisti jakautunut. Aineistolle suoritettiin kuitenkin vertailun vuoksi myös pääakselifaktorointi (*Principal Axis Factorin, PFA*). Kokonaisuutena tulokset eivät paljon poikenneet toisistaan, mutta lähemmin yksittäisiä faktoreita tai komponentteja ja niiden muuttujia tarkastellessa pääkomponenttianalyysi tuotti tulkinnallisesti selkeimmän kokonaisratkaisun. Jatkossa puhutaan enää pelkästä pääkomponenttianalyysistä, kun tarkoitetaan sekä pääkomponenttianalyysiä että eksploratiivista faktorianalyysiä. Mikäli menetelmien välillä on eroja, niitä käsitellään erikseen.

Latausten estimoinnin jälkeen lataukset rotatoidaan, jotta ne saadaan paremmin tulkittaviksi ja siten tieteellisesti hyödynnettäviksi. Rotatointimenetelmät voidaan jakaa suorakulmaisiin (*orthogonal*) ja vinokulmaisiin (*oblique*) rotaatioihin. (Metsämuuronen, 2011, 652, 669.) Rotatointimenetelmiä on lukuisia eikä ole olemassa yksiselitteisiä perusteluja parhaasta menetelmästä, joten kukin tutkija tekee oman ratkaisunsa. Useat tutkijat aloittavat rakenneanalyysin tekemällä ensin alustavan pääkomponenttianalyysin suorakulmaisella varimax-rotatiolla, jonka perusteella arvioidaan korrelaatiomatriisin faktoroitavuutta, todennäköistä komponenttien määrää sekä jatkoanalyyseistä poistettavia muuttujia. (Tabachnick & Fidell, 2013, 661, 690, 695.) Myös tässä tutkimuksessa alustava komponenttirakenne selvitettiin suorakulmaisella varimax-rotatiolla. Analyysi tuotti kuudentoista komponentin ratkaisun, jonka kokonaisselitysosuus oli 74,6% varianssista.

Lopullinen valinta suora- ja vinokulmaisen rotaation välillä tehdään, kun komponenttien määrä on valittu. (Tabachnick & Fidell, 2013, 699.) Suorakulmaista rotaatiota kannattaa suosia, mikäli analyysin tavoite on vertailla komponenttirakennetta ryhmien välillä tai jos analyysin yhteydessä laskettavia komponenttipisteitä (*principal component scores*) aiotaan käyttää jatkoanalyyseissä. Pääkomponenttipiste on summamuuttuja, joka huomioi yksittäisten muuttujien painoarvon faktorilla tai komponentilla. Pistemäärä kertoo, kuinka voimakkaasti havaintoyksiköt edustavat komponentteja. (Metsämuuronen, 2011, 148–149, 658, 672.) Tässä tutkimuksessa jatkoanalyyseissä käytettiin pisteiden sijaan keskiarvoista laskettuja summamuuttujia, mistä kerrotaan lisää myöhemmin.

Suorakulmaiseen rotaation verrattuna vinokulmainen rotaation etu on siinä, että se sallii komponenttien välisen korrelaation. Vinokulmainen rotaatio kannattaa valita, mikäli keskinäinen korrelointi on oletuksena. (Tabachnick & Fidell, 2013, 690; Yong & Pearce, 2013, 86). Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa komponentit usein korreloivat, jolloin vinokulmainen rotaatio on varmempi valinta (Beavers ym., 2013, 11; Costello & Osborne, 2005, 3). Ylipäättään korrelaation oletaminen on todennäköisempää kuin korreloimattomuuden oletus. On myös huomattava, että komponenttien välinen korrelaatio ei ole edellytys vinokulmaisen rotaation käytölle. (Tabachnick & Fidell, 2013, 692, 699.)

Rotatointimenetelmän valinnassa auttaa vinokulmaisen rotaation suorittaminen halutulla komponenttimäärällä. Mikäli komponenttien korrelaatiomatriisissa (*component correlation matrix*) näkyy yli $>.32$ korrelaatioita, tulee valita vinokulmainen rotatointimenetelmä, ellei

ole pakottavia syitä valita suorakulmaista rotaatiota. (Tabachnick & Fidell, 2013, 699.) Aineistolle suoritettiin pääkomponenttianalyysi vinokulmaisella promax-rotaatiolla, jolloin havaittiin komponenttien korrelaatiomatriisista, että yhtä komponenttia lukuun ottamatta kaikki korreloivat vähintään yhden muun komponentin kanssa ($>.32$). Komponenttien korrelaatiomatriisi löytyy liitteistä (liite 3). Promax valittiin rotaatiomenetelmäksi lopulliseen analyysiin.

Komponenttimallin tulkinta tehdään rotatoinnin jälkeen. Suorakulmaista rotaatiota käytettäessä raportoidaan latausmatriisi (*loading matrix*). Vinokulmaista rotaatiota käytettäessä raportoidaan komponenttien korrelaatiomatriisi, mutta varsinaisessa tulkinnassa käytetään *pattern matrix* -taulukkoa, jossa komponenttien ja muuttujien välisestä yhteydestä on poistettu komponenttien päällekkäisyys (*overlap*). Matriisi kuvaa siis arvoja, jotka edustavat jokaisen komponentin uniikkia vaikutusta muuttujien varianssiin. Mikäli komponentit korreloivat keskenään todella voimakkaasti, saattaa käydä niin, ettei niille lataudu yhtään muuttujaa, koska päällekkäisyyden poistamisen jälkeen ei jää jäljelle juuri yhtään uniikkia varianssia. (Tabachnick & Fidell, 2013, 662, 680, 699.)

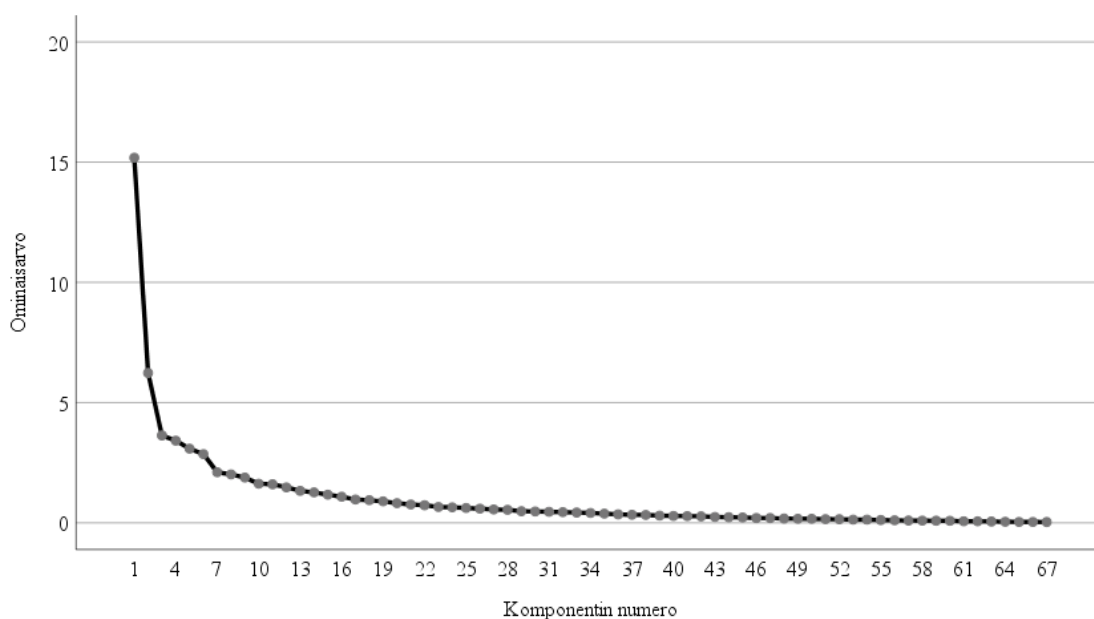
6.2.3 Komponenttimallin valinta ja summamuuttujien luominen

Onnistuneen komponenttirotatoinnin tavoitteena on alun perin Thurstonen jo 1940-luvulla esittämä yksinkertainen rakenne (*simple structure*). Mikäli yksinkertainen rakenne toteutuu, eivätkä komponentit korreloi liian voimakkaasti keskenään, jokaisen komponentin kanssa korreloi vahvasti useita muuttujia ja jokaisen muuttujan kanssa korreloi vahvasti vain yksi komponentti. Muuttuja, joka korreloivat vahvasti useamman kuin yhden komponentin kanssa, on kompleksinen. Yleensä on parasta välttää kompleksisia muuttujia, koska ne tekevät komponenttien tulkinnasta epäselvemmän. (Tabachnick & Fidell, 2013, 700.) Alle kolmella muuttujalla määritellyjä komponentteja, useita kompleksisia muuttujia sekä alle $.32$ komponenttilatauksia pidetään yleisesti epämielekkään mallin merkkeinä (Yong & Pearce, 2013, 86).

Komponenttien määrän valinta on todennäköisesti kriittisempi kuin analyysimenetelmän tai rotaatiomenetelmän valinta. Ensimmäinen karkea tapa arvioida komponenttien määrää on katsoa alkuperäisen pääkomponenttiratkaisun mukaisia komponenttien ominaisarvoja (*eigenvalues*), jotka perustuvat muuttujien latauksiin. Komponentit alle yhden ominaisarvolla ovat merkityksettömiä varianssin selittämisen kannalta. Merkittävien komponenttien

määrä ominaisarvojen perusteella määriteltynä on tyypillisesti kolmasosan ja viidesosan välillä muuttujien määrästä. Yli 40 muuttujalla ja pienellä otoskoolla menetelmä todennäköisesti yliarvioi komponenttien määrän. (Tabachnick & Fidell, 2013, 697.) Komponenttien määrän arvioimista ominaisarvojen perusteella kutsutaan Kaiserin kriteeriksi (Metsämuuronen, 2011, 670). Kaiserin kriteerin perusteella tämän tutkimuksen lähtökohtainen komponenttien määrä oli 16 komponenttia. Muuttujien määrän ollessa 65 ja otoskoon 128 oli kuitenkin oletettavaa, että komponenttien määrä oli yliarvioitu.

Toinen tapa arvioida komponenttien määrää on Cattellin scree-testi. Testi tuottaa käyrän komponenttien määrän ja ominaisarvojen muodostamaan koordinaatistoon. Käyrän kaltevuuden muutoskohdan perusteella voidaan määrittää komponenttien lukumäärä. (Tabachnick & Fidell, 2013, 697.) Yong ja Pearce esittävät otoskokoa 200 scree-testin luotettavuuden alarajaksi (Yong & Pearce, 2013, 85). Kuviossa 4 näkyy aineistolle tehty Cattellin scree-testi. Testi arvioi komponenttien määräksi 3–7, mikä on huomattavasti Kaiserin kriteerin mukaista määrää alhaisempi. Toisaalta aineiston pieni koko tekee myös tästä arviointitavasta kyseenalaisen.

Kuvio 4. Cattellin scree-testin käyrä.

Suosittelavaa on suorittaa komponenttianalyysi erikseen eri komponenttimäärillä (Costello & Osborne, 2005). Yongin ja Pearcen ratkaisu on valita vertailtaviksi komponenttimalleiksi alkuperäinen komponenttimäärä, scree-testin osoittama komponenttimäärä sekä komponent-

timäärät edellä mainittujen yltä ja alta. Vertailtavaksi tulee siis neljä tai kuusi erilaista komponenttimallia. Lopullinen komponenttimäärän valinta perustuu mielekkäimmän rotatoidun komponenttimallin valintaan. (Yong & Pearce, 2013, 85–86.) Nummenmaa suosittaa ekstra-hoimaan aineistosta vain niin monta faktoria, kuin teorian perusteella voidaan olettaa (Nummenmaa, 2009, 408).

Tässä tutkimuksessa pääkomponenttianalyysi suoritettiin uudelleen jokaiselle ratkaisulle, joissa komponenttien määrä oli 3–16. Mittarin perusteella komponentteja olisi pitänyt syntyä 13, joten vertailin erityisen tarkkaan 12–14 komponentin malleja. Lopulliseksi komponenttimalliksi valittiin kahdentoista komponentin ratkaisu, eli yksi komponentti vähemmän verrattuna käytetyn mittarin oletettuun komponenttien määrään. Perusteellisen mallien vertailun ansiosta voitiin varmistua, että valittu malli todella on paras. Koska mallin hyvyys riippuu komponenttien hyvyydestä (Tabachnick & Fidell, 2013, 700), käydään seuraavaksi läpi yksittäisen komponentin hyvyyden kriteereitä.

Yksittäisen komponentin hyvyyttä voidaan arvioida sisältölähtöisesti tai muuttujien saamien komponenttilatausten perusteella (Metsämuuronen, 2011, 670). Sisältölähtöisesti arvioitaessa tulkitaan, voiko komponentille latautuneilla muuttujilla nähdä olevan jaettua merkitysisältöä vai muodostavatko muuttujat sisällöllisesti hajanaisen komponentin. Huomioitavaa on, että komponentti voi olla sisällöllisesti yhtenevä, vaikka se poikkeaisikin oletetusta.

Sisältölähtöinen arviointi tuki kahdentoista komponentin mallin valintaa. Kahdentoista komponentin malli tuotti maksimimäärän sisällöllisesti yhteneviä komponentteja. Kun komponenttien määrä ylitti kaksitoista, ei muodostunut sen enempää sisällöllisesti vahvoja komponentteja. Komponenttien määrän ollessa alle kaksitoista sisällöllisesti selkeät komponentit taas yhdistyivät sisällöllisesti kaksijakoisiksi komponenteiksi, mikä olisi tarkoittanut mallin selitysvoinan heikentymistä. Malliin jäi kaksi heikompaa komponenttia, mutta kyseisistä komponenteista ei päästy eroon komponenttien määrää kasvattamalla tai pienentämällä.

Mallia arvioitiin myös komponenttilatausten perusteella. Latausten perusteella arvioitaessa oleellista on ensin määrittää kynnsarvo, jonka ylittävää komponenttilatausta pidetään tulkin kannalta merkittävänä eli komponentin katsotaan latautuneen kyseiselle muuttujalle. Kynnsarvon alle jäävää latausta ei siis huomioida kyseiselle komponentille kuuluvia muuttujia tarkastellessa. Komponenttilatauksen vahvuus kertoo siitä, kuin vahvasti muuttuja ku-

vaa komponenttia (Tabachnick & Fidell, 2013, 702). Muuttuja voidaan poistaa heikon latauksen perusteella. Mikäli yhdenkään komponentin latauksen voimakkuus tietyllä muuttujalla ei ylitä kynnsarvoa, voidaan kyseinen muuttuja jättää pois analyysistä. Muuttujien poistamisen jälkeen analyysi tulee suorittaa uudelleen (Costello & Osborne, 2005, 3).

Kynnsarvo vaihtelee tutkimuskirjallisuudessa. Tabachnick ja Fidell esittävät kynnsarvoksi .32 (2013, 702), Metsämuuronen taas .30. (2011, 670). Comrey ja Lee esittävät seuraavan luokittelun latauksille: $>.71$ erinomainen lataus (50% varianssista), $>.63$ erittäin hyvä (40%), $>.55$ hyvä (30%), $>.45$ kohtalainen (20%) ja $>.32$ huono (10%) (Tabachnick & Fidell, 2013, 702). Tässä tutkimuksessa kynnsarvona käytettiin arvoa $\lambda >.32$, jonka perusteella poistettiin kaksi muuttujaa, joille ei latautunut yksikään komponentti. Poistetut muuttujat olivat *noudattaa perusopetuksen opetussuunnitelmaa* ja *ottaa huomioon sukupuolten erilaiset tarpeet*. Muuttujien poistamisen jälkeen pääkomponenttianalyysi promax-rotatiolla suoritettiin uudestaan.

Kynnsarvoa voidaan käyttää myös tuplalatautuneiden muuttujien määrittelemiseen. Tuplalatauksessa tarkoitetaan sitä, että samalle muuttujalle on latautunut useampi komponentti kynnsarvoa suuremmalla arvolla. Tuplalatautuneiden muuttujien käsittelylle ei ole olemassa yhtä vakiintunutta tapaa, vaan toisinaan ne voidaan säilyttää ja toisinaan poistaa tutkijan harkinnan mukaan (kts. mm. Schönrock-Adema, Heijne-Penninga, Van Hell & Cohen-Schotanus, 2009, 228; Yong & Pearce, 2013, 84). Mikäli tuplalatautuneet muuttujat pidetään mukana analyysissä, ne voidaan nimetä sille komponentille, joka vastaa niitä sisällöllisesti parhaiten (Pett, Lackey & Sullivan, 2003, 173). Tässä tutkimuksessa yksittäisiä muuttujia ei poistettu tuplalatausten perusteella, sillä tuplalatautuneet muuttujat löysivät sisällöllisesti paikkansa komponenttirakenteessa. Analyysivaiheessa neljä tuplalatautunutta muuttujaa nimettiin latauksen perusteella toissijaiselle komponentille eli komponentille, jolla oli toiseksi vahvin lataus kyseiselle muuttujalle. Toissijaiselle komponentille nimetyt muuttujat sekä kaikki raja-arvon (.32) ylittävät lataukset on esitetty tämän tutkimuksen liitteenä olevassa komponenttimatriisissa (liite 4).

Kynnsarvon määrittelemisen jälkeen voidaan tilannetta tarkastella paitsi yksittäisten muuttujien niin myös komponenttien tasolla. Oleellista on katsoa, monelleko muuttujalle komponentti latautuu ylipäänsä. Komponenttimalleja vertailtaessa yli kahdellatoista komponentilla alkoi muodostua yhdelle tai kahdelle muuttujalle latautuneita heikkoja komponentteja. Alle kolmella muuttujalla määriteltyjä komponentteja pidetään yleisesti epämielikkään mallin

merkkeinä (Yong & Pearce, 2013, 86). Komponentti on huonosti määritelty, jos se latautuu vain yhdelle muuttujalle. Mikäli komponentti latautuu kahdelle muuttujalle, sen luotettavuus riippuu näiden kahden muuttujan keskinäisestä korrelaatiosta sekä korrelaatioista muihin muuttujiin. Jos keskinäinen korrelaatio on vahva ($>.70$) ja korrelaatiot muihin heikkoja, saattaa komponentti olla luotettava. Alle kolmen muuttujan komponentin tulkinta on kuitenkin riskialtista. Yleensä komponentti on kaikkein tulkittavin, kun muutama muuttuja on latautunut voimakkaasti ja loput eivät ole. (Tabachnick & Fidell, 2013, 673, 699.)

Ei ole yksimielisyyttä sille, olisiko epäselvässä tilanteessa parempi valita liian suuri vain liian pieni määrä komponentteja. Joskus marginaaliset komponentit pidetään mukana rotaatiossa tilastollisista syistä, mutta jätetään tulkitsematta. Joskus viimeiset komponentit edustavat tutkimuksen kiinnostavimpia ja odottamattomimpia tuloksia. Edellä mainitut ovat hyviä syitä säästää marginaalisesti luotettavat komponentit. (Tabachnick & Fidell, 2013, 699.) Tässä tutkimuksessa lopullisessa kahdentoista komponentin mallissa pidettiin mukana kaksi sisällöllisesti heikkoa komponenttia. Kyseiset komponentit tulivat näkyviin lähes kaikkiin komponenttimalleihin aivan pienimpiä komponenttien määriä lukuun ottamatta. Lisäksi sisällöllisestä heikkoudesta huolimatta komponentit oli mahdollista nimetä. Komponenttien tuplalatautuneet muuttujat, joiden toissijainen komponentti oli sisällöllisesti yhtenevämpi, nimettiin toissijaiselle komponentille analyysivaiheessa.

Pääkomponenttianalyysin perusteella voi muuttujista, joille latautuu sama komponentti, luoda summamuuttujan jatkoanalyysijä varten. Summamuuttuja ei huomioi yksittäisten muuttujien painoarvoja pääkomponentilla, mutta se on tulkinnallisesti komponenttipisteitä selkeämpi, sillä se pystytään suoraan kytkemään alkuperäisten muuttujien arvoihin. (Metsämuuronen, 2011, 148–149, 672.) Tässä tutkimuksessa summamuuttujat muodostetaan keskiarvomuuuttujina, jolloin niiden arvot vastaavat suoraan kyselyssä käytetyn mittarin asteikkoa 1–7.

Summamuuttujan muodostamiseksi tulee tutkia sen luotettavuutta eli reliabiliteettia. Komponenttipisteillä on summamuuttujaa korkeampi reliabiliteetti, mutta ne olettavat muuttujien olevan normaalisti jakautuneita, eivätkö ne itsessään ole yhtä selkeästi ja suoraan tulkittavissa kuin summamuuttujat (Metsämuuronen, 2011, 556). Reliabiliteettia voidaan arvioida summamuuttujan sisäisen konsistenssin eli yhtenäisyyden perusteella. Eräs käytetyimmistä menetelmistä on Cronbachin alfa -kertoimen laskeminen. Jos kerroin jää alle viitearvon .60, täytyy summamuuttujan rakennetta korjata (Metsämuuronen, 2011, 544, 549).

Tässä tutkimuksessa valitussa kahdentoista komponentin mallissa alfakerroin jäi alle viitearvon kahdella komponentilla *liikunta itseisarvona* ($\alpha = .595$) ja *tasa-arvo ja hedonismi* ($\alpha = .520$), joten ne jätettiin ulos jatkokäsittelystä. Edellisen komponentin olisi voinut jättää pois myös sen takia, että se latautui vain kahdelle muuttujalle sen jälkeen, kun yksi muuttuja oli nimetty toissijaiselle komponentille sisällöllisin perustein. Jälkimmäisen taas olisi voinut jättää pois myös heikon tulkittavuuden perusteella. Muiden kymmenen komponentin Cronbachin alfa -kertoimet ylittivät viitearvon eli summamuuttujia voitiin pitää toimivina.

Osana Cronbachin alfan tarkastelua tulee arvioida yksittäisten muuttujien hyvyttä osana summamuuttujaa. Mikäli muuttujan poistaminen nostaisi alfakerrointa merkittävästi, tulee muuttujan poistamista harkita. Muuttujan alfaa heikentävä vaikutus saattaa johtua esimerkiksi pienestä varianssista, jolloin muuttuja ei ole tarpeeksi erotteleva. (Metsämuuronen, 2011, 549.) Tämän tutkimuksen aineistossa muuttujilla on lähes järjestään pieni varianssi, sillä vastaajat ovat käyttäneet korostetusti asteikon yläpäästä vastauksissaan. Tarkasteltaessa yksittäisten muuttujien poistamisen vaikutusta Cronbachin alfa -kertoimeen ei minkään muuttujan poistamiselle olisi saatu merkittävää parannusta aikaan, joten kaikki muuttujat otettiin mukaan summamuuttujiin.

Muuttujan hyvyttä summamuuttujan osana voidaan arvioida myös tarkastelemalla muuttujan korrelaatiota summamuuttujaan (*corrected item-total correlation*) – tällöin riittävän korrelaation alaraja on .20. (Metsämuuronen, 2011, 548.) Tarkasteltaessa yksittäisten muuttujien korrelaatiota summamuuttujaan, ylittivät kaikki korrelaatiot suositellun alarajan, joten myös sillä perusteella kaikki muuttujat voitiin pitää mukana summamuuttujia muodostettaessa.

Komponenttien nimeämiselle ei ole yksiselitteistä ohjetta; yleensä nimi annetaan voimakaimmat lataukset saaneiden muuttujien perusteella (Metsämuuronen, 2011, 657). Tässä tutkimuksessa summamuuttujat nimettiin niiden sisältämien arvo-osioiden kokonaisuuden perusteella. Nimissä käytettiin Schwartzin arvotyypin nimiä, mikäli tiettyä arvotyyppiin vastaavat arvo-osiot selkeästi kimppuuntuivat aineistossa. Jos summamuuttuja oli sisällöllisesti monitahoinen, annettiin kaksiosainen nimi. Tällaisia monitahoisia summamuuttujia olivat *itseohjautuvuus ja sosiaalisuus, valta ja suoriutuminen, perinteet ja luonto sekä liikunnallinen elämäntapa ja liikuntataidot*. Osalle summamuuttujista piti antaa moniosainen nimi informatiivisuuden vuoksi. Tällaisia muuttujia olivat *arjen turvallisuus ja liikunnan turvallisuus*. Summamuuttujien sisältöä käsitellään tarkemmin tulososiossa.

6.2.4 Pääkomponenttianalyysin tiivistelmä

Liikuntakasvatuksellisia arvoja mittaava aineisto ($n = 128$) koostuu 67 väittämästä, joihin on vastattu seitsemänportaisella Likert-asteikolla. Alkuperäisestä 130 havaintoyksiköstä poistettiin kaksi poikkeavaa havaintoyksikköä. Perusteena oli Likert-asteikollisten vastausten ristiriitaisuus verrattuna samalla kyselyllä annettuihin avoimiin vastauksiin.

Korrelaatiomatriisin perusteella useimpien muuttujien välinen korrelaatio saavuttaa kynnyksarvon .30 (Tabachnick & Fidell, 2013, 667) ja korkein korrelaatio .794 ei viittaa multikollineaarisuuteen ($>.90$) (Metsämuuronen, 2011, 645) eli korrelaatioiden perusteella aineisto sopii faktori- tai pääkomponenttianalyysiin. Otskokona 128 ei kuitenkaan ole riittävä, kun sitä vertaa yleisiin raja-arvoihin, kuten havainto-muuttujasuhteeseen 5:1 (kts. mm. Metsämuuronen 2011, 667). Analyysin tulokset ovat siis vain hyvin suuntaa antavia eikä niitä voida yleistää kuvaamaan perusjoukkoa.

Muuttujien normaalisuutta tutkittiin histogrammien sekä huipukkuuden ja vinouden arvojen avulla. Histogrammien mukaan useimmat muuttujien jakaumat olivat voimakkaasti vasemmalle vinoja eli vastaajat olivat käyttäneet vastauksissaan lähes pelkästään asteikon yläpäättä. Vinouden arvot vaihtelivat välillä -3.778 – 1.572 ja huipukkuuden arvot välillä -1.112 – 14.988 . Tarkasteltaessa vinouden ja huipukkuuden arvojen suhdetta niiden keskivirheisiin, vain 13 muuttujalla 67:sta suhdeluvut noudattivat viitearvoa $<|2|$ (Hotulainen, s.a.). Vinouden suhdeluku vaihteli välillä 0.332 – 17.654 ja huipukkuuden suhdeluku välillä 0.061 – 35.266 . Aineisto ei ole normaalisti jakautunut, joten analyysin tuloksia tulee arvioida kriittisesti.

Vastauksen saaminen tutkimuksen kahteen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen eli koulu-seurayhteistyön liikuntakasvatuksellisiin arvoihin sekä niiden yhtenevyyteen Schwartzin arvoteorian kanssa edellytti aineiston tiivistämistä faktorianalyysillä. Eksploratiivisen faktorianalyysin oletukset otoskoosta ja muuttujien normaalisuudesta (Metsämuuronen, 2011, 644–645; Nummenmaa, 2009, 155; Tabachnick & Fidell, 2013, 666) eivät kuitenkaan toteutuneet aineistossa, joten lopulliseksi analyysimenetelmäksi valittiin faktorianalyysiperheeseen kuuluva pääkomponenttianalyysi, joka ei oleta normaalisuutta muuttujilta (Metsämuuronen, 2011, 654). Analyysi suoritettiin SPSS-tilastoanalyysiohjelman versiolla 25.

Aineistolle suoritettiin alustava pääkomponenttianalyysi varimax-rotatiolla. Muuttujien välisen korrelaation riittävyys varmistettiin KMO-indeksillä (.747) sekä Bartlettin χ^2 -testillä

($p < .001$). Pääkomponenttianalyysi tuotti lähtökohtaisena ratkaisuna kuusitoista komponenttia, joiden kokonaisselitysosuus oli 74,6% varianssista. Kaiserin kriteerin mukaan ratkaisuun tulisi valita komponentit ominaisarvolla >1 , mutta pääkomponenttien ominaisarvojen käyrä eli Cattellin scree-testi näytti toimivammaksi määräksi kolmesta seitsemään komponenttia.

Pääkomponenttianalyysi suoritettiin uudelleen jokaiselle ratkaisulle, joissa komponenttien määrä oli 3–16. Ratkaisusta tarkasteltiin yksittäisten komponenttien sisällöllistä yhtenäisyyttä, alle kolmella muuttujalla määriteltujen komponenttien määrää, tuplalatauksen saaneita muuttujia sekä komponenttirakenteen ulkopuolelle jääviä muuttujia merkittävän latauksen raja-arvon ollessa $\lambda > .32$ (Tabachnick & Fidell, 2013, 702). Tavoitteena oli saada mukaan mahdollisimman monta selkeästi tulkittavaa komponenttia, jotta ratkaisun selitysvaima olisi mahdollisimman vahva.

Lopulliseen komponenttiratkaisuun otettiin kaksitoista komponenttia. Valittu komponenttimäärä mahdollisti jokaisen sisällöllisesti yhtenevän ja riittävän monelle muuttujalle latautuneen komponentin sisällyttämisen malliin. Komponenttimäärän kasvaessa alkoi muodostua yhdelle tai kahdelle muuttujalle latautuneita heikkoja komponentteja. Toisaalta komponenttien määrän vähentyessä ei päästy eroon kahdesta sisällöllisesti hajanaisesta komponentista vaan sen sijaan toimivat komponentit yhdistyivät sisällöllisesti kaksijakoisiksi komponenteiksi, mikä olisi tarkoittanut mallin selitysvaimen heikentymistä.

Komponenttien määrän valinnan jälkeen analyysi suoritettiin uudestaan promax-rotatiolla, sillä tutkimuksen aihepiirin takia komponenttien oletettiin korreloivan keskenään (Beavers ym., 2013, 11; Costello & Osborne, 2005, 3; Tabachnick & Fidell, 2013, 692, 699). Korrelointi tarkistettiin myös komponenttien korrelaatiomatriisista (Tabachnick & Fidell, 2013, 699), joka vahvisti korreloinnin, ja promax-rotatio valittiin lopulliseen analyysiin. Promax-rotation jälkeen mallista poistettiin kaksi muuttujaa, joille ei raja-arvon $\lambda > .32$ (Tabachnick & Fidell, 2013, 702) perusteella latautunut yksikään komponentti. Poistetut muuttujat olivat *noudattaa perusopetuksen opetussuunnitelmaa* ja *ottaa huomioon sukupuolten erilaiset tarpeet*. Muuttujien poistamisen jälkeen pääkomponenttianalyysi promax-rotatiolla suoritettiin uudestaan. Lopullisen kahdentoista komponentin mallin kokonaisselitysosuus oli 68,4% varianssista. Lopullinen rotatoitu komponenttimatriisi löytyy liitteistä (liite 4). Matriisitaulukossa on näkyvillä neljä tuplalatauksen saanutta muuttujaa, jotka nimettiin toissijaiselle komponentille sisällön yhtenevyyden perusteella.

Summamuuttujien laskemiseksi komponenteille tehtiin osioanalyysi, jossa reliabiliteettia arvioitiin Cronbachin alfa -kertoimen avulla. Alfakerroin jäi alle viitearvon $\alpha > .60$ (Metsämuuronen, 2011, 549) kahdella komponentilla *liikunta itseisarvona* ($\alpha = .595$) ja *tasa-arvo ja hedonismi* ($\alpha = .520$), joten ne jätettiin ulos jatkokäsittelystä. Muiden kymmenen komponentin Cronbachin alfa -kertoimet ylittivät viitearvon eli summamuuttujia voitiin pitää toimivina. Yksittäisten muuttujien poisjättäminen ei olisi nostanut merkittävästi alfa-kertoimia, joten kaikki muuttujat otettiin mukaan summamuuttujiin. Summamuuttujat nimettiin niiden sisältämien arvo-osioiden kokonaisuuden perusteella. Kaikki nimetyt summamuuttujat ja niiden alfa-kertoimet löytyvät taulukosta 3.

Taulukko 3. Summamuuttujat ja niiden alfa-kertoimet.

Komponentti	Summamuuttuja	Cronbachin alfa α
1	Itseohjautuvuus ja sosiaalisuus	.920
2	Valta ja suoriutuminen	.875
3	Perinteet ja luonto	.866
4	Terveys	.857
5	Virikkeisyys	.805
7	Liikunnallinen elämäntapa ja liikuntataidot	.757
8	Hedonismi	.796
9	Yhdenmukaisuus	.681
10	Arjen turvallisuus	.802
12	Liikunnan turvallisuus	.689
6	Liikunta itseisarvona (ei jatkoanalyysiin)	.595
11	Hedonismi ja tasa-arvo (ei jatkoanalyysiin)	.520

6.2.5 Korrelaatio ja ryhmien keskiarvo parametrittömillä testeillä

Kolmantena tutkimuskysymyksenä oli selvittää, vaikuttavatko demografiset tekijät koulu-seurayhteistyön arvoihin. Tutkimuksessa analysoitiin koulutus- ja työtaustan, sukupuolen ja iän vaikutusta arvotyyppien saamiin arvoihin. Mainitut tekijät olivat olleet tarkastelun kohteena myös aiemmissa tutkimuksissa.

Vinouden ja huipukkuuden arvojen suhteita keskivirheeseen tarkastelemalla (Hotulainen, s.a.) normaalijakautuneisuus toteutui neljällä summamuuttujalla: *kilpailu ja suoriutuminen*, *virikkeisyys*, *käytännön ympäristöturvallisuus* sekä *turvallisuus*. Histogrammien perusteella kuitenkin vain *kilpailu ja suoriutuminen* näytti jakautuneen normaalisti. Normaalijakautuneisuus ei toteutunut aineistossa, joten analyysimenetelmiksi valittiin parametrittömät testit, koska jatkoanalyysien tekemisestä johtuvaa vaatimusta saada muuttujia normaaliksi muuttajamuunnoksilla ei ollut.

Vastaajan iän ja arvojen välistä yhteyttä tutkittiin Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimen avulla. Spearmanin kerroin ei vaadi muuttujan jakaumalta normaalisuutta ja toisaalta normaalisti jakautuneissa muuttujissa Spearmanin kertoimella saa saman tuloksen kuin parametrisellä Pearsonin korrelaatiokertoimella (Reunamo, s.a.). Sukupuolten välisiä eroja tutkittiin käyttämällä parametritöntä Mann-Whitneyn U-testiä, joka analysoi keskiarvojen eron merkitsevyyttä kahden ryhmän välillä.

Koulutus- ja työtaustan yhteyttä arvohierarkiaan tutkittiin sekä liikunta- ja urheilualan että kasvatus- ja opetusalan osalta. Alan taustaa oli kysytty vastaajilta sekä työvuosien perusteella että suoritettuina koulutuksina. Liikunta- ja urheilualan taustasta muodostettiin dikotominen muuttuja sen mukaan, oliko vastaajalla liikunta- ja urheilualan kokemusta ylipäänsä vai ei. Muuttujaan yhdistettiin siis kaikki koulutus- ja työkokemus. Samalla tavalla muodostettiin dikotominen muuttuja myös kasvatus- ja opetusalan kokemuksesta. Viimeisenä vaiheena vastaajat luokiteltiin vielä neljään ryhmään sen perusteella, onko heillä vain jomman kumman alan kokemusta, molempien alojen kokemusta vai ei kummankaan alan kokemusta. Ryhmien välisiä eroja arvojen suhteen tutkittiin Kruskal-Wallis testillä. Lisäksi käytettiin Spearmanin järjestyskorrelaatiokerrointa vuosina ilmoitetun työkokemuksen ja arvohierarkian välisen yhteyden tutkimiseen.

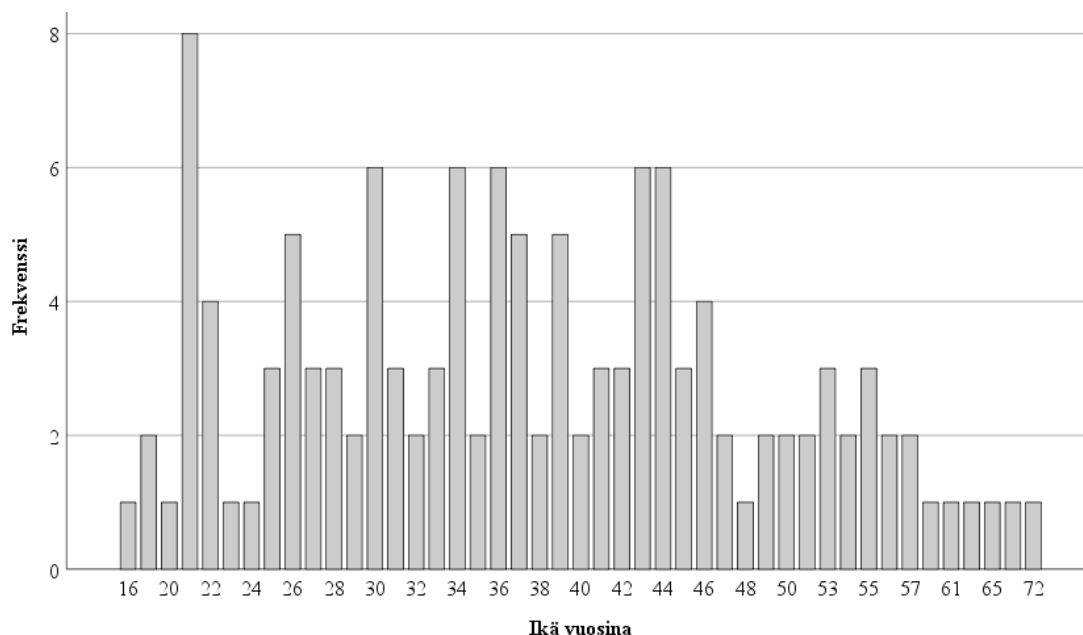
7 Tutkimustulokset ja niiden tulkintaa

Seuraavaksi esitellään tutkimukseen osallistujat sekä käsitellään varsinaisia tuloksia. Jokaisen tutkimusongelman vastaukselle on oma alalukunsa:

1. Mitkä ovat koulu-seurayhteistyön liikuntakasvatukselliset arvot? (7.2)
2. Vastaavatko arvot Schwartzin arvoteoriaa? (7.3)
3. Vaikuttavatko demografiset tekijät yksilön arvohierarkiaan? (7.4)

7.1 Tutkimukseen osallistujat

Aineisto koostuu 128 henkilöstä, joista 74 (57,8%) on miehiä ja 54 (42,2%) naisia. Iältään vastaajat olivat 16–72-vuotiaita. Tarkempi ikäjakauma näkyy kuviossa 5. Vastanneista työsäikäyviä on 98 (76,6%), opiskelijoita 15 (11,7%), eläkkeellä 6 (4,7%), hoito- tai vanhempainvapaalla 6 (4,7%), työttömänä 2 (1,6%) ja yksi (0,8%) ilmoitti elämäntilanteekseen olevansa naimisissa.

Kuvio 5. Vastaajien ikäjakauma.

Vastaajista vajaa kuudennes (15,6%) eli 20 henkilöä ilmoitti omaksi lajikseen jääkiekon. Seuraavaksi yleisimmät lajit ovat jalkapallo ja ultimate, jotka molemmat keräsivät 16 mainintaa eli kahdeksasosan (12,5%) vastaajista. Muita ilmoitettuja lajeja ovat amerikkalainen jalkapallo, cheerleading, frisbeegolf, golf, hiihto, hyppylajit, joukkuevoimistelu, freegym,

jousiammunta, judo, juoksu, kamppailulajit, karate, kaukalopallo, koripallo, käsipallo, lacrosse, lentopallo, maahockey, miekkailu, nyrkkeily, pesäpallo, pyöräily, ringette, ropeskiing, salibandy, sulkapallo, suunnistus, taitoluistelu, tanssi, tanssillinen voimistelu, voimistelu ja yleisurheilu.

Noin kolmannes (32,8%) vastaajista on ohjannut koulun toimintasuunnitelmaan sisältyvää liikuntaa, mikä voi tarkoittaa esimerkiksi koulun alaisia kerhoja. Kolme neljästä (75%) on ohjannut urheiluseuran tai muun yhdistyksen toimintaan kuulunutta liikuntaa. Yhdistyksen toimintaan kuuluva liikunta ei ole koulun toimintasuunnitelmassa, joten myös toiminnan tavoitteenasettelu tulee ulkoa. Noin joka viides vastaaja (19,5%) on ohjannut kouluilla liikuntaa, joka on muuta kunnan (nuoriso-, sivistys- ja vapaa-aikatoimi) järjestämää toimintaa. Lisäksi vastaajat nimesivät liikunnan muotoja, joita he eivät osanneet luokitella tietyn tahon alaisiksi. Tällaista toimintaa oli esimerkiksi urheiluakatemia valmennukset.

Yleisin ohjaustoiminnan muoto on lajiesittelyjen ohjaaminen liikuntatunneilla, jota on tehnyt 76 (59,4%) vastaajista. Myös liikuntapäivä ja muut tapahtumat sekä lajikerho ovat yleistä ohjattua toimintaa, niitä on ohjannut 47 (36,7%) vastaajaa. Koulupäivän yhteydessä pidettyjä lajiharjoituksia on ohjannut 29 (22,7%) vastaajista ja kilpailuja vetänyt 20 (15,6%). Vastaajista 14 (10,9%) on ohjannut yleisliikuntakerhoa ja kymmenen (7,8%) monilajikerhoa. Alkuopetuksen lakisääteistä aamupäivä- tai iltapäivätoimintaa on ohjannut kahdeksan (6,3%) kuten myös välituntiliikuntaa. Lisäksi ohjaustoiminnan muotoina mainittiin muun muassa erityislasten kerho, jalkapalloakatemia, koulun jääkiekkjoukkue ja koulujen lentopalloturnauksen tuomarointi.

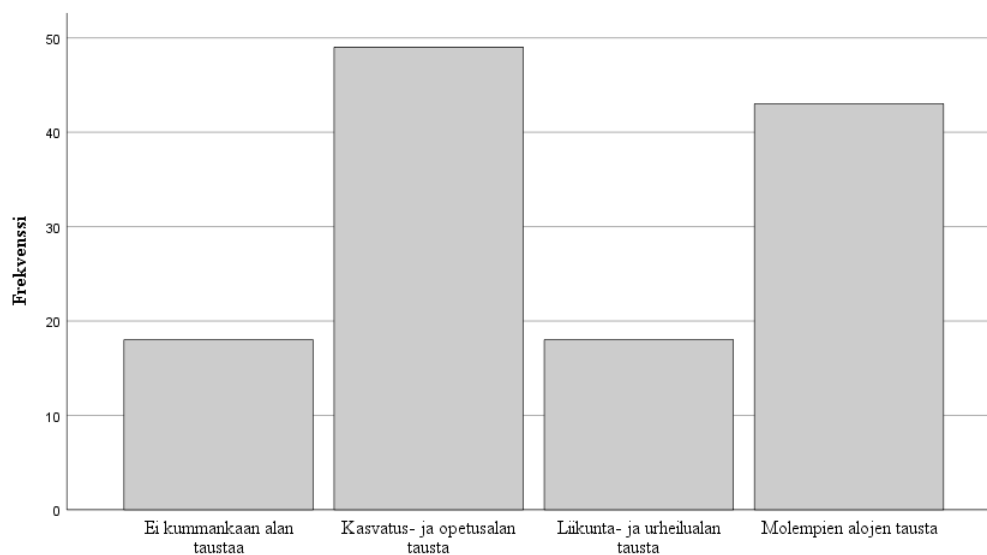
Vastaajista 92:llä (71,9%) on liikunta- ja urheilualan koulutus tai alan työkokemusta vähintään vuosi. Alan koulutukseksi lasketaan valmentajan ammatti- tai erikoisammattitutkinto, jokin muu toisen asteen koulutus sekä ammattikorkea- ja korkeakouluopinnot. Myös keskeneräiset opinnot lasketaan. I–III-tason valmentajakoulutuksia tai erillisiä liikunta- ja urheilualan kursseja ei tässä tutkimuksessa huomioida alan koulutuksena.

Liikunta- ja urheilualan työkokemusta korkeintaan viisi vuotta on 24 vastaajalla, mikä tarkoittaa noin neljännestä (26,1%) niistä vastaajista, joilla on alan työkokemusta. Alalla työskennelleistä joka kuudennella (17,4%) eli 16 vastaajalla on alan työkokemusta 25 vuotta tai enemmän. Pisin alan työura on yhteensä 45 vuotta.

Tutkimusjoukosta 61:lla (47,7%) on kasvatus- ja opetusalan koulutus tai alan työkokemusta vähintään vuosi. Kasvatus- ja opetusalan koulutukseksi lasketaan tässä tutkimuksessa toisen asteen koulutus sekä ammattikorkea- ja korkeakouluopinnot. Myös keskeneräiset opinnot lasketaan. Erillisiä kasvatus- ja opetusalan kursseja kuten kerhonohjaajakursseja ei tässä tutkimuksessa lasketa alan koulutukseksi.

Tyypillisesti kasvatus- ja opetusalan työkokemusta on kaksi vuotta. Joka viidennes alalla työskennellyt (19,7%) on kerryttänyt työkokemusta kaksi vuotta. Korkeintaan viisi vuotta työkokemusta oli 26 vastaajalla eli vajaalla puolella (42,6%) niistä vastaajista, joilla oli alan työkokemusta. Alalla työskennelleistä kymmenellä vastaajalla eli kuudesosalla (16,4%) oli työkokemusta 25 vuotta tai enemmän. Pisin kasvatus- ja opetusalan työura oli 31 vuotta.

Huomioitaessa kasvatus- ja opetusalan sekä liikunta- ja urheilualan päällekkäisyydet on molempien alojen kokemusta 43:lla (33,6%) eli kolmanneksella vastaajista. Pelkästään kasvatus- ja opetusalan kokemusta on 49:llä (38,3%) eli reilulla kolmanneksella ja pelkästään liikunta- ja urheilualan kokemusta 18:lla (14,1%) eli joka seitsemännellä. Vastaajista 18:lla ei ole kummankaan alan kokemusta. Vastaajien määrät jaoteltuna kasvatus- ja opetusalan sekä liikunta- ja urheilualan taustan perusteella on koottu kuvioon 6.

Kuvio 6. Vastaajien kasvatus- ja opetusalan sekä liikunta- ja urheilualan tausta.

7.2 Koulu-seurayhteistyön liikuntakasvatukselliset arvot

Vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka samaa mieltä he ovat siitä, että yksittäisten arvo-osioiden tulisi toimia koulun ohjatun liikunnan arvoina. Pääkomponenttianalyysin perusteella arvo-osioista muodostettiin liikuntakasvatuksellisia arvoja kuvaavat summamuuttujat. Summamuuttujat ovat keskiarvomuuttujia eli ne muodostuvat yksittäisten arvo-osioiden arvojen keskiarvoista. Summamuuttujien keskiarvot sijoittuvat välille 1–7. Mitä suurempi keskiarvo on, sitä suuremmassa määrin vastaajat ovat olleet samaa mieltä summamuuttujaan sisältyvien arvo-osioiden tärkeydestä koulun ohjatun liikunnan arvoina.

Taulukossa 4 on esitetty liikuntakasvatukselliset arvot ja niiden keskiarvot. Lisäksi taulukkoon on merkitty arvo-osiot, joista liikuntakasvatukselliset arvot koostuvat, ja niitä vastaavat Schwartzin arvotyypit. Taulukkoon on merkitty keskiarvo, mediaani eli keskiluku sekä keskihajonta kuvaamaan arvoja.

Taulukko 4. Liikuntakasvatukselliset arvot ja Schwartzin arvotyypit.

Schwartzin arvo	Mittarin arvo-osio	Keski-arvo	Mediaani	Keskihajonta
Hedonismi $\alpha=.796$		6.38	6.50	.68
hedonismi	Antaa oppilaille virkistystä	6.66	7	.70
	Tuottaa hauskuutta oppilaille	6.41	7	.81
	Tuottaa oppilaille mielihyvää	6.36	7	.86
	Opettaa nauttimaan elämästä	6.09	6	1.03
Liikunnallinen elämäntapa ja liikuntataidot $\alpha=.757$		6.30	6.40	.68
liikunnallinen elämäntapa	Kannustaa omaehtoiseen liikuntaan	6.62	7	.69
	Edistää elinikäistä liikuntaharrastusta	6.48	7	.78
	Kannustaa oppilaita koulumatkaliikuntaan	5.74	6	1.28
suoriutuminen	Luoda pohja monipuolisille liikuntataidoille	6.36	7	.92
	Opettaa motorisia perustaitoja	6.31	7	1.02
Itseohjautuvuus ja sosiaalisuus $\alpha=.920$		6.12	6.20	.71
hyväntahtoisuus	Opettaa erilaisuuden hyväksymistä	6.52	7	.72
	Edistää ryhmähenkeä	6.41	7	.84
	Kannustaa lähimmäisen auttamiseen	6.27	7	.92
	Vaalia yhdessä tekemisen perinnettä	6.23	6.5	.99
	Opettaa oppilaita rehellisyyteen	6.22	7	1.03
itseohjautuvuus	Kannustaa uuden oppimiseen	6.45	7	.85
	Kannustaa omiin valintoihin	6.16	6	.98
	Kannustaa asettamaan omia tavoitteita	6.09	6	1.04
	Opettaa itsenäiseen ajatteluun	6.08	6	.99
	Opettaa itsenäisyyteen	5.84	6	1.13
tasa-arvo (universalismi)	Edistää suvaitsevuutta ja monikulttuurisuutta	6.28	7	1.03
universalismi	Opettaa ihmisten välistä suvaitsevaisuutta	6.18	6	1.05
	Opettaa sosiaalista oikeudenmukaisuutta	5.91	6	1.21
	Opettaa ahkeruutta ja sisukkuutta	5.85	6	1.16
	Korostaa kansojen tasa-arvoisuutta	5.35	6	1.42
Yhdenmukaisuus $\alpha=.681$		5.95	6.00	.79
yhdenmukaisuus	Opettaa hyviä käytöstapoja	6.41	7	.79
	Opettaa kunnioittamaan ohjaajia	6.20	7	.98

	Kannustaa itsehillintään	6.08	6	.93
	Vaatia asianmukaisia liikuntavarusteita	5.12	5.5	1.58
Virikkeisyys $\alpha=.805$		5.73	5.83	.78
liikunnallinen elämäntapa	Ohjata oppilaita urheiluharrastuksiin	6.48	7	.90
virikkeisyys	Tarjota vaihtoehtoisia liikkumismalleja	6.14	6	.92
	Antaa oppilaille haasteita liikunnassa	5.91	6	.92
	Uskaltaa kokeilla voimakkaita kokemuksia tuottavia lajeja	5.43	6	1.23
	Ottaa opetukseen elämysliikuntaa	5.36	6	1.27
	Tarjota liikuntatuokioissa jännitystä	5.06	5	1.25
Terveys $\alpha=.857$		5.60	5.7	1.10
terveys (turvallisuus)	Edistää oppilaiden terveyttä	6.41	7	.92
	Parantaa oppilaiden kuntoa	5.81	6	1.30
	Tukea työkyvyn säilymistä aikuisena	5.45	6	1.52
	Ehkäistään aikuisiän sairauksilta	5.34	6	1.50
	Edesauttaa oppilaiden painonhallintaa	5.02	5	1.53
Liikunnan turvallisuus $\alpha=.689$		5.17	5.17	1.20
turvallisuus	Varmistaa liikuntatuokion turvallisuus	6.12	7	1.11
	Välttää riskialttiita liikkeitä	4.95	5	1.67
	Kertoo liikunnan vammautumisriskeistä	4.45	5	1.75
Perinteet ja luonto $\alpha=.866$		5.12	5.17	1.14
liikunnallinen elämäntapa	Kannustaa oppilaita luonnossa liikkumiseen	5.83	6	1.32
perinteet	Ohjata vuodenaikojen mukaiseen liikuntaan	5.45	6	1.40
	Ylläpitää perinteistä leikkikulttuuria	5.23	5	1.35
	Opettaa perinteisten suomalaislajien taito	4.73	5	1.58
	Kokeilla kansallisen kisailun perinnelajeja	4.32	4	1.56
universalismi	Opettaa luonnon kunnioittamista	5.18	5	1.62
Arjen turvallisuus .802		3.48	3.50	1.39
suoriutuminen	Varmistaa oppilaiden uimataito	4.38	4	1.82
turvallisuus	Huolehtia koulumatkojen ja välituntien turvallisuus	3.31	3	1.73
	Opettaa oppilaille liikennesääntöjä	3.21	3	1.69
perinteet	Opettaa marjojen ja sienien keruuta luonnossa	3.00	3	1.77
Valta ja suoriutuminen $\alpha=.875$		3.33	3.38	1.16
suoriutuminen	Kannustaa saavutuksiin elämässä	4.97	5	1.51
	Opettaa kilpaurheilun lajitekniikoita	4.37	4	1.78
	Kannustaa urheilumenestykseen	4.24	4	1.75
valta	Luoda kilpailuhenkeä	3.48	4	1.69
	Käyttää keskinäistä kilpailua opetuskeinon	3.13	3	1.74
	Antaa arviointi sosiaalisen vertailun perusteella	2.34	2	1.42
	Arvioida oppilaita saavutusten perusteella	2.32	2	1.56
	Luokitella oppilaat paremmuusjärjestykseen	1.80	1	1.18
Liikunta itseisarvona $\alpha=.595$ (ei jatkoanalyysiin)				
suoriutuminen	Tuottaa liikunnallista pääomaa (liikunnallisia kokemuksia)	6.66	7	.65
tasa-arvo (universalismi)	Saada kaikki mukaan liikkumaan	6.52	7	.98
Tasa-arvo ja hedonismi $\alpha=.520$ (ei jatkoanalyysiin)				
hedonismi	Tuottaa oppilaille liikkumisen iloa	6.91	7	.31
tasa-arvo	Kohdella oppilaita samanarvoisina	6.79	7	.53
(universalismi)	Kannustaa liikunnassa heikkoja	6.34	7	.86

Urheiluseuratoimijoiden mielestä koulu-seurayhteistyön liikuntakasvatuksellisista arvoista tärkeimpiä ovat *hedonismi* ($M = 6.38$), *liikunnallinen elämäntapa ja liikuntataidot* ($M = 6.30$) sekä *itseohjautuvuus ja sosiaalisuus* ($M = 6.12$). Yksittäisistä arvo-osioista tärkeimpinä pidetään *tuottaa oppilaille liikunnan iloa* ($M = 6.91$), *kohdella oppilaita samanarvoisina* ($M = 6.79$), *tuottaa liikunnallista pääomaa (liikunnallisia kokemuksia)* ($M = 6.66$) sekä *antaa oppilaille virkistystä* ($M = 6.66$).

Vähiten tärkeitä arvoja ovat *valta ja suoriutuminen* ($M = 3.33$) sekä *arjen turvallisuus* ($M = 3.48$). Kyseiset kaksi arvoa erottuvat selvästi joukosta, sillä kaikki muut arvot ovat keskiarvoiltaan myönteisen suhtautumisen puolella ($M > 4.00$). Yksittäisistä arvo-osioista vähiten tärkeinä ovat *luokitella oppilaat paremmuusjärjestykseen* ($M = 1.80$), *arvioida oppilaita saavutusten perusteella* ($M = 2.32$) sekä *antaa arviointi sosiaalisen vertailun perusteella* ($M = 2.34$).

Tärkeimpien arvojen kohdalla mediaani on useimmiten asteikon ääriarvo (7) ja keskihajonnat ovat pieniä, joten voidaan sanoa, että vastaajat ovat olleet hyvin yksimielisiä tärkeimpien arvojen tärkeydestä. Vähiten tärkeillä arvoilla keskihajonnat ovat suurempia, joten ne ovat jakaneet mielipiteitä enemmän kuin tärkeimmät arvot. Ero arvohierarkian kärjen sekä häntäpään välillä on selkeä, mutta hierarkia perättäisten arvojen väliset erot ovat paikoitellen hyvin pieniä. Arvohierarkiaa koskevia tuloksia ei voida yleistää käsittämään perusjoukkoa.

7.3 Liikuntakasvatuksellisten arvojen yhteys Schwartzin arvotyyppeihin

Arvomittarissa muuttujina olleet yksittäiset arvo-osiot ($n = 65$) edustavat Schwartzin (1992) kymmentä universaalia arvotyyppiä, turvallisuudesta erotettua terveyden arvotyyppiä, universalismista erotettua tasa-arvon arvotyyppiä tai liikunnallisen elämäntavan arvotyyppiä. Seuraavaksi tarkastellaan, miten nämä arvotyypit esiintyvät aineistossa analyysin perusteella muodostetuissa summamuuttujissa eli liikuntakasvatuksellisissa arvoissa.

Tarkastelussa käydään läpi myös analyysivaiheessa uudelleen nimetyt arvo-osiot. Kyseisille arvo-osioilla latautui pääkomponenttianalyysissä ensisijaisen komponenttilatauksen lisäksi myös toinen komponentti. Kun samalle muuttujalle latautuu useampi komponentti kynnysarvin ylittävällä latauksella, puhutaan tuplalatauksesta. Kaikki uudelleen nimetyt arvo-osiot olivat tuplalatautuneita, mutta kaikkia tuplalatautuneita arvo-osioita ei ole nimetty uudelleen. Uudelleennimeäminen on tehty sisällöllisin perustein, jotta summamuuttujien sisällöllinen yhtenevyys ja siten tulkittavuus paranisivat.

Liikuntakasvatuksellisista arvoista *hedonismi* koostuu kolmesta Schwartzin hedonismin arvotyyppiä vastaavasta arvo-osioista, joille kyseinen komponentti ensisijaisesti latautui. Lisäksi mukaan lisättiin analyysivaiheessa neljäs Schwartzin hedonismia edustava arvo-osio. Lopullisessa ratkaisussa tutkimusaineistosta noussut hedonismin arvo sisältää neljä viidestä Schwartzin hedonismin arvotyyppiä edustavasta arvo-osioista, joten vastaavuus on hyvä.

Liikunnallinen elämäntapa ja liikuntataidot koostuu kolmesta Ilmasen, Jaakkolan ja Matilaisen kehittämästä liikunnallisen elämäntavan arvo-osioista sekä kahdesta Schwartzin suoriutumista kuvaavasta arvo-osioista, jotka liittyvät liikuntataitoihin. Vaikka arvo koostuu kahdesta osasta, se muodostaa selkeän kokonaisuuden, joka erottuu muista aineistosta esiin nousevista arvoista. Arvon voidaan nähdä edustavan Ilmasen ym. alkuperäisen arvomittarin liikunnallisen elämäntavan arvotyyppiä.

Itseohjautuvuuden ja sosiaalisuuden arvo on sisällöllisesti yhdistelmä yksilön psyykkisiä kykyjä ja asenteita sekä prososiaalista toimintaa. Schwartzin arvotyypeistä sekä itseohjautuvuutta että hyvántahtoisuutta vastaavat kaikki viisi arvo-osiota sisältyvät tähän arvoon. Lisäksi neljä viidestä Schwartzin universalismin arvotyyppiä vastaavista arvo-osioista lukeutuu tähän arvoon, kun kaksi arvo-osiota siirrettiin mukaan analyysivaiheessa. Schwartzin universalismin tasa-arvoa vastaavista arvo-osioista mukana on yksi viidestä. Kokonaisuuteen *itseohjautuvuus ja sosiaalisuus* siis edustaa Schwartzin itseohjautuvuuden, hyvántahtoisuuden ja universalismin arvotyyppisiä, jotka sijoittuvat Schwartzin arvokehälle vierekkäin ja ovat toisiaan täydentäviä arvoja. Kokonaisuus kuvaa itsensä ylittämistä ja kasvua.

Yhdenmukaisuus koostuu neljästä Schwartzin yhdenmukaisuuden arvotyyppiä edustavasta arvo-osioista. Yksi liikunnallisen elämäntavan arvotyyppiä edustava arvo-osio analyysivaiheessa siirrettiin pois analyysivaiheesta. Aineistosta noussut yhdenmukaisuuden arvo vastaa hyvin Schwartzin yhdenmukaisuuden arvotyyppiä.

Virikkeisyys on niin ikään selkeästi nimensä mukaista Schwartzin arvotyyppiä vastaava arvo. Kaikki viisi Schwartzin virikkeisyyden arvotyyppiä vastaavaa arvo-osiota sisältyvät tähän arvoon. Lisäksi mukaan siirrettiin analyysivaiheessa yksi liikunnallisen elämäntavan arvotyyppiä kuvaava arvo-osio.

Terveys koostuu nimensä mukaisesti Schwartzin turvallisuuden arvotyyppistä irrotettua terveyden arvotyyppiä kuvaavista arvo-osioista. Kaikki terveyttä vastaavat arvo-osiot ovat mukana, kun viides arvo-osio siirrettiin mukaan analyysivaiheessa.

Liikunnan turvallisuus sisältää kolme Schwartzin turvallisuuden arvotyyppiä vastaavaa arvo-osiota. Loput kaksi Schwartzin turvallisuutta vastaavaa arvo-osiota sisältyvät *arjen turvallisuus* -arvoon, johon kuuluu myös yksi Schwartzin suoriutumisen arvotyyppiä sekä yksi perinteiden arvotyyppiä vastaava arvo-osio. Kokonaissisällön perusteella myös *arjen turvallisuus* edustaa Schwartzin arvotyypeistä ensisijaisesti turvallisuutta.

Perinteet ja luonto sisältää neljä viidestä Schwartzin perinteiden arvotyyppiä vastaavista arvo-osioista. Lisäksi arvoon kuuluvat kaksi muuta sisällöllisesti luontoon liittyvää arvo-osiota, jotka edustavat Schwartzin universalismin arvotyyppiä ja liikunnallisen elämäntavan arvotyyppiä. Yksi Schwartzin universalismia vastaava arvo-osio siirrettiin pois analyysivaiheessa. Schwartzin mallissa perinteet ja universalismi eivät ole toisilleen lähimpiä arvotyyppejä, sillä edellinen painottaa säilyttämistä ja jälkimmäinen korostaa enemmän kasvua ja muutosta, mutta molempien voidaan kuitenkin nähdä edistävän yhteisön tavoitteita. Ensisijaisesti *perinteet ja luonto* -arvo vastaa Schwartzin perinteiden arvotyyppiä

Valta ja suoriutuminen koostuu samannimisistä Schwartzin arvotyypeistä. Schwartzin vallan arvotyyppiä vastaavista arvo-osioista kaikki viisi kuuluvat tähän kokonaisuuteen. Schwartzin suoriutumisen arvotyyppiä kuvaavista arvoalueista mukana on kolme viidestä. Valta ja suoriutuminen ovat Schwartzin kehämallissa toisiaan täydentäviä arvotyyppejä, jotka edistävät yksilön etua ja edustavat itsensä korostamista. Molemmat arvotyypit keskittyvät sosiaalisen arvonannon saamiseen. Aineistosta esiin noussut *valta ja suoriutuminen* -arvo edustaa sekä Schwartzin vallan että suoriutumisen arvotyyppiä.

Liikunta itseisarvona ei päässyt jatkoanalyysiin asti. Jäljelle jäi vain yksi Schwartzin universalismin tasa-arvoa vastaava arvo-osio ja yksi Schwartzin suoriutumista vastaava arvo-osio, kun yksi universalismia kuvaava arvo-osio siirrettiin analyysivaiheessa pois.

Toinen karsittu arvo oli *tasa-arvo ja hedonismi*. Kokonaisuus sisälsi kaksi Schwartzin universalismin tasa-arvoa vastaavaa arvo-osiota sekä yhden Schwartzin hedonismia vastaavan arvo-osion, kun toinen Schwartzin hedonismia vastaava arvo-osio sekä Schwartzin universalismin terveyttä vastaava arvo-osio siirrettiin pois.

Kaiken kaikkiaan neljälle kymmenestä Schwartzin alkuperäisestä arvotyyppistä löytyy yksi selkeä vastaava arvo aineistosta. Nämä arvotyypit ovat hedonismi, yhdenmukaisuus, virikkeisyys ja perinteet, johon on lisätty luonto. Lisäksi vastaavuus teoreettisen lähtökohdan ja

aineistosta nousseiden arvojen välillä löytyy Schwartzin universalismin arvotyypistä johdetulle terveydelle sekä liikunnalliselle elämäntavalle, johon on lisätty liikuntataidot. Schwartzin turvallisuuden arvotyyppiä edustaa aineistossa kaksi arvoa: liikunnan turvallisuus ja arjen turvallisuus. Schwartzin arvotyypeistä valta ja suoriutuminen ovat tämän tutkimuksen aineistossa liittyneet yhteen samoin kuin itseohjautuvuus, hyväntahtoisuus ja universalismi. Kaikki alkuperäisen arvomittarin arvot ovat siis tunnistettavissa aineistosta, mutta hieman erilaisia painotuksin ja yhdistelmin.

7.4 Demografisten tekijöiden yhteys arvoihin

Iän ja liikuntakasvatuksellisten arvojen välistä yhteyttä tutkittiin Spearmanin järjestyskorrelaatiolla. Analyysin perusteella vastaajan iällä on tilastollisesti merkitsevä ($p < .05$) yhteys kahteen arvoon. *Perinteet ja luonto* korreloi positiivisesti vastaajan iän kanssa, $r_s = .184$, $n = 128$, $p < .038$, kuten myös *liikunnallinen elämäntapa ja liikuntataidot*, $r_s = .222$, $n = 128$, $p < .012$. Vanhemmat vastaajat pitävät siis kyseisiä arvoja keskimäärin tärkeämpinä koulun ohjatussa liikunnassa. Arvon ja iän keskinäinen vaikutus on kuitenkin mainittujen arvojen kohdalla vain 2,6 prosenttia ja 4,9 prosenttia, joten yhteyden vaikutus on vähäinen (Reunamo, s.a.).

Sukupuolten ja liikuntakasvatuksellisten arvojen välistä yhteyttä tutkittiin Mann-Whitneyn U-testillä. Analyysin perusteella sukupuolten välinen ero on tilastollisesti merkitsevä *yhdenmukaisuuden* tärkeudessa, $U(126) = 1562$, $Z = -2.116$, $p = .034$, $r = .187$, riskitason ollessa 95%. Miespuoliset vastaajat ($M = 6.08$, $n = 74$) pitivät yhdenmukaisuutta tärkeämpänä kuin naiset ($M = 5.78$, $n = 54$). Tuloksella on efektikoon $r = .187$ perusteella kuitenkin vain pieni vaikutus (Reunamo, s.a.).

Kasvatus- ja opetusalan sekä liikunta- ja urheilualan taustan yhteyttä arvoihin tutkittiin Kruskal-Wallis testillä. Analyysin perusteella kasvatus- ja opetusalan tai liikunta- ja urheilualan taustalla ei ollut vaikutusta arvoihin. Kruskal-Wallis testin tulos ei sallinut kaikkien arvojen kohdalla nollahypoteesin eli oletuksen siitä, että ryhmien välillä jakaumissa ei ole eroa. Työvuosien yhteyttä arvoihin tutkittiin Spearmanin järjestyskorrelaatiolla. Analyysin perusteella myöskään työkokemuksella ei havaittu olevan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä arvoihin.

Kaiken kaikkiaan tutkittujen demografisten tekijöiden eli iän, sukupuolen sekä kasvatus- ja opetusalan ja liikunta- ja urheilualan taustan yhteys arvoihin on heikko tilastollisen tarkastelun valossa tässä aineistossa. Tuloksia ei voi yleistää kuvaamaan perusjoukkoa.

8 Luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida reliabiliteetin ja validiteetin avulla. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa reliabiliteetti kuvaa mittauksen toistettavuutta ja validiteetti vastaa kysymykseen siitä, tutkittiinko haluttua ilmiötä. Validiteetti voidaan tarkastella ulkoisen tai sisäisen validiteetin näkökulmasta. Edellinen koskee tutkimuksen yleistettävyyttä ja jälkimmäinen käsitteiden käyttöä. (Metsämuuronen, 2011, 74.) Luotettavuuden kannalta keskeistä on kuvata tutkimusprosessin kaikki vaiheet tarkasti (Hirsjärvi ym., 2009, 232).

Tässä tutkimuksessa käytettiin sähköisellä kyselyllä kerättyä aineistoa. Kyselylomakkeen osana olevaa arvomittaria on ennen sen alkuperäistä käyttöönottoa pilotoitu Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisessä tiedekunnassa huhtikuussa 2010. Kohderyhmänä oli 88 ensimmäisen vuoden opiskelijaa. Pilottitutkimuksella haluttiin arvioida mittarin sopivuutta kohderyhmälle. Pilottitutkimuksen perusteella yksittäisiä arvo-osioita karsittiin siten, että jokaista arvoa kuvaamaan jäi viisi väittämää. Poikkeuksena suoriutuminen, jota kuvataan seitsemällä väittämällä. (Kyyrö, 2013, 49-53.) Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että samalla mittarilla on tehty aiempia tutkimuksia, joiden tuloksiin tämän tutkimuksen tuloksia voidaan suhteuttaa. Toisaalta tässä tutkimuksessa on aiemmista tutkimuksista poikkeava perusjoukko, mikä on saattanut vaikuttaa yksittäisten muuttujien toimivuuteen. Esimerkiksi opetussuunnitelman perusteita koskeva väite ei ole kovin toimiva urheiluseuran toimijoiden arvioidessa liikunnan arvoja. Toisaalta kyseinen väite tuli lopulta poistettua aineistosta, koska se ei komponenttilatausten perusteella löytänyt paikkaansa komponenttirakenteessa.

Koska perusjoukko vaihtui opettajaopiskelijoista urheiluseuratoimijoihin, tehtiin uusi pilottitutkimus mittarin toimivuuden varmistamiseksi. Pilottitutkimuksen mukaan vastaaminen kesti pisimmillään puolisen tuntia, jos vastaaja halusi kunnolla paneutua kysymyksiin. Pitkät kyselyt saattavat tuottaa haasteita keskittymiselle, varsinkin kun kaikki osiot ovat pakollisia. Vastauksia tarkastaessa ei kuitenkaan käynyt ilmi yhtään tapausta, jossa vastaaja olisi syötänyt saman arvon joka muuttujalle, vaan jokaisen vastaajan vastauksissa oli sisäistä vaihtelua.

Keskittymishaasteiden lisäksi kyselytutkimuksen riskitekijä on kysymysten ymmärrettävyys ja siihen liittyvä väärinymmärryksen mahdollisuus (Hirsjärvi ym., 2009, 195, 231–232). Vastaajia ei voi kontrolloida vastaustilanteessa, joten varmistavat toimenpiteet on tehtävä

etukäteen. Jotta vastaajat ymmärtäisivät kysymykset mahdollisimman samalla tavalla ja tutkimuksen validius kohentuisi avainkäsite *arvo* oli määritelty lomakkeelle seuraavasti:

Tässä tutkimuksessa arvoilla tarkoitetaan hyviä asioita, joita ihmiset joko yksin tai ryhmänä tavoittelevat tai joita heidän tulisi tavoitella. Esimerkiksi terveys on arvo, jota monet tavoittelevat tekemällä elämässään erilaisia valintoja.

Käsitteiden auki selittämisestä huolimatta ei voi ikinä olla täysin varma, ymmärtävätkö vastaajat käsitteet samalla tavalla. Toisaalta taas ei voida olla täysin varma, ymmärtääkö aineistoa analysoiva tutkija vastaukset, kuten vastaaja ne tarkoitti. Analyysissä kyse on lopulta tutkijan omasta tulkinnasta.

Kyselylomake on anonyymimpi kuin haastattelu, mutta kerätessä aineistoa pieniltä lajiryhmisöiltä tutkijan olisi mahdollista tunnistaa yksittäisiä ihmisiä taustatietojen perusteella. Voi olla mahdollista, että tunnistamisen mahdollisuus on vaikuttanut joidenkin vastaajien vastauksiin, vaikka kyselyn saatetekstissä sanottiin, ettei vastauksia yhdistetä yksittäisiin vastaajiin.

Aineiston keruuseen liittyvien haasteiden lisäksi haasteita on aiheuttanut lopullisen aineiston pieni koko ($n = 128$), joka ei täytä faktori- tai komponenttianalyysimenetelmälle asetettuja yleisiä oletuksia otoskoosta. Aineiston pieni koko on mahdollisesti syynä myös normaalisuuden heikkoon toteutumiseen aineistossa. On kuitenkin muistettava, että tilastotiede ja arkitodellisuus ovat aina ristiriidassa keskenään. Merkittävän brittiläisen tilastotieteilijät George Boxin mukaan mallien ei tarvitse olla tosia, kunhan ne ovat hyödyllisiä. Hyödyllisyyden ainoana kriteerinä voidaan pitää sitä, ettei malli ole täysin väärä (*grossly wrong*). (Box, 1979, 2.)

Tabachnick ja Fidell esittävät, että faktorianalyysin, johon pääkomponenttianalyysikin voidaan rinnastaa, oletuksia ei tule tulkita liian tiukasti, kun kyseessä on silkkä tavoite tutkia dataa. Faktorianalyysiä on heidän mukaansa ensisijaisesti käytetty työkaluna muuttujien määrän vähentämiseen sekä korrelaatioiden tutkimiseen muuttujien kesken. (Tabachnick & Fidell, 2013, 664.) Tilastollisessa tutkimuksessa tärkeää on tiedostaa analyysille asetetut oletukset, tutkia niiden toteutuminen omassa aineistossa, tehdä mahdolliset korjaukset sekä tulkita tulokset olosuhteet huomioon ottaen. Oleellista on raportoida tarkasti analyysin kaikki vaiheet, jotta lukija voi myös itse arvioida tutkimuksen luotettavuutta annetun tiedon valossa.

Aineiston oletusten arvioimisen lisäksi faktori- ja pääkomponenttianalyysille kriittistä on lopullisen mallin valitseminen ja tulkinta. Kuten aineiston analyysin yhteydessä todettiin, ei ole yksimielisyyttä sille, olisiko epäselvässä tilanteessa parempi valita liian suuri vain liian pieni määrä faktoreita. Mikäli tutkija on kiinnostunut käyttämään vain todistettavasti luotettavia faktoreita, tulee säilyttää pienin mahdollinen faktoreiden määrä (Tabachnick & Fidell, 2013, 699). Tässä tutkimuksessa kallistuttiin valitsemaan suuremman komponenttimäärän malli, sillä kiinnostus kohdistui ensisijaisesti siihen, millaisia arvoja aineistosta nousee. Aineistosta nousseita arvoja peilattiin teoreettiseen taustaan vasta toissijaisesti.

Ylipäänsä luotettavia komponentteja on haastava pitää tavoitteena, kun mittaria käytetään aiemmista tutkimuksista poikkeavan kohderyhmän tutkimiseen. Aiemmissa tutkimuksissa kohderyhmä on ollut suhteellisen homogeeninen, sillä ryhmä on käsittänyt opetusalan opiskelijoita. Tässä tutkimuksessa kohderyhmää yhdistää vain se, että he ovat joskus käyneet ohjaamassa liikuntaa koulussa. On tiedossa, että aineistot, jotka eroavat toisistaan esimerkiksi sosioekonomisen statuksen perusteella, saattavat tuottaa eri faktorit tai komponentit (Tabachnick & Fidell, 2013, 665). Tästä syystä oli parempi asettaa tavoitteeksi mahdollisimman tarkasti aineistoa kuvaavan komponenttimallin löytämisen.

Tabachnick ja Fidell listaavat faktorin tai pääkomponentin tulkinnan kannalta oleellisiksi seikoiksi toistettavuuden, käytettävyyden ja kompleksisuuden. Toistettava faktori tai komponentti on mahdollista löytää myös eri ajankohtana ja eri ryhmän yhteydessä. Käytettävä faktori tai komponentti tarjoaa hyödyllisen lisän tutkimusalueen tieteelliseen ajatteluun ja löytää paikkansa ilmiön ”selitysten” hierarkiassa. Sopivasti kompleksinen faktori tai komponentti on kiehtova mutta edelleen tulkittavissa. (Tabachnick & Fidell, 2013, 702.) On vaikea sanoa, ovatko tästä aineistosta löydetty komponentit toistettavia. Toistettavuus saattaa olla mahdollinen, mikäli kohteena oleva konteksti pysyy samana eli koulu-seurayhteistyönä. Jos lähdetäisiin tutkimaan puhtaasti urheiluseurakulttuurin arvoja, todennäköisesti mittaria tulisi muokata enemmän ja erilaiset arvot nousisivat esiin. Toisaalta tästä aineistosta nousi esille myös komponentteja, jotka vastasivat lähes yksi yhteen koulun liikunnan opetusta koskevien arvotutkimusten tuloksia ja samalla teoreettista viitekehystä.

Käytettävyyden suhteen aineistosta nousi esille ennalta odottamattomia komponentteja, jotka kuitenkin löysivät paikkansa kokonaisuudessa. Esimerkiksi *arjen turvallisuus* oli tällainen uusi ja odottamaton komponentti. *Arjen turvallisuus* tarkoittaa tietoja ja taitoja, jotka

voivat ehkäistä onnettomuuden kuten liikenneonnettomuuden, hukkumisen tai sienimyrkytyksen arjessa.

Kompleksisuuden suhteen huomionarvoista on se, että aika moni muuttuja korreloi useamman komponentin kanssa eli sai useamman kynnysarvon ylittävän latauksen. Tämä tarkoittaa sitä, että komponenttirakenne ei ole kovin vakaa ja muuttujien väliset yhteydet eivät ole aivan selkeitä. Toisaalta on otettava huomioon, että kynnysarvo $\lambda > .32$ on vielä suhteellisen matala. Matalat lataukset voidaan ottaa mukaan faktoreiden tulkitsemiseksi, jos aineiston arvot ovat homogeenisiä. Kynnysarvon valinta on siis tutkijan oman harkinnan varassa. (Tabachnick & Fidell, 2013, 702.) Tämän tutkimuksen aineistolla komponenttirakenne olisi selkeämpi, jos kynnysarvoksi olisi asettanut esimerkiksi $\lambda > .50$, mutta tavoitteena oli saada mukaan malliin mahdollisimman monta muuttujaa, jotta malli kuvaisi aineistoa mahdollisimman tarkasti.

Komponenttimallin kompleksisuuteen reagoitiin nimeämällä neljä muuttujaa niiden toissijaiselle komponentille sisällöllisin perustein. Suurinta osaa tuplalatautuneista muuttujista ei kuitenkaan nimetty uudelleen toissijaiselle komponentille. Ensisijainen tavoite oli ymmärtää syy syntyneelle rakenteelle ja löytää yhteinen käsite ensisilmäyksellä hajanaisille komponenteille. Edellä mainittu *arjen turvallisuus* sopii esimerkiksi myös tähän.

Kompleksisuudesta saattaa löytyä selitys myös niille kahdelle komponentille, jotka lopulta jouduttiin jättämään pois jatkoanalyysistä. Jos analyysissä on mukana useita eri tavalla kompleksisia muuttujia, samalla lailla kompleksiset muuttujat saattavat kimppuuntua. Tällöin syntyy komponentti, jonka muuttujat eivät ole kyseisellä komponentilla sisällöllisen yhtenevyyden takia vaan kompleksisuuksien yhtenevyyksien takia. (Tabachnick & Fidell, 2013, 665.) Kun tarkastelee aineiston kahta ongelmallista komponenttia tarkemmin huomaa, että niiden sisältämät muuttujat ovat kaikki saaneet hyvin korkeita havaintoarvoja. Voi siis olla, että muuttujat ovat päätyneet samalle komponentille siksi, että niillä kaikilla on samankaltainen häviävän pieni varianssi.

Kuten jo aiemmin on todettu, tämän tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä perusjoukkoon. Ylipäänsä perusjoukkoa on vaikea hahmottaa, koska seurakentästä ei ole olemassa systemaattisesti rakennettua tietopohjaa (Lehtonen & Hakonen, 2013, 7). Yhdistysrekisterissä oli vuonna 2018 noin 14 000 toimivaa liikunta- ja urheiluseuraa. Kuntien liikuntaviranhaltijoille vuonna 2012 lähetetyn kyselyn perusteella seurojen määräksi saatiin noin 9000.

(Koski, 2013, 25.) Kun jo pelkkä seurojen lukumäärän arviointi tuottaa haasteita, on vaikea arvioida, millainen on koulu-seurayhteistyötä tekevien perusjoukko. Koulu-seurayhteistyötä saattavat tehdä juniorivalmentajat, erilliset kerhonohjaajat, hallituksen jäsenet tai oikeastaan kuka tahansa seura-aktiivi.

Voidaan joka tapauksessa todeta, että 128 on marginaalinen otos perusjoukosta ja otoskoko se on liian pieni kunnolliseen tilastolliseen analyysiin. Lisäksi otoksen vastaajien lajikirjo, joka painottuu vahvasti jalkapalloon, jääkiekkoon ja ultimateen, tuskin vastaa perusjoukkoa, vaikka kaksi ensinnä mainittua lajia ovatkin rekisteröidyiltä harrastajamääriltään Suomen suurimpia.

Myöskään tutkimusjoukon ikäjakauma ei välttämättä vastaa perusjoukon ikäjakaumaa. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskuksen (KIHU) vuonna 2018 julkaiseman raportin mukaan vuonna vapaaehtoistyöhön osallistuminen on yleisintä 35–44-vuotiailla, joista neljännes (25,4%) tekee vapaaehtoistyötä ja kuudennes (16,1%) on mukana seuratoiminnoissa (Aarresola ym., 2018 30). Tämän tutkimuksen ikäjakauma painottuu nuorempaan ikäluokkaan. Toisaalta nuorempiin painottuva ikäjakauma sopii yhteen Vallin havaintoon siitä, että verkkokyselyyn vastaavat lähinnä 15–25-vuotiaat. Valli on havainnut myös, että ammattitausta vaikuttaa aktiivisuuteen vastata verkkokyselyihin: insinöörit vastaavat hanakammin kuin opettajat. (Valli, 2018b, 120.)

9 Pohdintaa

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella koulu-seurayhteistyön liikuntakasvatuksellisia arvoja urheiluseurojen näkökulmasta. Koulu-seurayhteistyöllä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa urheiluseuroissa toimivien henkilöiden kouluissa ohjaamaa liikuntaa. Urheiluseuran näkökulmaa edustavat kouluissa liikuntaa ohjaavat seuran toimijat. Seurojen ohjaama liikunta nähdään opetussuunnitelman säätelemästä koulun liikunnanopetuksesta eli koululiikunnasta osittain erillisenä koulun ohjattuna liikuntana. Kuitenkin koulun ohjattu liikunta on koulussa tapahtuvana toimintana osa koulun kulttuuria. On siis tärkeää hahmottaa, miten tämä toiminta on linjassa liikunnanopetuksen sekä opettajien näkemysten kanssa. Kouluissa liikuntaa ohjaavat seuran toimijat edustavat myös oman seuransa sekä laajemmin suomalaista liikunta- ja urheilukulttuuria. On siis myös tärkeää huomioida, miten toiminta näyttäytyy suhteessa niihin. Seuraavaksi tarkastellaan tämän tutkimuksen tuloksia suhteessa aiempiin tuloksiin sekä teoreettiseen viitekehykseen.

Tutkimusaineiston perusteella koulu-seurayhteistyön eli tässä tapauksessa urheiluseurojen kouluissa ohjaaman liikunnan tärkeimmät liikuntakasvatukselliset arvot ovat urheiluseurojen *hedonismi, liikunnallinen elämäntapa ja liikuntataidot* sekä *itseohjautuvuus ja sosiaalisuus*. Vähiten tärkeitä arvoja ovat *valta ja suoriutuminen* sekä *arjen turvallisuus*. Muita aineistosta esille nousseita arvoja ovat *yhdenmukaisuus, virikkeisyys, terveys, liikunnan turvallisuus* sekä *perinteet ja luonto*. Tärkeimmistä arvoista ollaan yksimielisempiä kuin vähiten tärkeitä. Yksittäisistä arvo-osioista tärkeimpiä ovat *tuottaa oppilaille liikunnan iloa, kohdella oppilaita samanarvoisina, tuottaa liikunnallista pääomaa (liikunnallisia kokemuksia) sekä antaa oppilaille virkistystä*. Vähiten tärkeitä arvo-osioita puolestaan ovat *luokitella oppilaat paremmuusjärjestykseen, arvioida oppilaita saavutusten perusteella* sekä *antaa arviointi sosiaalisen vertailun perusteella*.

Tulokset vastaavat samasta aineistosta aiemmin analysoituja avoimia vastauksia, joiden mukaan tärkeimmät liikuntakasvatukselliset arvot ovat *sosiaalisuus, liikunnan ilo, liikunnallinen elämäntapa* sekä *virikkeisyys* ja vähiten tärkeät *kilpailu, perinteet* sekä *luonto* (Pursiainen, 2018, 31). Tulokset vastaavat pääpiirteissään myös Ilmasen ym. (2010) alkuperäistutkimuksen tuloksia opettajien tärkeimmistä liikuntakasvatuksellisista arvoista sekä sen pohjalta kehitettyä arvomittaria käyttäneiden muiden tutkimusten (Kangas & Kyllönen, 2011;

Ahokas & Autio, 2012; Kyyrö, 2013; Kääntä & Lehikoinen, 2015) tuloksia opettajaopiskelijoiden tärkeimmistä liikuntakasvatuksellisia arvoista. Tutkimuksissa esiin nousseet liikuntakasvatukselliset arvohierarkiat on koottu taulukkoon 5.

Taulukko 5. Liikuntakasvatukselliset arvohierarkiat eri tutkimuksissa.

	Pursiainen (2019)	Ilmanen ym. (2010)	Kangas & Kyllönen (2011)	Ahokas & Autio (2012)	Kyyrö (2013)	Kääntä & Lehikoinen (2015)
1	Hedonismi	Ilo, virkistys, nautinto	Liikunnan ilo	Hedonismi	Hedonismi	Hedonismi
2	Liikunnallinen elämäntapa ja liikuntataidot	Tasa-arvo, oikeudenmukai- suus	Liikunnallinen elämäntapa	Tasa-arvo	Tasa-arvo	Hyväntahtoi- suus
3	Itseohjautuvuus ja sosiaalisuus	Sosiaalisuus	Sosiaalisuus ja suvaitsevaisuus	Aktiivisuuteen kannustaminen	Liikunnallinen elämäntapa	Yhdenmukai- suus
4	Yhdenmukai- suus	Terveys, hyvin- vointi ja kunto	Terveys ja kunto	Sosiaalisuus	Hyväntahtoi- suus	Itseohjautuvuus
5	Virikkeisyys	Liikunnallinen elämäntapa	Tasa-arvo ja oikeudenmukai- suus	Terveys	Itseohjautuvuus	Virikkeisyys
6	Terveys	Liikuntataitojen oppiminen	Perinteet	Itseohjautuvuus	Suoriutuminen	Universalismi
7	Liikunnan turvallisuus	Turvallisuus	Elämyksellisyys	Universalismi	Terveys	Valta
8	Perinteet ja luonto	Muu	Autonomia	Vaihtelunhalu	Universalismi	Kokonaisvaltai- nen hyvinvointi
9	Arjen turvalli- suus		Turvallisuus	Yhdenmukai- suus	Virikkeisyys	Turvallisuus
10	Valta ja suoriu- tuminen		Käyttäytyminen	Saavutukset	Yhdenmukai- suus	Perinteet
11			Kilpailu	Perinteiden säilyttäminen	Perinteet	Suoriutuminen
12				Turvallisuus	Turvallisuus	
13				Kilpailu	Valta	

Liikunnan ilo tai hedonismi ylipäänsä on kaikissa Ilmanen ym. (2010) alkuperäistutkimuk-
sen piiriin kuuluvissa tutkimuksissa tärkein liikuntakasvatuksellinen arvo – niin tässäkin tut-
kimuksessa. Tärkeimpien arvojen joukkoon kuuluvat myös erilaiset sosiaalisuuteen liittyvät
arvot, joita on eri tutkimuksissa nimetty eri tavoin: tasa-arvo, oikeudenmukaisuus, suvaitse-
vaisuus ja hyväntahtoisuus. Useimmissa tutkimuksissa myös liikunnallinen elämäntapa tai
siihen verrattavissa oleva aktiivisuuteen kannustaminen kuuluu liikuntakasvatuksellisen ar-
vohierarkian kärkipäähän. Yhtä lailla yhdenmukainen on arvohierarkian häntäpää: perinteet,
turvallisuus sekä osittain päällekkäiset valta, kilpailu, saavutukset ja suoriutuminen. Erot
tutkimusten tulosten välille muodostuvat lähinnä hierarkian keskivaiheille sijoittuvien arvo-
jen keskinäisen järjestyksen eroista, mikä osaltaan vahvistaa Puohiniemen (2006) tuloksia

arvohierarkian ääripäiden pysyvyydestä. Kyseessä ei kuitenkaan ole Puohiniemen tapaan havainto arvojen ajallisesta pysyvyydestä vaan ennemminkin päätelmä siitä, että tietyssä kontekstissa tietyt arvot ovat selkeästi tärkeitä tai selkeästi ei tärkeitä. Tulosten perusteella näyttäisi vallitsevan yksimielisyys ainakin siitä, että liikunnan ilon tulisi olla ensisijainen koulun liikuntaa toimintaa ohjaava periaate riippumatta siitä, kysytäänkö asiaa koulun liikuntaa ohjaavilta seuratoimijoilta, opettajilta (kts. mm. Ilmanen ym., 2010; Kangas & Kylönen, 2011; Virkkunen, 2011) vai lapsilta ja nuorilta itseltään (Aira ym., 2013; Haanpää ym., 2012; Koski & Hirvensalo, 2019; Lyyra ym., 2019; Tiirikainen & Konu, 2013; Vanttaja ym., 2017).

Kotimaisessa tutkimuksessa positiiviset tunnekokemukset ja sosiaalisuuteen liittyvät asenteet ja taidot ovat vankasti arvohierarkian yläpäässä. Sen sijaan kansainvälisessä vertailussa sosiaalinen vastuu nimenomaan jakoi mielipiteitä (Curtner-Smith ja Meek, 2000). Olisi kiinnostavaa selvittää laajemmin kulttuurien välisiä eroja. Ei vain siltä kannalta, mitkä arvot koetaan tärkeimmiksi, vaan myös siltä kannalta, mitkä arvot jakavat mielipiteitä.

Kaiken kaikkiaan tämän tutkimuksen perusteella koulussa liikuntaa ohjaavien seuratoimijoiden liikuntakasvatuksellinen arvopohja on samankaltainen kuin opettajilla eli positiivisiin tunnekokemuksiin ja sosiaalisiin tavoitteisiin painottuva. Tämän tutkimusten tulosten vertaaminen aiempiin tutkimuksiin ei tue Ilmanen ym. (2010) havaintoa, jonka mukaan opettajat painottavat selvästi enemmän kasvatuksellisia arvoja ja liikunnallista elämäntapaa ja seura-toimijat tuovat korostetusti esille liikuntataitojen tärkeyden. Käsitystä liikunta- ja urheilualan sekä kasvatus- ja opetusalan yhtenevästä arvopohjasta tukee myös se seikka, että tämän tutkimuksen tulosten perusteella kummankaan alan tausta ollut yhteydessä arvohierarkiaan. Aiemmista koululiikunnan arvoja käsittelevistä tutkimuksista vain yksi (Kyyrö, 2013) oli löytänyt urheilualan koulutustaustan yhteyden tärkeimmiksi koettuihin arvoihin.

Tulosten perusteella urheiluseurojen koulussa ohjaama liikunta istuu hyvin myös opetushallituksen linjaamaan perusopetuksen yleiseen arvoperustaan, jossa keskeistä on kannustava kasvuympäristö sekä toisten huomioiminen (OPH, 2014, 15–16). Tulosten perusteella koulu-seurayhteistyö vastaa uusimpien opetushallituksen antamien perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmien perusteiden liikunnan osioita kokonaisuudessaan kiitettävästi. Sekä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet vuodelta 2014 että lukion opetussuunnitelman perusteet vuosilta 2015 ja 2019 nostavat heti oppiaineen kuvauksessa liikunnan tehtäväksi positiiviset kokemukset, liikunnan ilon ja onnistumiset, sekä liikunnallisen elämäntavan ja

fyysisen aktiivisuuden (OPH, 2014; OPH 2015; OPH 2019), joka korostuu myös ammatillisten perustutkintojen perusteissa liikuntakurssien tavoitteena (OPH, 2017).

Verrattaessa tämän tutkimuksen tuloksia aiempiin tutkimuksiin seuratoimijoiden arvoista on otettava huomioon, että toiminnan konteksti on vaihtunut. Aiemmissa tutkimuksissa seuratoimijoiden arvopohja tulee ymmärtää suhteessa liikunta- tai urheiluseuran omaan toimintakulttuuriin. Tässä tutkimuksessa seuran toimintakulttuuri vaikuttaa taustalla, mutta itse liikunta tapahtuu enemmän osana koulun toimintakulttuuria. Ilmanen ym. (2010) mukaan lasten ja nuorten urheiluseuratoiminnan tärkeitä arvoja ovat terveys, hyvinvointi ja kunto, ilo, virkistys ja nautinto sekä sosiaalisuus. Erona tämän tutkimuksen tuloksiin liikuntataitojen oppiminen oli selvästi tärkeimmäksi koettu arvo ja liikunnallinen elämäntapa taas – vaikka tärkeä olikin – selvästi vähemmän tärkeä. Tämän tutkimusten tuloksissa liikunnalliseen elämäntapaan liittyvien arvo-osioiden ja liikuntataitoihin liittyvien arvo-osioiden keskinäinen tärkeysjärjestys oli päinvastainen – vaikkakaan ero ei ole suuri. Tuloksista voisi vetää mahdollisen johtopäätöksen, että koulun tehtävänä pidetään kasvattamista yleiseen fyysiseen aktiivisuuteen, kun taas seuran tehtävänä nähdään liikunnallisuuden jalostaminen urheilijuuksi.

Kiinnostava havainto on, että muun maalaisessa tutkimuksessa opettajat korostavat erityisesti liikuntataitojen oppimista (Kulinna ym., 2010; Placek ym., 1995). Toisaalta on huomioitava kyseiset tutkimukset koskevat liikunnanopettajaopiskelijoita. On mahdollista, että alalle hakeutuu paljon vahvalla liikunta- jopa kilpaurheilijataustalla varustettuja nuoria, jotka ovat vielä kiinni omassa urheilijuudessaan. Tätä tulkintaa tukee se seikka, että samaisissa tutkimuksissa liikuntataitojen oppimisen lisäksi myös fyysinen kunto koettiin erityisen tärkeäksi liikunnanopetuksen tavoitteeksi (Kulinna ym., 2010; Placek ym., 1995).

Studen (2014) tutkimuksen perusteella juniorivalmentajien tärkeimmät arvot ovat sosiaalisuuteen liittyviä (yhteiskunnallinen huolenpito, välittäminen, suvaitsevaisuus), sekä yhdenmukaisuuteen liittyviä (sääntöjen noudattaminen, ihmisten kohtelevinen hyvin) Vähiten tärkeitä arvoja ovat turvallisuus, perinteet, luonnon suojeleminen ja valta. Erona tämän tutkimuksen tuloksiin liikunnallinen elämäntapa ei ollut mukana Studen arvomittarissa ja itseohjautuvuus sijoittui juniorivalmentajien arvohierarkiassa vasta yhdenmukaisuuden, virikkeisyyden ja suoriutumisen jälkeen. Tulosten voisi tulkita antavan varovaisia viitteitä siitä, että koulukulttuurissa liikunnalla – kuten muullakin toiminnalla – halutaan erityisesti kasvattaa

lapsia ja nuoria omatoimisuuteen, mutta seurakulttuurissa tärkeämpää on toimia ryhmän mukana ja valmentajien ohjeiden mukaisesti.

On ymmärrettävää, että seurakulttuurissa korostuu yhdenmukaisuus. Jo suomalaisen urheilun perinteinen eetos *urheilun hyvä kertomus* on perustunut vahvasti sosiaaliselle kontrollille, jolla on tavoiteltu erinäisiä kasvatuksellisia tavoitteita kuten raittiutta ja kestävyyttä (Ilmanen, 2012). Yhdenmukaisuus on itsehillintää, jolla halutaan varmistaa ryhmän sujuva toiminta (Schwartz, 1992). Joukkueurheilussa ryhmän yhteistoiminnan hiominen huippuunsa on keskeisessä osassa toimintaa. Urheilusuorituksen kannalta ensiarvoisen tärkeää, että kentällä ei sooloilla vaan pelataan yhdessä joukkueena. Yhdenmukaisuus korostaa myös auktoriteetin kunnioittamista (Schwartz, 1992), mikä urheiluseuran tapauksessa tarkoittaa valmentajaa. Valmentaja voi monille olla opettajia ja jopa omia vanhempia tärkeämpi auktoriteetti, jota ei kyseenalaisteta.

Ajatusta koulun liikunnan itseohjautuvuuden korostumisesta suhteessa yhdenmukaisuuteen tukee se, että aiemmissa opettajaopiskelijoiden arvoja koskevissa tutkimuksissa yhdenmukaisuus ei ollen yhtä poikkeusta lukuun ottamatta noussut arvohierarkian kärkeen (Kangas & Kyllönen, 2011; Ahokas & Autio, 2012; Kyyrö, 2013). Kauas on siis tultu suomalaisen koululiikunnan alkua ajoista, jolloin kasvatustavoitteiden uskottiin täyttyvän kovan kurin avulla (Ilmanen, 2017). Tässä tutkimuksessa itseohjautuvuuden lisäksi myös yhdenmukaisuus sijoittui arvohierarkiassa korkealle eli päättelyketjua jatkamalla koulu-seurayhteistyön liikuntakasvatuksellinen arvopohja on karkeasti yhdistelmä koulun itseohjautuvaa ja seuran yhdenmukaistavaa arvopohjaa. Toki on edelleen huomattava, että tämän tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä edustamaan koulu-seurayhteistyön moninaista kenttää.

Itseohjautuvuuden sijoittumista arvohierarkia kärkipäähän koulu-seurayhteistyössä voidaan pitää myönteisenä asiana sen kannalta, että muutama vuosi tämän tutkimuksen aineiston keräämisen jälkeen julkaistut uudet lukion opetussuunnitelman perusteet nostavat itseohjautuvuuden erityisesti esille: opiskelijoiden halutaan ottavan itse vastuuta omasta fyysisestä aktiivisuudestaan sekä toimintakyvystään (OPH, 2019). Tavoite ei pidä ymmärtää liikunnan kontaktiopetuksen loppumisena, vaikkakin ammatillisen koulutuksen nykyistä muutossuuntaa katsoessa on pienoinen ihme, että lukiopuolella kontaktiopetuksen vähentämistä ei ylipäänsä näytetä edes harkitsevan. Sen sijaan oman toiminnan ohjaaminen voidaan nähdä yhtenä nykyaikaisen yhteiskunnan arvona. Ajattelun ja toiminnan autonomia ovat keskeisiä

modernissa elämänsenteessä (Mikkola, 2003), joten on toivottavaa saada jo mahdollisimman varhain ja mahdollisimman monessa yhteydessä tukea oman toiminnan ohjaamisen kehittämiseen.

Vastakkaisiakin näkemyksiä itseohjautuvuuden merkityksen kasvulle on. Puohiniemen (2006) mukaan itseohjautuvuus sijoittuu vakaasti suomalaisen arvohierarkia keskivaiheille ja se kilpailee jatkuvasti asemasta yhdenmukaisuuden kanssa. Puohiniemen kuvaama tilanne on kuitenkin 2000-luvun ensimmäiseltä vuosikymmeneltä ja ajat ovat saattaneet muuttua. On myös huomattava, että yhteiskunnan arvopohja ei rakennu tasaisesti yksilöiden varaan, vaan se määräytyy myös yhteiskunnan tuotantoprosessin ja sitä säätelevän hallintokoneiston tarpeiden mukaisesti (Ilmanen, 2017). Esimerkiksi työelämässä yleistynyt etätöiden tekeminen on yksi merkki siitä, että ainakin elinkeinoelämässä itseohjautuvuus korostuu yhä enemmän.

Terveys yleisesti koetaan yhdeksi tärkeimmistä arvoista (Mikkola, 2003; Puohiniemi, 2006). Myös terveyden liikuntakasvatuksellisen arvo tunnustetaan sekä opettajien (kts. mm. Ilmanen ym., 2010; Kangas & Kyllönen, 2011) että oppilaiden keskuudessa (Lyyra, Heikinaro-Johansson & Palomäki; Koski & Hirvensalo, 2019). Terveys on myös keskeisin ammatillisen koulutuksen liikuntakasvatuksellisista arvoista (OPH, 2017). Tässä tutkimuksessa *terveys* sijoittuu arvohierarkiassa kärjen taakse. Syynä voi mahdollisesti olla se, että seuratoimijat ajattelevat koulu-seurayhteistyön olevan niin pieni osa koulun liikuntaa, että terveyden edistämisen katsotaan kuuluvan ennemminkin varsinaisten opettajien vastuulle. Myös turvallisuuden vähäinen tärkeys liikuntakasvatuksellisenä arvona saattaa selittyä sillä, että kyseinen osa-alue nähdään enemmän opettajien vastuualueena. Toisaalta on otettava huomioon, että tässä tutkimuksessa *arjen turvallisuutta* kuvaavat arvo-osiot ovat hieman hankalasti koulu-seurayhteistyöhön sovitettavissa. Uimataito, koulumatojen ja välituntien turvallisuus, liikennesäännöt sekä marjojen ja sienten keruu ovat harvoin tapetilla, kun urheiluseuran edustaja ohjaa koulussa liikuntaa. Toki poikkeuksena voisi olla se, jos paikallinen uimaseura ohjaisi koulujen uimakouluja. Selkeästi yleistettävämmät *liikunnan turvallisuutta* kuvaavat arvo-osiot koetaan tärkeämpinä koulu-seurayhteistyössä.

Perinteet eivät ole suomalaisten arvohierarkiassa korkealla (Puohiniemi, 2006), mutta toisaalta luonnon suojeleminen on valtaosan suomalaisista tärkeäksi kokema arvo, jota halutaan välittää myös omille lapsille (Mikkola, 2003). Tässä tutkimuksessa perinteet nivoutuvat yhteen luonnon kanssa *perinteet ja luonto* -arvoksi. Yhteys on ymmärrettävä, kun tarkastelee

arvomittarin arvo-osioita, joissa perinteisiin luetaan vuodenaikojen mukainen liikunta sekä perinteisen suomalaislajit, joihin moni listaisi ensimmäisenä hiihdon. Liikunta yhdistää perinteet ja luonnon johdonmukaisella tavalla ulkoiluun ja luontoliikunnan kautta. Vuoden 2004 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa liikunnanopetuksen kerrotaan pohjautuvan kansalliseen liikuntaperinteeseen (OPS, 2004) ja vuoden 2003 lukio opetussuunnitelmien perusteiden mukaan suomalaisen liikuntakulttuurin perinteet huomioidaan lajivalinnoissa (OPH, 2003). Siirryttäessä 2010-luvulle on maininnat perinteistä poistettu liikunnan osioista (OPH, 2014, OPH, 2015). Muutos voidaan joko tulkita perinteiden arvon laskuna tai sitten se voidaan ennemminkin tulkita suomalaisuuden monikulttuuristumisen ja liikuntakulttuurin pirstoutumisen merkinä. Enää ei voida tai haluta määritellä perinteistä suomalaista liikuntakulttuuria, sillä liikuntakulttuuri on niin moninainen ja uudistuu jatkuvasti. Vielä muutama vuosi sitten uusina pidetyt liikuntamuodot ovat nykyään jo vakiintuneita lajeja. 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen tutkimukset lumilautailusta ja parkourista vaihtoehtoisina nuorisoliikkumisen muotoina saavat hymähtämään, sillä ensiksi mainittu on olympialaji ja jälkimmäinen on siinä asemassa, että monikansallinen leikki- ja liikuntapaikkoja tuottava yrityksellä on tuotekuvastossaan parkour-tuotesarja.

Valta ja suoriutuminen on tämän tutkimuksen perusteella vähiten tärkeä koulu-seurayhteistyön liikuntakasvatuksellinen arvo. Kyseiset arvot eivät tyypillisesti ole nousseet arvohierarkiassa korkealle myöskään muissa tutkimuksissa (kts. mm. Ilmanen ym., 2010; Ahokas & Autio, 2012; Puohiniemi, 2006). Valta ja suoriutuminen ovat haastavia arvoja lasten ja nuorten liikunnan kannalta. Jopa seurakulttuurin sisällä koetaan osittain kilpailun korostuvan liikaa (Ilmanen 2012, 185–186), joten ei ole yllätys, ettei junioriurheilun kilpajärjestelmän ulkopuolista koulun ohjattua liikuntaa haluta nähdä vallan ja suoriutumisen areenana. Myös lapset ja nuoret itse suhtautuvat kilpailemiseen kriittisesti: liika kilpailullisuus on yli kolmasosalla este liikunnan harrastamiselle (Koski & Hirvensalo, 2019) ja kolmasosa urheiluharrastuksen lopettaneista mainitsee syyksi se, ettei pidä kilpailemisesta (Mononen, 2016b, 34).

Kilpaileminen on tyypillisesti ollut sukupuolia erottava liikunnan arvo: miessukupuoli enustaa myönteisempää asennetta kilpailemista kohtaan (kts. mm. Koski & Hirvensalo, 2019; Puohiniemi, 2006; Rautio-Sipilä, 2014). Tässä tutkimuksessa ainoa yhteys sukupuolen ja arvojen välillä oli se, että miehet pitivät yhdenmukaisuutta tärkeämpänä kuin naiset. Ha-

vainto on tilastollisesti merkitsevä, mutta sillä on tilastollisesti arvioituna vain pieni vaikutus. Ottaen huomioon aineiston pienen koon ja vastausten painottumisen asteikon yläpäähän, täytyy havaintoon suhtautua hyvin kriittisesti.

Kriittisesti tulee suhtautua myös tässä tutkimuksessa tehtyyn havaintoihin iän yhteydestä *perinteiden ja luonnon* arvoon sekä *liikunnalliseen elämäntapaan ja liikuntataitoihin*. Kuten sukupuolen ja *yhdenmukaisuuden* tapauksessa, myös näissä tapauksissa yhteys on tilastollisesti merkitsevä, mutta vaikutus on tilastollisesti arvioituna heikko. Iän mukana ihminen siirtyy keskimäärin yksilön päämäärien edistämisestä kohti yhteisön päämäärien edistämistä, mutta yksittäisenä arvoalueena perinteet ei nouse erityisemmin esille ikääntymisen myötä (Puohiniemi, 2006).

Kokonaisuudessaan tämän tutkimuksen perusteella yksilöiden väliset erot arvohierarkiassa johtuvat pääasiassa jostakin muusta kuin iästä, sukupuolesta tai kasvatus- ja opetusalan tai liikunta- ja urheilualan taustasta. Tutkimus ei kuitenkaan ollut täysin kattava demografisten tekijöiden ja arvojen välisen yhteyden selvittämisessä. Rautio-Sipilä (2014) löysi omassa tutkimuksessaan kilpaurheilutaustan ja joukkuelajistatuksen yhteyden kilpailullisuuden eli kovien arvojen korostamiseen. Samassa tutkimuksessa kilpailullisuuteen oli yhteydessä myös valmentaja-ohjaajan toimijarooli sekä vanhemmuus. Tämän tutkimuksen aineistonkeruussa käytetty kyselylomake ei ollut aiemmin ollut sellaisenaan käytössä. Arvomittaria oli käytetty useampaan kertaan, mutta taustatieto-osio oli rakennettu alusta alkaen uusiksi. Vastaisuudessa voisi olla kiinnostavaa selvittää tarkemmin urheiluseuratoimijan taustaa nimenomaan urheiluseuran kontekstissa. Eli yleisen koulutustaustan ja elämäntilanteen sijaan voisi selvittää esimerkiksi Rautio-Sipilän käsittelemiä toimijaroleja sekä lajitaustaa. Lajitaustan vaikutuksen määrittelemiseksi täytyisi jo aineiston keruussa koota aineistoa systemaattisesti tietyistä lajeista. Esimerkiksi joukkuelajista ja yksilölajista. Toisaalta voisi olla kiinnostavaa myös selvittää erityisesti Tähtiseura-statusen saaneiden seurojen arvopohjia. Tähtiseurat ovat seuroja, jotka ovat sitoutuneet Olympiakomitea koordinoimaan seurojen laatuohjelmaan ja ovat statusen saamiseksi läpäisseet oman lajiliittonsa suorittaman auditoinnin.

Jonkin arvon nimeäminen ei vielä tarkoita, että arvo olisi tosiasiallisesti toimintaa ohjaava periaate. Ihmisen arvopohja on kokonaisuus, joka koostuu useammasta arvosta. Arvot voivat olla toisilleen vastakkaisia, jolloin niiden välille syntyy jännite (Puohiniemi, 2006; Schwartz, 1992). Tällöin ihminen joutuu valitsemaan painotettavaksi yhden arvon ja joustamaan toisessa. Esimerkiksi virikkeisyyden arvoon kuuluva jännitys sekä turvallisuus eivät

välttämättä voi toteutua yhtä aikaa. Olisi kiinnostavaa kerätä aineisto sekä liikuntaa ohjaavien arvoista että lasten ja nuorten kokemuksista liikunnan harrastajina ja tutkia, miten arvopreferenssit näkyvät toiminnan tasolla.

Schwartzin arvomittari on alun perin kehitetty mittaamaan yksilön arvoja, joiden avulla on haluttu löytää universaaleita arvotyyppejä. Tarkasteltaessa arvoja yhteiskunnan tasolla Schwartz puhuu kulttuurista arvo-orientaatioista (Puohiniemi, 2011). Olisi kiinnostavaa selvittää, millainen olisi liikuntakulttuurin oma kulttuuristen arvo-orientaatioiden malli. Yksi mielipiteitä jakava ulottuvuus olisi kilpailu – mitkä olisivat muut ulottuvuudet? Onko liikuntakulttuurille ylipäätään olemassa omia kulttuurisia arvo-orientaatioita vai noudattavatko eri maiden liikuntakulttuurit vain omien yhteiskuntiensa kulttuurisia arvo-orientaatioita?

Tässä tutkimuksessa on vertailtu seuratoimijoiden liikuntakasvatuksellisten arvojen yhteyttä Schwartzin arvoteoriaan ja sen pohjalta kehitettyyn opettajaopiskelijoille suunnattuun liikunnanopetuksen arvomittariin. Tämän tutkimuksen aineistosta esiin nousseista arvoista on tunnistettavissa kaikki Schwartzin universaalit arvotyypit sekä arvomittaria varten luodut täydennykset. Arvot kuitenkin esiintyvät osittain uusin painotuksin: osa on jakaantunut osiin ja osa on liittynyt yhteen uudeksi kokonaisuudeksi. Saatua lopputulos on uniikki ja kuvaa vain tämän tutkimuksen vastaajien joukkoa. Mikäli samaa mittaria käytettäisiin uudelleen urheiluseuratoimijoiden tutkimiseen, voisi tämän aineiston analyysin pohjalta luotujen komponenttien toistettavuutta, käytettävyyttä ja kompleksisuutta arvioida paremmin. On kuitenkin muistettava, että arvojen merkitykset muuttuvat ajan kuluessa (Mikkola, 2003). Arvotutkimukset on siis aina ymmärrettävä oman aikansa tuotoksina.

Koulu-seurayhteistyön tärkeimmiksi arvoiksi nousevat hedonistiset positiiviset tunnekokemukset, liikunnalliseen elämäntapaan kasvattaminen ja liikuntataitojen kehittäminen sekä itseohjautuvuuteen ja sosiaalisuuteen liittyvät asenteet ja taidot. Tulosten perusteella koulu-seurayhteistyön voidaan sanoa noudattavan liikuntakasvatuksen kahta suurta tavoitetta eli kasvattamista liikuntaa ja liikunnan avulla. Tässä tutkimuksessa seuratoimijoiden esiin tuomat arvot muistuttavat läheisesti opettajien liikunnanopetuksen arvoja ja noudattavat opetushallituksen linjaamaa virallista liikunnanopetuksen arvopohjaa. Toisaalta koulu-seurayhteistyön arvot vastaavat myös aiempien tutkimusten perusteella esiin nousseita urheiluseuroissa tapahtuvan toiminnan arvoja sekä yleisesti liikunnalle annettuja merkityksiä. Koulu-seurayhteistyö toimii koulukulttuurin ja liikunta- ja urheilukulttuurin välillä – ja yhdistää kaksi risteävää arvopohjaa.

Lähteet

- Aarresola, O., Itkonen, H., Salmikangas A-K. & Mäkinen, J. (2018). Liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyö, osallistuminen ja jäsenyys. Teoksessa J. Mäkinen (toim.), *Aikuisväestön liikunnan harrastaminen, vapaaehtoistyö ja osallistuminen 2018* (s. 28–47). Luettu 27.3.2020. https://www.urheilututkimukset.fi/media/urtu/julkaisu/2019_jar_aikuisvest_sel71_85829.pdf
- Ahokas, J. & Autio, A. (2012). *Luokan- ja liikunnanopettajiksi opiskelevien yleiset arvot ja käsitykset liikunnanopetuksen arvoista*. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Liikuntatieteellinen tiedekunta. Luettu 30.1.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201209062336>
- Aira, T., Kannas, L., Tynjälä, J., Villberg, J. ja Kokko S. (2013). Liikunta-aktiivisuuden väheneminen murrosiässä. Teoksessa *Miksi murrosikäinen luopuu liikunnasta?* (s. 12–31). Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013:3. Luettu 18.12.2019. <http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/252/murrosika.pdf>
- Asanti, R. (2013). Liikuntapedagogiikka osana koulun toimintakulttuuria. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.), *Liikuntapedagogiikka* (s. 620–636). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Beavers, A., Lounsbury, J., Richards, J., Huck, S., Skolits, G. & Esquivel, S. (2013). Practical Considerations for Using Exploratory Factor Analysis in Educational Research. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 18(6). Luettu 16.2.2020. <https://doi.org/10.7275/qv2q-rk76>
- Blomqvist, M., Mononen, K., Koski, P. & Kokko, S. (2019). Urheilu ja seuraharrastaminen. Teoksessa S. Kokko & L. Martin (toim.), *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytymisen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia vuodelta 2018* (s. 47–56). Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1. Luettu 18.2.2020. https://www.jyu.fi/sport/fi/tutkimus/hankkeet/liitu/vln_liitu-2018-ra-portti_web.pdf
- Box, G. (1979). Some Problems of Statistics and Everyday Life. *Journal of the American Statistical Association*, 74(365), 1-4 Luettu 20.3.2020. <https://doi.org/10.1080/01621459.1979.10481600>
- Costello, A. B. and Osborne, J. W. (2005). Best practices in exploratory factor analysis: Four recommendations for getting the most from your analysis. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 10(7). <https://doi.org/10.7275/jyj1-4868>

- Curtner-Smith, M. D. & Meek, G. A: (200). Teachers' Value Orientations and Their Compatibility with the National Curriculum for Physical Education. *European Physical Education Review*, 6(1), 27–45. Luettu 31.3.2020. <https://doi.org/10.1177/1356336X000061004>
- Fowler, F. J. (2009). *Survey research methods* (4. painos). California: Thousand Oaks. London: SAGE. Luettu: 30.4.2018. <http://dx.doi.org/10.4135/9781452230184.n1>
- Haanpää, L., af Ursin, P. & Matarma, T. (2012). Kouluikäisten liikuntasuhde luopin alla – kyselytutkimus 6.- ja 9.-luokkalaisille. Turun Lapsi- ja nuorisotutkimuskeskuksen julkaisuja 3/2012. Luettu 18.12.2019. http://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/76841/CYRI_Liikuntasuhderaportti_valmis2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hakala, L. (1999). *Liikunta ja oppiminen: Mitä merkitystä on kuperkeikalla?* Jyväskylä: PS-kustannus.
- Helsingin yliopiston tutkimusportaali (s.a.). *The four seasons of globalization: How diffusion of new technology shapes human values*. Luettu 15.3.2020. <https://researchportal.helsinki.fi/>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita* (15. uud. p.). Helsinki: Tammi.
- Hotulainen, (s.a.). *Tilastollisen aineiston ja analyysin edellytysten tarkastaminen* [PDF-tiedosto]. Luettu 25.3.2020. <https://www.mv.helsinki.fi/home/hotulain/Tilasto/TSTO221107.pdf>
- Ilmanen, K. (2012). Urheilun eriytynyt moraaliperusta. Teoksessa K. Ilmanen & H. Vehmas (toim.), *Liikunnan areenat: yhteiskuntatieteellisiä kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta* (s. 175–188). Jyväskylä: Yliopistopaino.
- Ilmanen, K. (2017). Arvot liikuntakasvatuksessa. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.), *Liikuntapedagogiikka* (2., uud. p., s. 41–53). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Ilmanen, K., Jaakkola, T. & Matilainen, P. (2010). Arvot liikunnanopetuksessa. *Kasvatus* 41(1), 20–30. Luettu 27.2.2017. <http://elektra.helsinki.fi/se/k/0022-927-x/41/1/arvotlii.pdf>
- Itkonen, H. (1993). Urheiluseuran tulevaisuus – värikäs, vallaton ja kimmoisa. Teoksessa H. Itkonen & A. Nevala (toim.), *Urheiluseura juuret mullassa – tukka tuulessa* (s. 61–66). Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (2013). Johdatus liikuntapedagogiikkaan. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.), *Liikuntapedagogiikka* (s. 17–27). Jyväskylä: PS-kustannus.

- Jussila A-M., Oksanen R. (2011). Lasten ja nuorten liikkuminen vähenee – miten kelkka käännetään? *Terveysliikuntauutiset 2011: Liikkumattomuus haasteena* (s. 8–9). Tampere: PK-Paino. <http://www.ukkinstituutti.fi/filebank/621-terveysliikunta-uutiset2011.pdf>
- Kangas, T. & Kyllönen, J. (2011). *Opettajaopiskelijoiden arvot liikunnanopetuksessa*. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos. Luettu 30.1.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-2011042810694>
- Klemola, T. (1995). *Liikunta tienä kohti varsinaista itseä: Liikunnan projektien fenomenologinen tarkastelu* (2. p.). Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kokko, S. (2017). Liikuntakasvatus organisoidussa urheilussa. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.), *Liikuntapedagogiikka* (2. uud. p., s. 114–128). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Koski, P. (2013). *Liikunta- ja urheiluseuroja koskeva tietopohja ja sen kehittäminen*. Julkaisussa Liikunnan kansalaistoiminnan tietopohja, (s. 18–37). Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto. Luettu 18.5.2018. <http://www.liikuntaneuvosto.fi/julkaisut/valtion-liikuntaneuvoston-julkaisusarja/arkisto/liikunnan-kansalaistoiminnan-tietopohja.571.news>
- Koski, P. (2017). Liikuntasuhde ja liikuntakasvatus. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.), *Liikuntapedagogiikka* (2. uud. p., s. 87–113). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Koski, P. & Hirvensalo, M. (2019). Liikunnan merkitykset ja esteet. Teoksessa S. Kokko & L. Martin (toim.), *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia vuodelta 2018* (s. 65–74). Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1. Luettu 18.2.2020. https://www.jyu.fi/sport/fi/tutkimus/hankkeet/liitu/vln_liitu-2018-raportti_web.pdf
- Koski, P. & Tähtinen, J. (2005). Liikunnan merkitykset nuoruudessa. *Nuorisotutkimus* 23(1), 3–21.
- Koski, P. & Zacheus, T. (2012). Physical Activity Relationship during the Lifespan. Teoksessa J. Kivirauma, A. Jauhiainen, P. Seppänen & T. Kaunisto (toim.), *Koulutuksen yhteiskunnallinen ymmärrys: Social perspectives on education* (s. 367–386). Kasvatusalan tutkimuksia (59). Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Kotkavirta, J. & Nyyssönen, S. (1996). *Ajatus: Etiikka*. Espoo: WSOY.
- Kulinna, P. H., Brusseau, T., Ferry, M. & Cothran, D. (2010). Preservice Teachers' Belief Systems Toward Curricular Outcomes for Physical Education. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 81(2), 189–98. DOI:10.1080/02701367.2010.10599666

- Kyyrö, R. (2013). *Ensimmäisen vuoden liikuntapedagogiikan pääaineopiskelijoiden elämänarvot ja liikunnanopetuksen arvosuuntautuminen Shalom Schwartzin arvoteorian kautta tarkasteltuna*. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Liikuntakasvatuksen laitos. Luettu 30.1.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201307032068>
- Kärkkäinen, P. (1986). Suomalainen liikuntakulttuurin kehityslinjoja. Teoksessa R. Telama, P. Vuolle & L. Laakso (toim.), *Näin suomalaiset liikkuvat* (s. 27–42). Liikunnan ja kansanterveyden tutkimuslaitos. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 50. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Kääntä, E. & Lehikoinen, E. (2015). *Opettajaopiskelijoiden arvot liikuntakasvatuksessa Shalom Schwartzin arvoteoriaa mukaillen*. Soveltavan kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto. Luettu 30.1.2020. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20150965>
- Laakso, L. (2007). Johdatus liikuntapedagogiikkaan ja liikuntakasvatukseen. Teoksessa P. Heikinaro-Johansson & T. Huovinen (toim.), *Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan* (2. uud. p., s. 16–24). Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Laakso, L., Nupponen, H. & Telama, R. (2007). Kouluikäisten liikunta-aktiivisuus. Teoksessa P. Heikinaro-Johansson & T. Huovinen (toim.), *Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan* (2. uud. p., s. 42–63). Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Laine, L. (1992). Ruumiin harjoitusten monet muodot. Teoksessa A. Heikkinen & T. Pyykönen (toim.), *Suomi uskoi urheiluun: Suomen urheilun ja liikunnan historia* (s. 183–213). Helsinki: VAPK-kustannus.
- Lehtonen, K. & Hakonen, H. (2013). Liikunnan harrastaminen ja vapaaehtoistyö urheiluseuroissa. *Liikunnan kansalaistoiminnan tietopohja*, (s. 7–17). Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto. Luettu 18.5.2018. <http://www.liikuntaneuvosto.fi/julkaisut/valtation-liikuntaneuvoston-julkaisusarja/arkisto/liikunnan-kansalaistoiminnan-tietopohja.571.news>
- Lyyra, N., Heikinaro-Johansson, P. & Palomäki, S. (2019). Lasten ja nuorten kokemuksia liikunnanopetuksesta. Teoksessa S. Kokko & L. Martin (toim.), *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia vuodelta 2018* (s. 89–93). Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1. Luettu 30.3.2020. https://www.jyu.fi/sport/fi/tutkimus/hankkeet/liitu/vln-liitu-2018-raportti_web.pdf
- MacCallum, R. C., Widaman, K. F., Zhang, S., & Hong, S. (1999). Sample size in factor analysis. *Psychological Methods*, 4(1), 84–99. Luettu 16.2.2020. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1037/1082-989X.4.1.84>

- Martin, L., Suomi, K. & Kokko, S. (2019). Liikuntatilaisuudet. Teoksessa S. Kokko & L. Martin (toim.), *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia vuodelta 2018* (s. 41–46). Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1. Luettu 18.2.2020. https://www.jyu.fi/sport/fi/tutkimus/hankkeet/liitu/vln_liitu-2018-raportti_web.pdf
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396.
- Meinander, H. (1992a). Koululiikunta etsii paikkaansa. Teoksessa A. Heikkinen & T. Pyykkönen (toim.), *Suomi uskoi urheiluun: Suomen urheilun ja liikunnan historia* (s. 283–301). Helsinki: VAPK-kustannus.
- Meinander, H. (1992b). Warpaille y-lös, kyykkyyn a-las. Teoksessa A. Heikkinen & T. Pyykkönen (toim.), *Suomi uskoi urheiluun: Suomen urheilun ja liikunnan historia* (s. 81–99). Helsinki: VAPK-kustannus.
- Metsämuuronen, J. (2011). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: E-kirja opiskelijalaitos*. Helsinki: International Methelp.
- Mikkola, T. (2003). *Muuttuvat arvot ja uusi keskiluokka: Tutkimus arvojen mittaamisesta ja monitasaisuudesta*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Niemi, H. (2003). Kadonnut kasvatus. Teoksessa M. Pesonen & H. Westermarck (toim.), *Mikä on oikein?* (s. 139–156). Helsinki: Helsingin yliopiston vapaan sivistystyön toimikunta.
- Nummenmaa, L. (2009). *Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät: Harjoituskirja* (1. p., uud. laitos.). Helsinki: Tammi.
- Ojanen, E. (2011). Arvot, tosiasiat ja sivistys. Teoksessa T. Jantunen & E. Ojanen (toim.), *Arvot kasvatuksessa* (s. 7–16). Helsinki: Tammi.
- OKM (2019). Koululaiskyselyn 2019 tulosityhteenvedo [PPT-tiedosto]. Opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivut. Luettu 23.3.2020. <https://minedu.fi/lastenkulttuuri>
- OPH (2003). Lukio opetussuunnitelman perusteet 2003. Opetushallitus. Luettu 30.3.2020. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/47345_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2003.pdf
- OPH (2004). Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet 2004. Opetushallitus. Luettu 30.3.2020. [https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet_2004.pdf](https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman-perusteet_2004.pdf)
- OPH (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Opetushallitus. Luettu 22.3.2020. http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf.

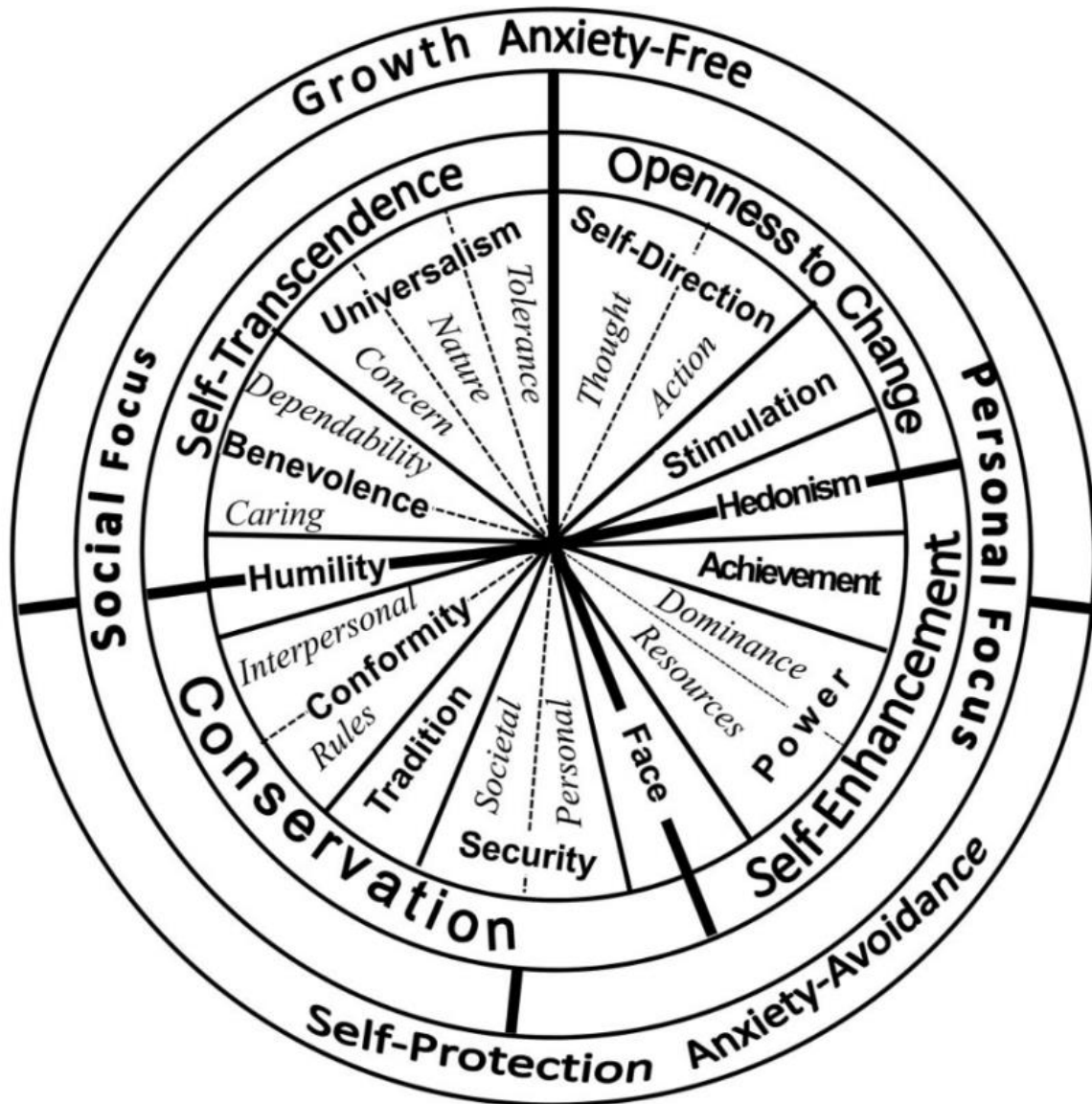
- OPH (2015). Lukio opetussuunnitelman perusteet 2015. Opetushallitus. Luettu 30.3.2020. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/172124_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2015.pdf
- OPH (2017). Tutkinnon perusteet: sosiaali- ja terveystieteen perustutkinto. Opetushallitus. Luettu 30.3.2020. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/6212909>
- Pett, M., Lackey, N. & Sullivan, J. (2003). *Making sense of factor analysis*. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
- Placek, J. H., Dodds, P., Doolittle, S. A., Portman, P. A., Ratcliffe, T. A. & Pinkham, K. M. (1995). Teaching recruits' physical education backgrounds and beliefs about purposes for their subject matter. *Journal of Teaching in Physical Education* 14(3), 246–261.
- Puohiniemi, M. (2002). *Arvot, asenteet ja ajankuva*. Espoo: Limor.
- Puohiniemi, M. (2006). *Täsmäelämän ja uusiyhteisöllisyyden aika*. Espoo: Limor.
- Pursiainen, E. (2018). *Koulu-seurayhteistyön liikuntakasvatukselliset arvot urheiluseurojen näkökulmasta*. Kasvatustieteen kandidaatintutkielma. Helsingin yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta.
- Puusa, A., Hokkila, K., & Leppänen, S. (2016). The appeal and correspondence of co-operative values and personal values of the youth. Teoksessa I. Aaltio & M. Tunkkari-Eskelinen (toim.), *Proceedings of the 11th European Conference on Innovation and Entrepreneurship* (s. 586–592). United Kingdom: Academic Conferences International Limited. Luettu 23.3.2020. <https://search-proquest-com.ezproxy.jyu.fi/docview/1860088416?accountid=11774>
- Pääkaupunkiseudun urheiluakatemia (s.a.). Urhea.fi. Pääkaupunkiseudun urheiluakatemian verkkosivut. Luettu 22.3.2020. <http://www.urhea.fi/opiskelu/perusaste/ylakoulut/>
- Rautio-Sipilä, M. (2011). *Urheiluseuratoimijoiden poikkeavat näkemykset Nuori Suomi ry:stä*. Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Liikuntatieteellinen tiedekunta. Luettu 30.1.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201102231809>
- Reunamo (s.a.). *Pikaohjeita SPSS:lle*. Luettu 26.3.2020. <https://www.mv.helsinki.fi/home/reunamo/opetus/spssohje.htm>

- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries. Teoksessa Zanna, M. (toim.) *Advances in Experimental Social Psychology*, 25(C), 1–65. San Diego: Academic Press.
- Schwartz, S. H. (1994). Are There Universal Aspects in the Content and Structure of Values? *Journal of Social Issues*, 50(4), 19–45.
- Schwartz, S. H. & Bilsky, W. (1987). Toward a universal psychological structure of human values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(3), 550–562.
- Schwartz, S. H., Vecchione, M., Fischer, R., Ramos, A., Cieciuch, J., Davidov, E., ... Konty, M. (2012). Refining the theory of basic individual values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 103(4), (s. 663–688).
- Schönrock-Adema, J., Heijne-Penninga, M., van Hell E. A. & Cohen-Schotanus, J. (2009) Necessary steps in factor analysis: Enhancing validation studies of educational instruments. The PHEEM applied to clerks as an example, *Medical Teacher*, 31(6), 226–232). Luettu 28.3.2020. DOI: 10.1080/01421590802516756
- Stran, M. & Curtner-Smith, M. D. (2009). Influence of two preservice teachers' value orientations on their interpretation and delivery of sport education. *Sport, Education and Society*, 14(3), 339–352. Luettu 31.3.2020. <https://doi.org/10.1080/13573320903037846>
- Stude, K. (2014). *Juniorivalmentajien arvot joukkuelajeissa peluutuksen näkökulmasta*. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Liikuntatieteellinen tiedekunta. Luettu 30.1.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201411213333>
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th edition). New York: Harper & Row. Luettu 29.3.2020.
- Takalo, S. (2016). *Mikä nuorta liikuttaa? Tutkimus liikuntatottumusten rakentumisesta lapsista nuoreksi aikuiseksi*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 315. Jyväskylä: Digipaino Kirjaksi.Net. Luettu 18.12.2019. <https://www.likes.fi/filebank/2564-Takalo2016.pdf>
- Telama, R. & Kahila, S. (1994). Liikuntakasvatus koulussa ja nuorisourheilussa. Teoksessa *Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu: tieteellinen katsaus* (s. 149–188). Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 90. Jyväskylä: Painoporras.
- Tiihonen, A. (2003). Mistä urheilun moraali versoo? Teoksessa M. Pesonen & H. Westermarck (toim.), *Mikä on oikein?* (s. 109–123). Helsinki: Helsingin yliopiston vapaan sivistystyön toimikunta.

- Tiirikainen, M. ja Anne Konu, A. (2013). Miksi lapset ja nuoret katoavat liikunta- ja urheiluseuroista murrosiässä? Teoksessa *Miksi murrosikäinen luopuu liikunnasta?* (s. 32–47). Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013:3. Luettu 30.3.2020. <http://www.finbandy.fi/sjpl/doc/murrosika.pdf>
- Valli, R. (2018a). Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (5. uud. p., s. 92–116). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Valli, R. (2018b). Sähköien kysely ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu : virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (5. uud. p., s. 117–128). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vanttaja, M., Tähtinen, J., Zacheus, T. & Koski, P. (2017). Liikkumattomuuden jäljillä. Pitkittäistutkimus vähän liikuntaa harrastavien nuorten liikuntasuhteesta ja liikunta-aktiivisuuden muutoksista. Nuorisotutkimusseura julkaisuja 194. Helsinki: Unigrafia. Luettu 18.12.2019. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/liikkumattomuuden_jaljilla_verkko.pdf
- Virkkunen, A. (2011). *Liikunnanopettaja sosioeettisenä kasvattajana*. Helsinki: Helsingin yliopisto. Luettu 23.3.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-5783-0>
- Virtanen, A. (12.3.2020). Taitoluisteluliiton kurinpitolautakunta piti Mirjami Penttisen esittämää ”tappamiseen liittyviä kommentteja” raskauttavina tekijöinä. *Helsingin Sanomat*. Luettu 22.3.2020. <https://www.hs.fi/urheilu/>
- Värri, V-M. (2011). Kasvatuksen ihanteista ja päämääristä tässä ajassa. Teoksessa T. Jantunen & E. Ojanen (toim.), *Arvot kasvatuksessa* (s. 42–56). Helsinki: Tammi.
- Wuolio, E. & Jääskeläinen, L. (1993). *Kyykkyy, ylös!: 150 vuotta koululiikuntaa*. Liikuntatieteellisen seuran julkaisuja 136. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.
- Yong, A. G., & Pearce, S. (2013). A beginner’s guide to factor analysis: Focusing on exploratory factor analysis. *Tutorials in quantitative methods for psychology*, 9(2), 79–94. Luettu 17.2.2020. <https://www.tqmp.org/RegularArticles/vol09-2/p079/p079.pdf>

Liitteet

LIITE 1. Schwartzin 19 arvotyyppille päivitetty arvojen välisiä suhteita kuvaava kehämalli (Schwartz ym., 2012, 669).

LIITE 2. Kyselylomake.

Hei,

tämä kysely on tarkoitettu kaikille niille urheiluseuroissa toimiville ihmisille, jotka käyvät kouluissa (peruskoulussa tai toisella asteella) tai koulujen tapahtumissa ohjaamassa liikuntaa oppilaille. Liikunta voi tarkoittaa esimerkiksi kerhotoimintaa, lajiesittelyjä, ohjattuja välitunteja tai kilpailuja. Ohjauskertojen määrällä ei ole merkitystä.

Käytän vastauksia kandidaatin tutkielmassani ja pro gradu -tutkielmassani, jotka teen Helsingin yliopiston kasvatustieteelliseen tiedekuntaan. Tutkielman aiheena on koulujen ja urheiluseurojen välisen yhteistyön arvot. Vastaathan kyselyyn mahdollisimman huolella ja totuudenmukaisesti. Käsittelen tutkimusaineistoa luottamuksellisesti: vastauksia ei yhdistetä yksittäisiin vastaajiin, aineistoa ei jaeta eteenpäin eikä yksittäisiä vastauksia tuoda julki raportoinnissa.

Kyselyyn vastaaminen kestää noin 15-30 minuuttia riippuen siitä, kuinka paljon haluat pohtia vastauksiasi. Lomaketta ei voi tallentaa välissä eli kysely on täytettävä kerralla kokonaan.

Suuri kiitos avustasi!

Taustatiedot

Syntymävuosi

Sukupuoli

Oma laji ?

Tarkenna "joku muu laji"

Korkein suoritettu tutkinto ?

Elämäntilanne ?

Tarkenna "joku muu elämäntilanne"

Opiskeluala tai pääaine (opiskelija vastaa) ?

Ammatti (työssäkäyvä/työtön vastaa) ?

Liikunta- ja urheilualan kokemus

Liikunta- ja urheilualan koulutus

ei ole kesken suoritettu Mikä?

erilaisia liikunta- ja valmennusalan kursseja	☐	☐	☐	<input type="text"/>
I-III-tason valmentajakoulutus	☐	☐	☐	<input type="text"/>
VAT (valmentajan ammattitutkinto)	☐	☐	☐	<input type="text"/>
VAET (valmentajan erikoisammattitutkinto)	☐	☐	☐	<input type="text"/>
toisen asteen koulutus	☐	☐	☐	<input type="text"/>

alempi ammattikorkeakoulututkinto	☐	☐	☐	<input type="text"/>
alempi korkeakoulututkinto	☐	☐	☐	<input type="text"/>
ylempi ammattikorkeakoulututkinto	☐	☐	☐	<input type="text"/>
ylempi korkeakoulututkinto	☐	☐	☐	<input type="text"/>
joku muu koulutus	☐	☐	☐	<input type="text"/>

Viimeisin suoritettu liikunta- tai urheilualan koulutus päättyi vuonna

Liikunta- ja urheilualan työkokemus (vuosina)

Kasvatus- ja opetusalan kokemus

Kasvatus- ja opetusalan koulutus

	ei ole	kes- ken	suori- tettu	Mikä?
erilaisia lastenhoitaja- ja kerhonohjaajakursseja	☐	☐	☐	<input type="text"/>
toisen asteen koulutus	☐	☐	☐	<input type="text"/>
alempi ammattikorkeakoulututkinto	☐	☐	☐	<input type="text"/>
alempi korkeakoulututkinto	☐	☐	☐	<input type="text"/>
ylempi ammattikorkeakoulututkinto	☐	☐	☐	<input type="text"/>
ylempi korkeakoulututkinto	☐	☐	☐	<input type="text"/>
joku muu koulutus	☐	☐	☐	<input type="text"/>

Viimeisin suoritettu kasvatus- tai opetusalan koulutus päättyi

vuonna

Kasvatus- ja opetusalan työkokemus (vuosina)

Ohjaustoiminta kouluilla (peruskoulu / toinen aste)

Seuraavat kysymykset koskevat ohjaustoimintaasi **kouluissa** (peruskoulu ja/tai toinen aste). Vastaa kaikkien niiden kouluissa tapahtuvien ohjaustoimintojen perusteella, joissa koet olevasi tällä hetkellä mukana - vaikka vain harvoin.

Toiminta, jota ohjaan on

- ☐ koulun toimintaa (sisältyy koulun toimintasuunnitelmaan)
- ☐ seuran tai muun yhdistyksen toimintaan (ei koulun toimintasuunnitelmassa)
- ☐ kunnan järjestämää toimintaa (esim. nuoriso-, sivistys- ja vapaa-ajantoimi)
- ☐ jotain muuta (tarkenna alla)
- ☐ en osaa sanoa

Tarkenna "jotain muuta"

Toiminta, jota ohjaan on

- ☐ yleisliikuntakerho
- ☐ lajikerho
- ☐ monilajikerho
- ☐ 1-2lk lakisääteinen IP-/AP-toiminta
- ☐ ohjattu välitunti
- ☐ lajiesittely liikuntatunnilla
- ☐ lajiharjoitus koulupäivän yhteydessä
- ☐ liikuntapäivä
- ☐ kilpailu
- ☐ jotain muuta (tarkenna alla)

Tarkenna "jotain muuta"

Toiminnan kohderyhmä

- ☐ esiopetus
- ☐ 1lk
- ☐ 2lk
- ☐ 3lk
- ☐ 4lk
- ☐ 5lk
- ☐ 6lk
- ☐ 7lk
- ☐ 8lk
- ☐ 9lk
- ☐ toinen aste

Arvio ohjattujen kertojen määrästä ?

--Valitse tästä--

Arvot urheiluseurojen kouluilla ohjaamassa liikunnassa

Tässä tutkimuksessa arvoilla tarkoitetaan hyviä asioita, joita ihmiset joko yksin tai ryhmänä tavoittelevat tai joita heidän tulisi tavoitella. Esimerkiksi terveys on arvo, jota monet tavoittelevat tekemällä elämässään erilaisia valintoja.

Seuraavassa on lueteltu **urheiluseurojen kouluissa ohjaaman** liikunnan arvoihin ja tavoitteisiin liittyviä väittämiä. Ajattele koulussa ohjattua liikuntaa kokonaisuutena - ei vain omaa ohjaustasi. Merkitse mielestäsi sopivinta vaihtoehtoa vastaava numero kussakin väittämässä. Vaihtoehtoina ovat:

1. täysin eri mieltä
2. eri mieltä
3. enemmän eri mieltä kuin samaa mieltä
4. ei samaa eikä eri mieltä
5. enemmän samaa mieltä kuin eri mieltä
6. samaa mieltä
7. täysin samaa mieltä

Mielestäni urheiluseurojen kouluissa ohjaaman liikunnan arvoina pitäisi olla

Luoda pohja monipuolisille liikuntataidoille	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Opettaa kilpaurheilun lajitekniikoita	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mielestäni urheiluseurojen kouluissa ohjaaman liikunnan arvoina pitäisi olla

	1. täysin eri mieltä	2.	3.	4. ei samaa eikä eri mieltä	5.	6.	7. täysin samaa mieltä
Opettaa oppilaille liikennesääntöjä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Huolehtia koulumatkojen ja välituntien turvallisuudesta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Varmistaa liikuntatuokion turvallisuus	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kertoa liikunnan vammautumisriskeistä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Välttää riskialttiita liikkeitä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mielestäni urheiluseurojen kouluissa ohjaaman liikunnan arvoina pitäisi olla

	1. täysin eri mieltä	2.	3.	4. ei samaa eikä eri mieltä	5.	6.	7. täysin samaa mieltä
Luoda kilpailuhenkeä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Arvioida oppilaita saavutusten perusteella	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Antaa arviointi sosiaalisen vertailun perusteella	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Käyttää keskinäistä kilpailua opetuskeinona	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Luokitella oppilaat paremmuusjärjestykseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mielestäni urheiluseurojen kouluissa ohjaaman liikunnan arvoina pitäisi olla

	1. täysin eri mieltä	2.	3.	4. ei samaa eikä eri mieltä	5.	6.	7. täysin samaa mieltä
Tarjota liikuntatuokioissa jännitystä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Antaa oppilaille haasteita liikunnassa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uskaltaa kokeilla voimakkaita kokemuksia tuottavia lajeja	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Otaa opetukseen elämysliikuntaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tarjota vaihtoehtoisia liikku mismalleja	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mielestäni urheiluseurojen kouluissa ohjaaman liikunnan arvoina pitäisi olla

	1. täysin eri mieltä	2.	3.	4. ei samaa eikä eri mieltä	5.	6.	7. täysin samaa mieltä
Opettaa perinteisten suomalaislajien taitoja	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ylläpitää perinteistä leikkikulttuuria	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ohjata vuodenaikojen mukaiseen liikuntaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kokeilla kansallisen kisailun perinnelajeja	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Opettaa marjojen ja sienien keruuta luonnossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mielestäni urheiluseurojen kouluissa ohjaaman liikunnan arvoina pitäisi olla

	1. täysin eri mieltä	2.	3.	4. ei samaa eikä eri mieltä	5.	6.	7. täysin samaa mieltä
Opettaa luonnon kunnioittamista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Opettaa sosiaalista oikeudenmukaisuutta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Opettaa ahkeruutta ja situkkuutta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Opettaa ihmisten välistä suvaitsevaisuutta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Korostaa kansojen tasa-arvoisuutta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mielestäni urheiluseurojen kouluissa ohjaaman liikunnan arvoina pitäisi olla

	1. täysin eri mieltä	2.	3.	4. ei samaa eikä eri mieltä	5.	6.	7. täysin samaa mieltä
Opettaa kunnioittamaan ohjaajia	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Opettaa hyviä käytöstapoja	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kannustaa itsehillintään	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Noudattaa perusopetuksen opetussuunnitelmaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vaatia asianmukaisia liikuntavarusteita	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mitkä ovat mielestäsi **urheiluseurojen kouluissa ohjaaman liikunnan** kolme tärkeintä arvoa tärkeysjärjestyksessä? Vastaa ajatellen koulussa tapahtuvaa ohjattua liikuntaa kokonaisuutena - ei vain omaa ohjaustasi. Arvoja ei tarvitse valita yllä luetelluista.

Tärkein arvo

Toiseksi tärkein arvo

Kolmanneksi tärkein arvo

LIITE 3. Komponenttien korrelaatiomatriisi.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	1	-0,105	0,428	0,312	0,227	0,079	0,233	0,293	0,363	0,328	-0,066	0,272
2	-0,105	1	0,017	0,218	0,052	0,11	0,183	0,042	-0,119	0,159	-0,191	0,056
3	0,428	0,017	1	0,325	0,246	0,059	0,25	0,224	0,325	0,377	-0,164	0,222
4	0,312	0,218	0,325	1	0,219	-0,09	0,502	0,375	0,162	0,46	-0,159	0,133
5	0,227	0,052	0,246	0,219	1	0,004	0,161	0,206	0,158	0,279	-0,026	0,198
6	0,079	0,11	0,059	-0,09	0,004	1	-0,159	-0,153	0,318	0,097	0,354	-0,221
7	0,233	0,183	0,25	0,502	0,161	-0,159	1	0,416	-0,021	0,409	-0,191	0,113
8	0,293	0,042	0,224	0,375	0,206	-0,153	0,416	1	0,025	0,281	-0,212	0,056
9	0,363	-0,119	0,325	0,162	0,158	0,318	-0,021	0,025	1	0,242	0,15	0,079
10	0,328	0,159	0,377	0,46	0,279	0,097	0,409	0,281	0,242	1	-0,086	0,174
11	-0,066	-0,191	-0,164	-0,159	-0,026	0,354	-0,191	-0,212	0,15	-0,086	1	-0,174
12	0,272	0,056	0,222	0,133	0,198	-0,221	0,113	0,056	0,079	0,174	-0,174	1

LIITE 4. Komponenttimatriisi, johon merkitty kynnysarvon (.32) ylittävät lataukset.

[illegible]

[illegible]

Kohdella oppilaita samanarvoisina											.684	
Antaa oppilaille virkistystä								.377			.669	
Edistää oppilaiden terveyttä				.565							.654	
Kannustaa liikunnassa heikkoja											.451	
Välttää riskialttiita liikkeitä						.378						.804
Kertoa liikunnan vammautumisris- keistä												.803
Varmistaa liikuntatuokion turvalli- suus						.339						.472